משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר נזיקין

מלאכת שלמה על משנה עדיות

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה עדיות

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-עדיות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 7
משנה ג 8
משנה ד 10
משנה ה 10
משנה ו 12
משנה ז 13
משנה ח 14
משנה ט 15
משנה י 17
משנה יא 18
משנה יב 21
משנה יג 21
משנה יד 21
פרק ב 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 23
משנה ה 24
משנה ו 25
משנה ז 26
משנה ח 26
משנה ט 27
משנה י 29
פרק ג 30
משנה א 30
משנה ב 32
משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 33
משנה ו 34
משנה ז 34
משנה ח 36
משנה ט 38
משנה י 40
משנה יא 40
משנה יב 40
פרק ד 40
משנה א 40
משנה ב 41
משנה ג 41
משנה ד 42
משנה ה 42
משנה ו 43
משנה ז 44
משנה ח 45
משנה ט 45
משנה י 45
משנה יא 46
משנה יב 46
פרק ה 47
משנה א 47
משנה ב 49
משנה ג 51
משנה ד 51
משנה ה 52
משנה ו 52
משנה ז 54
פרק ו 55
משנה א 55

משנה ב 56
משנה ג 56
פרק ז 58
משנה א 58
משנה ב 58
משנה ג 59
משנה ד 59
משנה ה 60
משנה ו 60
משנה ז 60
משנה ח 62
משנה ט 62
פרק ח 62
משנה א 62
משנה ב 63
משנה ג 63
משנה ד 64
משנה ה 65
משנה ו 66
משנה ז 66

פרק א

משנה א

בעה"י הנותן בים דרך אניות. נתחיל מסכת עדויות.

על יד. על כח מפקידה לפקידה הוא בא וממעטו כמו פסל על ידו דיבמות וכן הרבה. ומה מאד תמהתי ושמחתי על מה שמצאתי בכתובת יד לשון גמרא על קצת מקומות ממסכת זו וזהו מה שמצאתי כתוב עלה דמתני' גמרא מכדי תנא משבועות קא סליק מ"ש דתני עדויות איידי דתני בסנהדרין העובד ע"ז וכו' וקא בעי למיתנו ע"ז ותוקפא וע"ז שייכי בהדי הדדי דאמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשרה כתיב הכא ורמי הקומה גדועים וכתיב התם ואשריהם תגדעון והא משום תוקפא דרבן גמליאל עם ר' יהושע מתנייא דתניא עדויות בו ביום כשנית מש"ה תני לה בהדי ע"ז ולתנייה לע"ז ברישא משום דעדויות לסנהדרין שייך תני לה ברישא ואיכא דאמרי משום דמרמות רוחא קא אתו לפלוגתא ופלוגתא שייכא לע"ז דהא בריה דשלמה מעיקרא ה"ל רמות רוחא והדר ה"ל פלוגתא בהדי ירבעם ואמטול הכי פלח ירבעם ע"ז מש"ה תני למילתא דפלוגתא ברישא והדר תני ע"ז אי הכי אמאי תני למילתייהו דשמאי והלל ברישא ליתני או מילתא דרבן גמליאל ברישא או מילתא דר' יהושע ברישא משום דר"ג מהלל קא אתי דבריה דרשב"ג הזקן הוה וקמ"ל דהלל איפכא דרבן גמליאל דהלל נשיא דסנהדרין דלשכת הגזית הוה ושמאי אב ב"ד הוה ואפ"ה אקדים הלל למילתיה דשמאי ברישא כדתניא כשנכנסו רבותינו בכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' וכתיב ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זו הקץ דבר ה' זו נבואה אמרו נתחיל מדברי שמאי והלל ע"כ. ומצאתי עליה פי' מכונה להחכם הרב ר' שלמה שיריליו ז"ל וז"ל תנא משבועות קא סליק מ"ש וכו' כך סדר המשנה סנהדרין ומכות ושבועות ועדויות וע"ז ובשבועות מפרש אמאי תני לה בתר מכות. איידי דתני בסנהדרין העובד ע"ז אחד העובד ואחד הזובח פ"ד מיתות:

תוקפא גסות הרוח:

דא"ר אלעזר במסכת סוטה פ"ק:

ראוי לגדעו כאשרה וכו' יגדעו וישרש אחריו כאשרה שצריך לשרש אחריה כדכתיב ואבדתם את שמם:

משום תוקפא דר"ג עם ר' יהושע מתנייא כדמפרש לקמן ובפ' תפלת השחר איתא שמחמת גסותו של ר"ג נחלק עם ר' יהושע ובזהו וגרם לגדע עצמו דהיינו בטול מלכותו:
בו ביום מפ' לקמן דכל בו ביום שמינו לר' אלעזר בן עזריה נשיא הוה ורמות רוחא דר"ג גרם לבטל מלכותו והחכמים כולם נתקבצו לכבודו דר' אלעזר בן עזריה והמליכוהו ונשנית בו ביום עדויות. וליתני ע"ז ברישא מסכת ע"ז היה לו לשנות ברישא כיון דקאי אמאי דתני בסנהדרין. רמות רוחא דבריה דשלמא דקאמר אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבים גרם שנחלקה מלכות בית דוד ליתני מילתא דר"ג ברישא הא דתני לקמן בפ"ג ארבעה דברים ר"ג מטמא וחכמים מטהרין:
או מילתא דר' יהושע כדתנן ד' ספקות ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין דכיון דמסכתא זו ע"י גלגול מחלוקתו של זה ושל זה נשנית מילתייהו ה"ל למיתני ברישא דאינהו דגרמי:
משם דר"ג מהלל קאתי דאמרי' במסכת שבת הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאות בפני הבית מאה שנה והאי ר"ג בר פלוגתיה דר' יהושע בריה דרשב"ג הזקן הנהרג הוה. דהלל נשיא דלשכת הגזית הוה הכי איתא בפסחים בפ' אלו דברים. ושמאי אב ב"ד כדתנן בפ' אין דורשין ותניא בתוספתא בפ' בתרא דבכורים ובפ' בתרא דהוריות כשהנשיא נכנס כל העם עומדין מפניו ואין רשות לאחד מהם לישב עד שיאמר להם שבו אב ב"ד שנכנס עושין לו שורות וכו' אקדמה למלתא דשמאי ברישא בהני תרי באבי קמאי דיין שעתן ומתני' דמקב לתלה וטעמא דפלוגתא דמקוה דלקמן לקמן מפ' לה וקמ"ל תנא דמתני' דמסדר לה לעדויות דלא למד ר"ג מהלל זקנו דהלל זקנו נשיא בפני הבית הוה ואפ"ה הוה ענותן ואקדמה למילתיה דשמאי ברישא מה שא"כ בר"ג שבזהו לר' יהושע שהעמידו על רגליו והניחו כן עד שרננו כל העם דלקמן:
כדתניא כשנכנסו וכו' דבסיפא דברייתא תנינן אמרו נתחיל מדברי הלל ושמאי כלומר כיון שבאנו לידי כך מחמת המחלוקת של זה שעתה אנו רואין הרעב שהיה לחכמים לשמוע הרבה נאמר בתחלה מה בינו לבין זקנו:
כדתניא כשנכנסו רבותינו ראש תוספתא דעדויות היא ומפ' בירושלמי דברכות דכל היכא דתני כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היינו משום שניתוספו ספסלים הרבה כשהעמידו לר"א בן עזריה נשיא והיו עשויין שורות שורות ככרם והיינו רעב לשמוע את דבר ה' שלא היו יכולין לכנס לבית המדרש כשהיה ר"ג נשיא:
זו הלכה כדכתיב ויגד לעם את כל דברי ה' והיינו תורה. דבר השם זה הקץ פי' רש"י ז"ל לא ידענא היכא וכתבו התוס' דכתיב גבי גלות שבעים בספר דניאל מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאת וגו':

נבואה כדכתיב דבר ה' אשר היה אל הושע ע"כ מן המפרש הנ"ל ז"ל. והתם בכתיבת יד שמצאתי איתה לסוגיא דבפ' ר' אליעזר דמילה מאי ישוטטו לבקש את דבר ה'. וגם לסוגיא דא"ל רב אדא בר אהבה לרבא תהוי האי תנורא דאיתה בפסחים בפ"ק גם לכל הסוגיא דמ"ט דשמאי דאיתה בפ"ק דנדה עם פירושיהם כנזכר לעיל:

משנה ב

שמאי אומר מקב לחלה אומר ר"ת דשמאי משער למדת בעל הבית דחלה לא נתנה בו תורה שיעור ותנן בפ' שני דמסכת חלה דבעל הבית מפריש אחד מכ"ד והקב הוא כ"ד בצים ונמצאת חלתו כביצה דאיכא בו כדי נתינת כהן:

והלל אומר מקביים למדת נחתום שנותן אחד מארבעים ושמנה דהיינו כביצה משני קבים אבל פחות מכביצה לא חזי לנתינה וי"מ דטעמא דהלל משום דעומר עשירית האיפה עשור מלבר שני קבים משלש סאים שהן י"ח קבים ושמאי סבר דאחציו של עומר משערין לפי שהיה נחלק לשתי סעודות אחת שחרית וא' בין הערבים להכי קאמר מקב לחלה מרבינו שמשון ז"ל בפ' שני דמסכת חלה. וכן ג"כ כתבו התוס' בשם הירושלמי בפ"ק דשבת דף ט"ו וכן פי' הראב"ד ז"ל וכן הוא בלשון הגמרא שמצאתי כמו שאעתיק בס"ד. ושם במסכת חלה שנוי ממתני' בבא דחמשת רבעים. וכולה מתניתין מייתי לה בשבת פ"ק דף ט"ו ועיין בתוס' דעירובין פ' כיצד משתתפין (עירובין דף פ"ג.) ומצאתי כתוב אמתני' גמרא טעמיה דשמאי והלל עשור מלבר כמה דתימא ויסף חמשיתו עליו שיהא הוא וחומשו חמשה במאי פליגי שמאי סבר עריסותיכם תרתי סעודות ראשית מכל סעודה וסעודה והלל סבר ראשית אחת לשתי סעודות ורבנן פליגי עליה דהלל בחדא וסברי לה כותיה בחדא פליגי עליה בחדא דעשור מלגאו הוא דהוי וסברי כותיה בחדא דראשית אחת לתרתי סעודתא: מאי קב ומחצה ומאי הגדילו המדות כדתניא ראשית עריסותיכם כדי עיסתכם וכמה עיסתכם כדי עיסת מדבר וכמה עיסת מדבר דכתיב והעומר עשירית האיפה הוא מכאן אמרו חכמים שבעה רבעים קמח ועוד חייבים בחלה שהן שש ירושלמיות שהן חמש של צפורי מכאן אמרו האוכל במדה זו ה"ז בריא ומבורך יתר על כן רעבתן פחות מכאן מקולקל במיעיו:

ר' יוסי אומר וכו' מ"ט דר' יוסי קסבר כי כתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה מלבר קאמר דאי ס"ד תרומה מלגאו קאמר עשירית האופה דמנחתא דעני דאכשר רחמנא היכי משכחת לה והתניא ממשקה ישראל מן המותר לישראל ועוד תניא אין מביאין מנחות מן הטבל אלא לאו ש"מ מלבר הוא דטבילא ש"מ. ורבנן סברי כיון דקא מייתי לה בסלת לא טבילא דתנן המפריש חלתו קמח אינה חלה ור' יוסי אמר לך כיון

דבדיעבד אהני לה שם חלה טבל חשיבא ורבנן קסברי דאפילו דיעבד נמי לא אהני לה שם וקמפליגי בפלוגתא דר' יהושע ורבנן דתנן ואסורה לזרים דברי ר' יהושע אמרו לו מעשה וקפשה זקן זר אמר להן אף הוא קלקל ע"כ מה שמצאתי וגם שם יש עליה פירוש מהחכם הנ"ל נ"ע:

משנה ג

הלל אומר וכו' אין שנוי ממנה במסכת מקואות רק שם בפ' שני שנוי וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שלשה לוגין כעדותם דשמעיה ואבטליון דהכא. ומייתי לה בשבת פ"ק דף ט"ו ובהרא"ש ז"ל פ' תינוקות דף פ"ב. ומצאתי שכתב החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וז"ל נ"ל שיש קושיא על לשונו כי היה לו לומר הין מים שאובים פוסל את המקוה למה אמר מלא שהרי שמאי וחכמים לא אמרו מלא וגם פוסלין לשון רבים אינו נכון כיון שאינו אלא הין אחד אלא שצריך לומר שחוזר על המים וזה דחוק ועל כן אומר שכך שמע מרבו וזה נ"ל עיקר ע"כ. וגם ראיתי שמחק שתי מלות אלא שבמשנה. ופירש הראב"ד ז"ל הלל אומר מלא הין מים שאובים טעמא דהלל כי ההין היא המדה היותר גדולה בלח כדכתיב ושמן זית הין הלכך היא חשובה לפסול את המקוה ואע"פ שנאמרו בתורה מדות קטנות מזאת כיון דמים שאובים לפסול את המקוה מדרבנן הוא אזלינן בתר המדה היותר גדולה והאי דלא שיער הלל בקבים ככולי' תלמודא וה"ל למימר שלשה קבין דקי"ל דהין הוי תריסר לוגין אלא שחייב אדם לומר כלשון רבו והטעם לדברי רבו שרצה לגלות כי מפני שההין היא המדה הגדולה הנזכרת בתורה היא החשובה לפסול את המקוה בשאובים ואידך לא:

שמאי אומר ט' קבין קסבר כיון דתשעה קבים הם ראויין לטבילת בעל קרי ובהם יש להשיג כדי להשתטף כל גופו פחות מכאן לא הלכך הם חשובים לפסול בשאובים דשיעור טבילה פוסל טבילה בציר מהכי לא:

וחכמים אומרים שלשה לוגין טעמייהו דרבנן כיון שהם נתונים לשיעור נסכי קרבנות צבור חשובים הם לפסול ואע"פ שנאמרו בתורה לקרבנות צבור מדות גדולות מזו כגון חצי ההין ושלישית ההין כיון דאשכחן דרביעית ההין שהיא שלשה לוגין חשוב לנסכי צבור לענין מקוה נמי חשוב ופסול ליה בשאובים ואע"ג דאשכחן בלוג שהוא ממדות האמורות בתורה התם למנחת יחיד הוא לא למנחת צבור אי נמי התם לשמן בלבד הוא שהרי אין יין במנחה הבאה בפני עצמה אבל מדת שלשה לוגין הויא מדה ליין ולשמן במנחת נסכים עכ"ל ז"ל. אבל הרא"ש בפ' מרובה וכן בסוף נדה בהלכות מקואות כתב משום דהוי דבר חשוב וחזו לרחיצת אדם כדאמרינן בפ"ק דשבת בתחלה היו טובלים

במי מערות סרוחים ונותנין על גבן ג' לוגין מים שאובים והיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין ע"כ. בפי' רעז"ל ורמב"ם קבל מאביו ז"ל וכו' אמר המלקט ועוד פי' הרמב"ם ז"ל ויש מי שקורא מלא הן מלא הין ואומר שהשנוי כאילו הוא בין הן להין. ושם בפי' רעז"ל צריך להגיה באותיות אהח"ע. ובפ"ק דשבת דט"ו פי' רש"י ז"ל בשם רבותיו ז"ל דבלשון רבו דקתני הכא קאי אמשה רבינו ולבו ז"ל מגמגם בזה שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך. וביד פ"ד דהלכות מקואות סי' ב'. ובטור י"ד סי' ר"א:

עד שבאו שני גרדיים וכו' איני יודע ליישב לשון עד ולא שמעתי פירוש ונראה בעיני לפרש לא כדברי זה ולא כרברי זה אלא שלשה לוגין ולא רצו הלל ושמאי לקבל דבריהם עד שבא עדותן של גרדיים וקיימו כל חכמי ישראל את דבריהם כדאמרי' בגמ' והיינו אפילו הלל ושמאי גופייהו והיינו דקתני סיפא ולמה הוזכרו דברי שמאי והלל לבטלה דכיון דהם הודו ובטלו דבריהם למה טרח תנא דמתני' להשמיענו סברתם ומתרץ שלא יהא אדם וכו' ומפרש בגמ' במקום שמועה כלומר ללמדך שאדם שאין בידו שמועה לא יהא עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו הם עצמם על דבריהם כלומר דאע"פ דדבריהם נראין יותר בטלו דבריהם מחמת השמועה וכשאמרו או הין או ט' קבין לא היה בידם שמועה הר"ש שיריליו ז"ל. ועוד כתב ז"ל ושוב ראיתי בדברי הרא"ש ז"ל שנראה שטרח לתרץ לשון עד דקתני במתני' שכתב וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה ידעו חכמים שאין השיעור לא כזה ולא כזה ולא ידעו לכוין השיעור עד שהעידו על ג' לוגין שהן חשובין קצת להדחת הגוף ע"כ. ואין הברייתא מתיישבת כדבריו עכ"ל ז"ל. ונראה שדעת הראב"ד ז"ל שכתבתי בסמוך נוטין קצת לדעת הר"ש שיריליו ז"ל. וז"ל ספר כריתות בלשון למודים שער ב' [סי' ע"ב] דף ל"ט מצינו וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אע"פ שהם לא ידעו האמת אלא ידעו שלא היה כדברי שמאי והלל דתנן הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלים את המקוה שמאי אומר ט' קבים וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו שני גרדיים ע"כ. ומצאתי כתוב עלה דמתני' גמ' מ"ש הכא דתני מילתי' דהלל ברישא ומ"ש התם בתרי באבי דלעיל דתני מילתי' דשמאי ברישא בדין הוא דבכולהו בעי לאקדומי למילתיה דהלל ברישא דהא הלל נשיא הוה אלא משום דהלל ענותן טפי אקדמיה למילתיה דשמאי ברישא כדתניא מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביום טוב חברו עליו תלמידי שמאי א"ל מה טיבה של בהמה זו אמר להם נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה וכשכש לה בזנבה והלכו להם ושאני הכא דמשמא דרביה קאמר לה וביקריה מצי מחיל וביקרא דרבי' לא מצי מחיל:

מלא הין מים וכו' מ"ט דהלל גמר מהין דצלוחית דשמן המשחה דמרבינן מיניה מלכים וכהנים מה התם י"ב לוגין ה"נ י"ב לוגין מ"ט דשמאי גמר מט' קבין מים דבעל קרי דתניא בעל קרי חולה שנתנו עליו ט' קבין מים טהור מה התם בציר מט' קבין מים לא חשיבי אף הכא נמי בציר מט' קבין לא חשיבי והלל אדגמר משמן המשחה ליגמר מט' קבין דבעל קרי קסבר מקוה פסולו דאורייתא וט' קבין דבעל קרי מדרבנן ואורייתא מדרבנן לא גמרינן שמן המשחה מדאורייתא ואורייתא מדאורייתא גמרינן ואידך קסבר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וליגמר משמן המשחה אמר לך מים ממים גמרינן מים משמן לא גמרינן ורבנן מאי טעמייהו קסברי רבנן מט' קבין לא גמרינן דהא דאורייתא והא דרבנן ומשמן המשחה נמי לא גמרינן דשמן המשחה חדוש הוא ומחדוש לא גמרינן כדתניא והלא אף לסוך בו את העיקרין אין בו סָפֵק אלא גמרינן מנסכי תמידי צבור מה התם שלשה לוגין אף הכא נמי שלשה לוגין. וליגמר מנסכי פר תפשת מועט תפשת וליגמר מלוג דמצורע אמרי לך רבנן טומאה דעלמא שכיחא וטומאה דמצורע לא שכיחא ונסכי תמידין שכיחי ומצוי ממצוי גמרינן ומשאינו מצוי לא גמרינן והלל נמי אמאי לא גמר מנסכים קסבר הכשר אדם מהכשר אדם גמרינן ואדם מהכשר בהמה לא גמרינן ורבנן כיון דקרבנות במקום אדם הוא דקרבי כאדם נינהו ע"כ. והתם מייתי נמי ברייתא דבראשונה לא היתה מחלוקת דאיתא בירושלמי דחגיגה פ" אין דורשין וסוגיא דאמר רב הונא בשלשה מקומות נחלקו שמאי והלל ואלו הן כל הנשים דיין שעתן וכו' שמאי אומר מקב לחלה וכו' ואידך הלל אומר מלא הין מים שאובין. והוינן בה ותו ליכא וכו' כדאיתא בפ"ק דשבת:

משנה ד

אֲבוֹת העולם הלל ושמאי שהרי חכמים בטלו את דבריהם כמו ששנינו וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה בתלת באבי דלעיל דגם שאמרו חכמים לא כדברי זה ולא כדברי זה בשתי משניות הראשונות אפשר לומר דמפי השמועה של עדות אמרום כדמשמע בתוספתא מהראב"ד ז"ל:

משנה ה

שאין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חברו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין מנין שנים קאמר והכי איתא בירוש' עכ"ל [הראב"ד ז"ל] ונראה דגריס יסמוך בלי ויו בראש תיבה וכמו שאכתוב בסמוך בשם הרש"ש ז"ל אלא שמחולקים בפירוש. וגם הר"ר יהוסף ז"ל כתב שבקצת ספרים יסמוך. ואיתא להאי בבא ברפ"ק דמגלה וברפ"ק דמועד קטן. ותוס' בפ' השולח (גיטין דף ל"ו) ובגמ' בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ו) ושם בירושלמי

דף מ"א ודפ"ק דשבת דף ג'. וביד פ' שני דהלכות ממרים. וז"ל הר"ש שירילייו ז"ל ולמה הוזכרו דברי היחיד בין המרובין כגון הא דתנן לעיל חמשת רבעים קמח חייבים בחלה ר' יוסי אומר חמשה ועוד חייבין וכן הא דתנן הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלים וכן דתנן רש"א עד שתנקב לבית הסמפונות כיון דקיימא לן הלכה כדברי המרובין למה הוזכרו דברי יחיד ומתרץ תנא דמתני' שאם יראה ב"ד דברי היחיד וירצה לסמוך עליו שיסמוך עליו ודוקא בשעת הדחק מפני צורך השעה כמו שאמרו כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק להא מיהא אהני הזכרת דברי היחיד שיכול לסמוך עליהן ואם לא נכתבו דברי היחיד היאך היה יכול להקל ולסמוך עליו וכן מצאתי לרש"י ז"ל:

שאין ב"ד וכו' כלומר ודוקא שיסמוך עליו יכול דהב"ד עצמו שרואה דברי היחיד אינו לוקח אותה סברא להלכה ולעשות מעשה אפילו שלא בשעת הדחק שזהו קרוי בטול דברי המרובין הקדמונים ואין שום ב"ד יכול לעשות כן אא"כ יהא גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא לסמוך הוא שיש לו רשות בלבד ומש"ה תני תנא שאין ב"ד יכול לבטל כלומר לסמוך הוא דקא שרינן אבל לבטל לא שאין ב"ד יכול לבטל וכו' ופי' לסמוך היינו כמי שהוא חלוש ואינו יכול לעמוד על רגליו וסמך על אחר קצת אבל עיקר גופו על רגליו עומד כך הדיין עצמו אינו עומד על אותה סברה ולתפוס אותה אפי' בריוח אלא דוקא בשעת הדחק והיינו דתני תנא דברייתא לעולם הלכה כדברי המרובים וכו' ומאי לעולם לומר לך שהב"ד שסומך על היחיד מודה דהלכה כדברי המרובין אלא כאן בשעת הדחק דהיינו צורך השעה כאן שלא בשעת הדחק והשתא לשון המשנה ולשון הברייתא מדוייקים דס"ל לתנא דמתני' דדוקא גבי שמאי והלל הוא דתנינן דהוזכרו לבטלם משום דלא היה בידם שמועה ורבנן דפליגי עלייהו הסכימו לשמועה אבל יחיד דפליג על רבים דאין לזה ולזה שמועה לא הוזכרו לבטלם ור' יהודה פליג והיה שונה ואפילו גבי יחיד דהוזכרו לבטלם דר' יהודה סבר אפילו בשעת הדחק אין לו לשום ב"ד לתפוס כדברי היחיד ואשכחן ליה האי סברא נמי בפ' לולב הגזול דאמר יבשים כשרים והביא ראיה מאנשי כרכום שהיו מורישין לולב הן לבניהם ואמרי ליה רבנן אין שעת הדחק ראיה ואיהו אזיל לטעמיה דסבר דשום ב"ד לא היה לו להורות יבשים כשרים משום טעמא דשעת הדחק דלדידיה אין חילוק בין שעת הדחק לליכא שעת הדחק כי טעמיה דהכא דלא הוזכרו דברי היחיד אלא כדי לבטלם כדמפ' בברייתא וזה היה באותן הימים שהיו ראשי ישיבות בבבל אפילו בימי רבי ואין צריך לומר בפני הבית דבימי ר' יהודה בן בתירא שהיה בפני הבית שלחו לו אשריך ר' יהודה שאתה בנציבין ומצודתך פרוסה על ירושלים ובימי רבי נמי היו ראשי ישיבות שם שהרי שאל מה אני בשעיר נשיא וא"ל

ר' חייא הרי צרתך בבבל רב הונא כדאיתא בהוריות ומש"ה הוצרכו לכתוב דברי היחיד במשנה שאם לא הוזכר היה בא תלמיד אחד משם לכאן והיה אומר איני שומע לדעת משנה זו שיש לי קבלה מרב מומחה בהפך אולי היה ב"ד שלי מרובה משלכם ולכך הוצרכו לכתוב דברי היחיד להגיד לו כבר נשמע לנו אותה סברא שאתה אומר ונתבטלה וכדברי איש פלוני שמעת ונתבטלו דבריו כך נ"ל והרא"ש ז"ל סובר דאין חילוק בין לסמוך בין לבטל ופי' שאלמלא דברי היחיד לא היו יכולין לבטל דברי מרובין אפילו בשעת הדחק שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אם הושוו כולן לדעת אחת עד שיהא גדול ממנו וכו' אבל אם היה מחלוקת בדבר יכולין ב"ד אחר אפי' קטנים מהם לסמוך על דברי היחיד. כיוצא בדבר מצינו באמוראים שפוסקים הלכה כדברי היחיד במקום המרובים אבל במקום שאין מחלוקת אין כח באמוראים לחלוק על דברי התנא ע"כ. ואין דבריו נכונים דדברי ב"ד נקרא וקם דינא הוי כיון דהוו מרובין ועוד דקתני בברייתא לעולם הלכה כדברי המרובין אלא הנכון מה שפירשתי:

אא"כ גדול ממנו בגמ' מפ' דהיינו דוקא כי הוי מילתא דרוב הצבור יכולין לעמוד בה אבל כי אין צבור יכולין וכו' אין צריך ב"ד גדול אלא אפילו קטן דהא שמן מי"ח דבר הוי ורבי התירו:

בחכמה ובמנין מנין גברי ושמא דבעינן נמי מנין שנים דהא בברייתא דמייתינן לקמן היה אחד מהם גדול מחברו בחכמה ובמנין הלך אחריו התם לא שייך אלא מנין שנים וכן מצאתי לרש"י ז"ל דפירש במסכת אבות במנין השנים ובמנין התלמידים:

משנה ו

א"ר יהודה א"כ וכו' כלומר היה שונה במשנתו כן לעולם הלכה כדברי המרובין א"כ למה מזכירין דברי היחיד לבטלם. ולבטלם דאמר תירוצא דמילתא הוא דלדידיה אין חילוק בין בשעת הדחק ללא שעת הדחק ולבטלם הוא דכתבום וכן דעת הראב"ד ז"ל. והרא"ש ז"ל פירש א"כ שאין טעם אחד אלא כמו שאמרנו הא תינת היכא ששונה בסתם דברי היחיד בין המרובים אבל היכא שמבטל בפירוש דברי היחיד ומקיים דברי המרובין כי ההיא דלעיל שקיימו דברי המעידים וכיוצא בהם בכמה מקומות והשתא אפילו בשעת הדחק אין לסמוך על דברי היחיד המובטלין א"כ למה הזכיר דברי היחיד לבטלם אלא טעם יש לדבר שאם יאמר אדם כך אני מקובל יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת ואתה סבור שמפי המרובים נאמר ולא נאמר אלא מפי אותו היחיד ע"כ. ומה שפי' כי ההיא דלעיל שקיימו דברי המעידין בההיא מתני' לא מצי ר' יהודה לאקשויי כלל דהא תנא דמתני' מתרץ למה הוזכרו דברי שמאי והלל לבטלם וכו' והיינו להשמיענו שהן עצמם

חזרו בהם ולא עמדו בשמועתם מכח השמיעה ובההיא כבר מודו דלבטלם הוא דהוזכרו וכדפרישית לעיל עכ"ל ז"ל. ואיתא להאי בבא בירושלמי פ"ק דשביעית. וראיתי שכתב הררי"א ז"ל על מה שכתב רעז"ל יחיד שלא עשו שום ב"ד כדבריו וכו' כל זה לא נזכר בדבריו על כן נראה דר' יהודה בא לומר טעם אחר לקושיא הראשונה שהקשו ולמה מזכירין את דברי היחיד וכו' כלומר מה שהוזכרו דברי שמאי והלל כבר תרצו שהטעם הוא ללמד לדורות אבל מה שהוזכרו דברי היחיד הוא קשה עדיין ותרצו שאם יראה ב"ד וכו' ובא ר' יהודה לומר טעם אחר וחזר ואמר לשון הקושיא הראשונה א"כ למה מזכירין וכו' וגם הוא חוזר על תירוץ שתרצנו על שמאי והלל ואומר א"כ שזהו טעם הדבר א"כ למה הוזכרו דברי שאר היחידים בין המרובין אלא הטעם הוא שאם יאמר אדם וכו' וכדומה לזה יש במסכת סוטה פ"ח בד"א במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה וכו' א"ר יהודה בד"א במלחמת מצוה וכו' וצ"ע ע"כ:

משנה ז

בש"א רובע וכו' בנזיר פ' כ"ג דף נ"ב ברייתא ופירשו שם תוס' ז"ל או מרוב המנין פי' אם תפש קכ"ה עצמות וקיצץ ממנו מכל אחד ואחד עד שהעמידו על רובע יטמאו באהל ע"כ. ויש שנוי ממשנה זו בר"פ שני דאהלות ורובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין וע"ש כי נראה ששם פי' רעז"ל הפך ממה שפירש פה. (הגהה כתוב בספר כריתות בלשון למודים שער ב' דף ל"ט מצינו תלמידים חולקים על רבם והתלמידים נזכרו בתחלה לפני רבם כי הא דמסכת עדויות פ"ק דתנן ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמים בין משנים בין משלשה ובה"א רובע עצמות מן הגויה וכו' שמאי אומר אפי' מעצם אחד עוד גבי כרשיני תרומה בש"א שורין ושפין בטהרה וכו' ובסיפא קאמר שמאי אומר יאכלו צריד וכן במעשר שני. עוד גבי הפורט סלע של מעשר שני שמאי אומר בכל הסלע מעות ושם פליגי ב"ש וב"ה לפני חכמים ור' עקיבא ור' טרפון ובסוף קאמר שמאי אומר יניחנו בחנות ויאכל כנגדה מעשר שני. וכן גבי כסא של כלה שניטלו חפוייו בש"א וכו' ובה"א וכו' שמאי אומר וכו' וכן בתר הכי כסא שקבעו בעריבה פליגי ב"ש וב"ה ושמאי [אומר] בסוף אף העשוי בה ושמא בילדותו תנא להו כמו שאמרו ב"ש ובזקנותו חזר בו ומשנה לא זזה ממקומה וכן מצינו גבי הזהב קונה את הכסף בילדותו שנה בענין אחד ובזקנותו שנה בענין אחר ובזה ניחא הכא דהקדים דברי התלמידים שכך שנה הרב בתחלה וניחא שהתלמידים קבלו כך מרבם ולא מלבם כי איך יתכן שכולם הושוו לדעת אחד אם לא קבלו מרב אחד דלא סבירא ליה כחד תנא ע"כ) והא לך קוצר פי' הראב"ד ז"ל בש"א רובע עצמות מן העצמות וכו' כלומר מאיזה עצמות שבאדם אפי' מאצבעות ידים ורגלים

או מקוטלית או מכתפיים או מקנה היד או ממרפק אע"פ שאין רוב בניינו לא מן הגויה ולא בגודל וב"ה סברי דוקא מן הגוייה כלומר מן הירכים ולמעלה והירכים בכלל שאין האדם יכול לחיות זולתם אבל מן השוקיים לא הואיל וקטועי רגלים יכולין לחיות הלכך כיון דיכול לחיות זולתם אינם מעיקר הגוף ואע"פ שהשוקיים הם מרוב גובהו של אדם וכ"ש אצבעות ידים ורגלים ישאר העצמות הדומין להם דאין מטמאין באהל אי נמי איכא לפרושי דבעי ב"ש שיהא בהן מן הגויה או שתי ירכים לבדן או שתי שוקיים מירך אחת והיינו בין משתים בין משלש דאמרי ב"ש ואע"ג דשוקיים גופייהו לאו מן הגוייה נינהו כיון דאיכא ירך בהדייהו שהוא מן הגויה ושוקיים הוו מרוב מנין בגובה הלכך מצטרפי בהדי ירך ומטמאין באהל ברובע הקב ור' יהושע אמר במסכת נזיר דיכול להיות דב"ש לא פליגי אב"ה אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא והתם נמי מפ' לשמאי דאמר אפי' מעצם אחד דהיינו דוקא משדרה וגולגולת ע"כ:

שמאי אומר אפי' מעצם אחד נמצא שהתלמידים חולקים על רבם ונזכרו בתחלה לפני רבם והטעם אומר הכריתות שהתלמידים קבלו כך מרבם תחלה בילדותו ושוב חזר בו בזקנותו ואפ"ה משנה ראשונה לא זזה ממקומה מספר הליכות עולם. וביד פ' שני דהלכות טומאת מת סי' ט' י'. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל ונ"ל דקומת האדם חלוקה בלשון חכמים לשלשה חלקים אחד מן הירכים ולמעלה שתוכו המעים והדקים עם הראש וזה יקראו גויה ועוד חלק אחר שהן אורך עצמות הירכים והשוקים וזה קרוי בנין ולפעמים קרוי בנין השוקים והירכים והצלעות והשדרה ועוד חלק אחר דהיינו מרפקי הידים והרגלים שיש בהם רוב מנין ע"כ:

מרוב בנין או מרוב מנין פי' הר"ב ז"ל ואפי' של מת אחד אין מטמאין עד שיהיה ברובע הקב רוב בנין וכו' וז"ל הר"ר יהוסף ז"ל מה שפי' רעז"ל עד שיהא ברובע הקב רוב בנין וכו' אין נראה כי זה אינו הדין כי רוב הבנין והמנין מטמאין בלא רובע וגם אינו לשון המשנה ועי' באהלות פ' שני ולקמן פ"ג ע"כ:

אפי' מעצם א' ה"ג ברוב הספרים מעצם במם ולפי זו הגירסא צריך לפרש דהכי קאמר אפילו לקחו זה הרובע מעצם אחד כלומר שאין כל העצם בכאן אפילו הכי מטמא באהל אכן יש ס"א עצם בלא מם הרי"א ז"ל:

משנה ח

כרשיני תרומה וכו' שנויה היא וגם תרי באבי דהפורט דבסמוך בפ' שני דמסכת מעשר שני וקשה לע"ד אמאי לא תני נמי הכא בבא דתלתן של תרומה דפליגי בה התם ב"ש וב"ה ובמה שכתבתי שם פ' שני סי' ט' בשם הר"ר שלמה שיריליו ז"ל דהכא קתני מילי

דפליגי נמי תנאי אחריני עלייהו דב"ש וב"ה כגון הכא בכרשינין דפליג עלייהו שמאי גופיה דיאכלו צריד וכן ר"ע אומר כל מעשיהן בטומאה וכמ"ש ג"כ בסוף פירקין בשם הראב"ד ז"ל אבל בתלתן לא אשכחן תנאי דפליגי עלייהו בהדוא ניחא אע"ג דהוה אפשר לומר דשמאי ור' עקיבא קיימי נמי אתלתן של תרומה וכמ"ש פ' שני דמעשר שני סוף סי' ד'. ופירש הראב"ד ז"ל כרשיני תרומה כיון שהם מאכל בהמה אינם בכלל אזהרת שמירתן מן הטומאה דהא כתיב ואני הנה נתתי לך הראוי לך. מיהו ב"ש סברי שורין ושפין בטהרה כי היכי דלא ליתו למטעי בהן במין אחר שהוא מאכל אדם וב"ה סברי דשפין נמי בטומאה דהא שפשוף אינו נוהג במין קטנית אחר אלא בכרשינים הלכך ידיעא מילתא דכרשינים נינהו ומאכל בהמה ע"כ. ומצאתי כתוב גמ' מתני דלא כר' יהודה ודלא כר"מ אלא כר' יוסי דתניא כרשיני תרומה בש"א שורין בטהרה ושפין ומאכילין בטומאה ובה"א שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה דברי ר' יהודה רמ"א בש"א שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה ובה"א כל מעשיהן בטומאה א"ל ר' יוסי זו משנת ר' עקיבא לפיכך היה אומר ינתנו לכל כהן ולא הודו לו חכמים ע"כ:

יאכלו צריד לשון יובש כמו צריד של מנחות בפ' שני דחולין דהוא מקום שלא נכנס שם השמן וכן בר"ה גבי שופר פ"ג היה קולו עבה או צרוד וטעמא דשמאי דאע"ג דשרינן טומאת הגוף דחמירא אבל דנטמאו הן עצמן לא שרי שמאי לאכלן מש"ה אינו אוכלן אלא צריד כן פי' רש"י ז"ל. והראב"ד והר"י ז"ל פירשו שישמור אותן מן ההכשר ואפי' שרייה בטהרה לא שרינן דסוף סוף מאכל אדם נינהו הלכך ישמור בהם שלא יכשירם מתחלה ועד סוף שלא יוכשרו לקבל טומאה דאם יהו מוכשרין לא יזהר בטומאתם הלכך יאכל אותם ביובש דוקא ואפילו לבהמה:

כל מעשיהם בטומאה לאו סברא דנפשיה קאמר אלא חולק על ת"ק וה"ק מה שהיו שונים ב"ה כל מעשיהם בטומאה היו שונים ולא כדבריך כדאיתא בגמ' וטעמא דכיון דמאכל בהמה נינהו לא גזרינן בהו כלל ואפילו בא לתקנם בידים ותלתא תנאי אליבא דב"ה איכא ולא פליג ר' יוסי דהוא תנא דמתני' עליה דר"מ אלא בנוסחא דב"ה אבל בנוסחא דב"ש מודי ליה ומש"ה תנא דמתני' בב"ש כר"מ ובב"ה בשרייה מיהא בעינן טהרה:

משנה ט

הפורט סלע ממעות מעשר שני הכא ל"ג בירושלים וגרסינן ממעות מעשר שני דהכי איתא בב"מ פ' הזהב ופי' רש"י ז"ל דהאי גברא אית ליה פרוטות של מעשר שני חוץ לירושלים וקבעי לאחליפינהו בסלע של כסף בכל הסלע מעות המעות שיש בידו יכול

לחללם כולם עד שיעור סלע של כסף ובה"א בשקל כסף וב"ה לחומרא הוא דמחמרי לדעת רש"י ז"ל שכתב ובה"א לא יפרוט לשלחני אלא חצין וטעמא שהפרוטות יוצאות בירושלים וכשיבא שם והוא צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה ירוצו הכל אצל השלחני ויוקירו הפרוטות ונמצא מעשר נפסד לפיכך אמרו רבנן דהאי גברא ישא פרוטו' עמו להוציא במקצת ולכשיכלו יפרוט הכסף שבידו מעט מעט. ומ"ש הרב שמעות דהכא היינו פרוטות מוכרח הוא דהכי מוכחן כולהו תנאי דסיפא וטעמא נפרש בס"ד אלא מה שכתב דב"ש לקולא וב"ה לחומרא הקשו עליו בתוספות דהכא במסכת עדויות תנן לה בפרק קמא ולא תני לה בפרק ד' בהדי הנך דב"ש לקולא וב"ה לחומרא ועוד הקשו עליו דהיכי תנן הפורט ועל אלו הקושיות סובר רש"י ז"ל דכי פרכינן בכל דוכתא וליתנייה גביה קולי ב"ש וחומרי ב"ה לאו למימרא דבאותו פרק שמתחיל אלו דברים מקולי ב"ש וחומרי ב"ה דוקא קאמר דליתנייה שם דכמה תנאי פליגי על אותן שמנויים שם ומוסיפין עליהם בפרקים אחרים אלא בעדויות בכולה מסכתא הוא דקאמר ולכך תמצא בכל מקום שמקשה וליתנייה בקולי ב"ש וכו' מפ' שם רש"י ז"ל בעדויות פירוש בכולה מסכת באיזה מקום שיהיה וזו שנויה היא כאן. ומה שהקשו עליו נמי דהא פורט קתני אינה קושיא דהא אסיקנא הכא בגמרא דמצרף הוא דקאמר כפירוש רש"י ז"ל ואיידי דתנא סיפא הפורט דדוקא הוא תנא רישא נמי הפורט וכן פירש הראב"ד ז"ל בפירושו גם כן ובפרק המפקיד נמי תניא גבאי צדקה פורטין לאחרים וכו' וההוא כונתם לצרף קאמר דהפרוטות מחלידות בידם ועוד דפלוגתא דר"מ ורבנן בצרוף הוא דפליגי ורישא דומיא דסיפא ועוד דאין דרך להוליך עמו משא של פרוטות אלא לצרפם בדינרי זהב או בדינרי כסף להקל המשא משא"כ לעומד בירושלם דדרכו לפרוט בפרוטות וליקח מן החנוני ירק וצרכי סעודה והיינו טעמא של בעלי הגמ' שפירשו האי דהכא במצרף והשני כמשמעו אבל מה שהוקשה לי בדבריו ז"ל הוא דאי טעמ' דב"ה משום דיוקירו הפרוטות בירושלם ונמצא מעשר שני מפסיד וכו' מאי שייכא הכא פלוגתא דר"מ ורבנן וכי תימא מילתא באפי נפשיה הוא ליתא דהא הכא בעדויות קתני לה בהדי פלוגתא דב"ש וב"ה דומיא דסיפא הפורט בירושלם דפליגי על ת"ק דב"ה כל הנהו תנאי ודמיין לריש מכלתין דאשכחן רבנן דפליגי על ב"ה וב"ש ואמרי לא כדברי זה ולא כדברי זה ואף שהיו ב"ד של אחריהם הנהו תנאי וה"נ נפרש הכא ועוד לדידיה תימא דהיכי אמרינן בגמרא דינר כסף ודינר פירות דברי הכל אסור מ"ט דרבנן לכך נ"ל דטעמא דב"ש דסברי דיכול אדם חוץ לירושלם לצרף בין שיש בידו כל סך הסלע מפרוטות ובא לצרפן בסלע שיכול ובין אם יש בידו חצי סלע במעים של כסף וחצי בפירות או חצי בפרוטות דשרי וב"ה פליגי

עלייהו כיון דעבד בזיון למעשר שני דפריק פירות כ"כ בנחושת עד שיעור סלע השתא לא שרינן ליה לפרוקינהו לכולהו וכיון דלא שרינן ליה לפרוקינהו יזהר בעצמו מעיקרא דלא פריק כ"כ פירות שיעור סלע בפרוטות נחשת הלכך לא יחליף אלא חצי סלע של פרוטות ויעמיד בידו חציין ויעלם לירושלים משום קנסא והשתא ר"מ ורבנן פליגי על ת"ק דב"ה ביותר קלה דאפי' פירות וכסף על כסף אסור משום דטעמא דמשמע מב"ה דדוקא הכא מחמרי משום דעבד בזיון למעשר שני כדפרישנא אבל כי פריק חצי סלע במעים של כסף יש לו פירות חצי סלע דכו"ע מודו דשרי כיון דליכא בזיון דמעשר שני ואשומעינן ר"מ ורבנן דגם צירוף זה אסור אפילו דינר כסף בהדי פירות אסור לצרופי משום גזרה אחרת דאית להו כסף על כסף לא מחללינן כדאיתא במסכת דמאי ומפרש בגמ' דדינר כסף דכ"ע ל"פ דחשיב הוא ואפילו יש לו פירות וכן אם יש בפירות שיעור דינר חשיבי באפי נפשייהו ולא צריכי לטפול להם מעות דכסף לא גריר אגבייהו ואסור ואע"ג דכסף לא הוי אלא חצי דינר כי פליגי בחצי דינר פירות וחצי דינר כסף שבא להחליף ולצרף בדינר ר"מ סבר אף הכא נמי לא גריר כסף גבי פירות וכסף על גבי כסף הוי ואסור דנגעי אתקנתא דכסף על כסף ועל כסף דתני ר"מ עד כדי דינר כסף קאמר דאסור ורבנן סברי דגריר אטו פירות ולא חשיב אלא כמו פירות לחודייהו ע"ג כסף כן נ"ל הר"ר שלמה שיריליו ז"ל:

ר"מ אומר אין מחללין כסף ופירות על כסף. פי' כסף הבא מכח פירות אין מחללין אותו על הכסף חוץ לירושלים דקסבר כסף ראשון ולא כסף שני ואע"ג דפרוטות לגבי כספים פירות נינהו מכל מקום כיון דלגבי פירות טיבעא נינהו כסף מיקרו ורחמנא אמר הכסף כסף ראשון וכל שכן כסף על כסף שאין מחללין והכי איתא בב"מ:

וחכמים מתירין. איכא למימר רבנן בתראי סברי דאפילו כספא עילוי כספא כגון מעין ופונדיונים על הסלע מחללין דלא דרשינן הכסף כסף ראשון וכ"ש פרוטות על הסלע וב"ש סברי וגם ב"ה פרוטות הוא דמחללין על הסלע דפירא נינהו לגבי כספא אבל כסף על כסף לא דלהכי אהני הכסף הראב"ד ז"ל. וכ' הר"ר יהוסף ז"ל בס"א ל"ג משנה זו וכן נ"ל נכון כי כל אלו המשניות לא נשנו כאן אלא לומר כל מחלוקת שחלקו בה ב"ש וב"ה ושמאי עצמו ובמשנה זו לא נזכר שמאי אלא שצריך לומר שהביאה אגב כיון שהיא סמוכה לו ודוחק ע"כ:

משנה י

הפורט סלע של מעשר שני בירושלם. הכא לא גרסי' ממעות:

בש"א בכל הסלע מעות. בירושלם ודאי טבעא אפירא מחללין מיהו ב"ש סברי כיון דבירושלם הוא פרוטות עדיפי ליה טפי מסלע הלכך במה שהוא חשוב לו יותר צריך להעמידו כדאמרינן לעיל דחוץ לירושלים כיון דלא צריך לפרוטות כסף חשיב ליה טפי ובמה שהוא חשוב לו צריך להעמידו הכא נמי בירושלם כיון דפרוטות עדיפי ליה טפי במידי דעדיף ליה טפי בעי לאוקומי וב"ה סברי אחר המין החשוב אנו הולכין והוא הכסף הלכך לעולם יעמיד ממנו מחצה בכסף והמחצה בפרוטות שהרי צריכות לו:

ר' עקיבא אומר די לו בפרוטות בחצי דינר והיינו ברביעית וברביעית מעות פי' רובע הסלע דהיינו דינר בו יהיה כסף ומעות כלומר מחצה למחצה:

ר' טרפון אומר ארבע אספרי כסף. נ"ל אספרי כסף היינו מעים ור' טרפון אתא למעוטי מביעור דר' עקיבא דר' עקיבא סבר שלש מעין בכסף ושלש מעין בפרוטות ור' טרפון ס"ל ד' מעין בכסף וב' מעין בפרוטות וכל חד וחד אתא למעוטי שיעורא מחבריה בפרוטה ושמאי ממעט ואמר יניחנה כלומר יתננה לחנוני ויוציא לו עד כדי הסלע וכשיוציא לו מזון בפרוטה או באיסור או בפונדיון מן הסלע כפי אותו המזון מתחלל ראשון ראשון עד שיתחלל כולו. ומתחזי לי טעמא דכולהו דחיישינן דילמא זיילי פרוטות עד דלא מפיק להו וקא מפסיד באכילת מעשר וב"ש לא חיישי להכי ובמאי דצריך טפי בעי לאוקומי הראב"ד ז"ל. ופי' הר"ש שיריליו ז"ל בשקל כסף ובשקל מעות לא יחליף בפרוטות אלא חצין ויש לפרש משום סחורה דדרך הוא דהמחליף כל הסלע בפרוטות דאין מפסיד אלא אדרבא מרויחין לפעמים וס"ל לב"ה דאסור משום סחורה והא ב"ש לקולא וב"ה לחומרא ע"כ ועוד האריך ז"ל וכתבתיו בס"ד בפ' שני דמסכת מעשר שני. כפי פירוש רעז"ל צריך להגיה במשנה כך ר' עקיבא אומר בשלשה דינרי כסף וברביעית כסף ברביעית מעות. וכתב הר"ר יהוסף ז"ל על פירוש רעז"ל פי' זה אינו נראה ועיין במסכת מעשר שני פ' שני:

משנה יא

כסא של כלה בפ' כ"ב מכלים היא שנויה ופי' הראב"ד ז"ל דומה כי הכסא של כלה שנחלקו עליו שמאי והלל כשחפוייו יוצאין נחלקו מדקתני סיפא דהא מתני בפ' כ"ב (מאהלות) [מכלים] כסא שלא היה חפוייו יוצאין וכו' וכך פירושו כי הכסא של כלה יש לו דפנות כדי שתסמוך זרועותי' ובגבה מאחוריה והמושב שהיא יושבת עליו נקרא חפוייו ופעמים שאדם עושה אותו משלש חתיכות כעין עריסה של קטן שהיא עשוייה זרועות זריעות וכשחפוייו יוצאין ונכנסין שאדם יכול להכניסן ולהוציאן כשירצה אין אדם יכול להטותו שזרועותיו נופלין ואין דרכו להשתמש בו מוטה אלא כדרכו ועכשיו שניטלו חפוייו כבר בטל תשמיש מישיבה אבל כשאין חפוייו נכנסין ויוצאין אלא

במקום הירך קבוע הוא כעין קתדרה פעמים שאדם משתמש בו כשהוא מוטה שהופכו על פניו או על צדו ויושב עליו הלכך אפילו ניטלו חפוייו טמא דראוי להטותו על צדו או על פניו ויושב עליו מיהו ב"ש סברי אפילו כשחפוייו יוצאין וניטלו טמא מפני שלא בטל שום תשמיש ישיבה שהרי ראוי הוא עתה להטותו על צדו ולישב עליו: [הגהה. בפי' רעז"ל אף כאן רגילים לעשות בכסא של כלה כמין שנים בולטים וכו' וכתב עליו הר"ר יהוסף ז"ל איני יודע מה אלה השנים הבולטים או הציורים מטמאים או מטהרין ונ"ל כי הענין הוא ד' או ג' עמודים מחוברים ע"י לבזבזים כמעשה השלחן שבמקדש ומשימין עליהם כמין טבלא קטנה לישב עליה ומחברין את הטבלא בעמודים ע"י יתדות של עץ ואז הוא כסא לשבת עליו והטבלא שעליו הוא המלבן של כסא והיתדות הם חפוייו והנה אע"פ שנטלו חפוייו ראוי הוא לישיבה כי הטבלא מונחת על גבי היתדות אלא שאינה מחוברת וב"ש מטמאין משום דהוי עדיין כסא]:

וב"ה מטהרין כיון שאינו מחובר ושמאי אומר אף הטבלא לבדה טמאה כי היא ראויה להניח ע"ג קרקע ולישב עלי' ועל כן נשארה בטומאתה כן נ"ל לצייר הבנת משנה זו ואע"פ שאפשר שזה אינו ציור הכסא ממש מ"מ על זה הדרך הוא. אך צ"ע במסכת כלים פ' כ"ב. ומלבן דתנן נ"ל דהוי פירושן כמו מלבן של מסר הגדול דתנן במסכת כלים ספכ"א ע"כ]:

שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא פי' אף ניטל מלבן של כסא טמא הכסא שהרי עדיין ראוי הוא להופכו על צדו ולישב עליו. מלבן הוא המחובר לכסא מלפניו כדי להרחיב מקום המושב או להיות מסגרת ויש עוד לפרש טמא המלבן כי הוא לישיבה לבדו הלכך אפילו ניטלו חפוייו ונתפרקו הימנו יותר טמא מפני המלבן ואע"פ שאין דרכו להופכו על צדו:

כסא שקבעו בעריבה דוקא כדרך ישיבתו אבל שלא כדרך ישיבתו דברי הכל טהור וב"ש סברי כיון דעדיין הוא ראוי לישיבה אע"פ שאין יחודו עכשיו לכך אלא להניח עליו כלי העריבה או מקרצות מן העיסה טמא שהרי לא בטל שם ישיבה ממנו וב"ה סברי כיון שאינו מיוחד עתה לישיבה ככלי שנשבר היא ואי קשיא לך לב"ה התנן בכלים בפרק עשרים כופת שקבעו בנדבך קבעו ולא בנה עליו בנה עליו ולא קבעו טמא מפץ שנתנו ע"ג הקורות קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה טמא אלמא בקביעות בלחוד לא פרחה טומאה מינייהו התם משום דבדוכתייהו נמי לישיבה ולשכיבה קיימא אלא משום דקמחבר להו לבנין קמטהרינן ומש"ה עד דקבע להו ובני עלייהו לא חשבינן להו אבל הכא הא קמבטל להו מישיבה לגמרי הלכך בקביעות בלחוד מטהרו להו ב"ה תדע דתנן התם סדין שהוא

טמא מדרס מאימתי טהרתו ר' עקיבא אומר משיקבע אלמא מקביעות נמי קא מטהר ואפילו כשנטמא כבר מ"ט משום דלא חזי השתא למדרס ה"ל כמי שנשבר:

שמאי אומר אף העשוי בה כלומר אפילו נעשה מתחילתו לכך טמא ע"כ. ומצאתי כתוב עלה דמתני' גמרא מאי חפוייו כי ההיא דתנן ר' יהודה אומר כדי לעשות אף:

ב"ש מטמאין וכו' מ"ט דב"ש דאכתי חזו לישיבה וב"ה מטהרין מ"ט דכי עבידא לנוי כלה עבידא לעלמא לא חזיא דחייכי עלה עלמא:

אף מלבן של כסא טמא מלבן דמרבע כי מלבן כדתניא בעל הבית שעשה מלבן להיות נותנו ממטה למטה ומאבוס לאבוס טהור יחדו למטה אחת ר"מ ור' יהודה מטמאין ר' יוסי ור"ש מטהרין ורמי דר' יוסי אדר' יוסי דתניא א"ר יוסי רואה אני את דברי שמאי שאני אומר מלבן של בית האומן טמא התם כדקתני טעמא שאינו עושה מלאכה בגופו והויא ליה משמש משמשי אדם ותניא משמש משמשי אדם טהור אבל הכא לישיבה הוי והוא גופיה חזי לישיבה כיון שהוא רחב טפח טמא למה ליה אף מלבן של כסא כר' יוסי ס"ל כדתניא אפילו מבית האומן טמא:

כסא שקבעו בעריבה וכו' תנא שקבעו כדרך ישיבה שלו אבל שלא כדרך ישיבתו טהור:

ב"ש מטמאין דלא בטיל מטומאתו קמייתא:

וב"ה מטהרין קסברי כיון דקא בעו רגלי עריבה:

אף העשוי בה טמא שמאי לטעמיה דאמר אף המלבן טמא וצריכי דאי תנא רישא ה"א בההיא קאמרי ב"ש דטמא משום דסוף סוף לישיבת אדם קבעי לה אבל סיפא דלעריבה קבעי לה אימא לא קמ"ל ואי תנא סיפא ה"א הכא טמא משום דמימליך איניש ואמר אי מצטריך לעריבה להוי לעריבה ואי לא ליהוי לדידי אבל רישא דלכבוד עבידא אימא לא מימליך ועד דעביד ליה כסא וחפוייו לא ליטמא קמ"ל. מתני' דלא כר' יוסי דתניא כסא שקבעו בעריבה כדרך ישיבתו טמא שלא כדרך ישיבתו טהור העשוי בה ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין דברי ר"מ ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על העשוי בה שהוא טהור ושמאי היה מטמא על מה נחלקו על שהביאו ממקום אחר וקבעו בה שב"ש מטמאין וב"ה מטהרין א"ר יוסי רואה אני את דברי שמאי שאני אומר מלבן אפילו מבית האומן טמא ע"כ. ונראה שר"ל דר' יוסי דלא כב"ה וממילא שמעי' נמי דמתני' ר' יהודה היא ודלא כר"מ דמוקי פלוגתייהו בעשוי בה. וכתב הר"ש שירליו ז"ל שאני אומר מלבן אפילו מבית האומן טמא קשה דמשמע הכא דמחמיר ר' יוסי לגבי כלה טפי מרבנן ואלו בפ' כ"ג דכלים תנן המטה והכר והכסת של מת הרי אלו טמאין מדרס כסא של כלה ומשבר של חיה וכסא של כובס שהוא כורם עליו את הכלים א"ר יוסי אין בהם

משום מושב וא"כ קשה כסא של כלה אכסא של כלה דאילו הכא ר' יוסי סבר כשמאי וטמא אפילו מלבן דכסא ואילו התם בפכ"ג אמרינן דר' יוסי אומר דכסא של כלה לית ביה משום מושב. וצריך לומר דהכא בכסא של כלה שנותנין בו בגדי נדוניתה קמיירי מכי רמו שערי באסינתא דאין בו משום מושב ודומיא דכסא של כובס קתני לה וכן משבר של חיה דקתני ה"נ קאמר שמביאין כסא לבגדים כסא של שעת משבר של הנולד סימן טוב ללידתה דלא הוי למושב ועל כל אלו דתחלת עשייתם לאו למושב עשויין לא מטמו משום מדרס הזב ורבנן כ"ש דמטהרי ליה דרבנן דהיינו ב"ה אפילו לכסא של כלה המיוחד לישיבה שלה קמטהרי ליה אם ישב עליו הזב או זבה אע"ג דשם ישיבה אית ביה כ"ש הכא. ואע"ג דגבי מלבן העשוי מתחלתו לעריבה קא מטמא ר' יוסי שאני הכא דכיון דסומכת גופה בשעת לישה על זרועותיה ונשען רוב גופה ה"ל מושב כדתנן בפ"ד דמסכת זבים שמשענת הסוס על רגליו ומשענת החמור על ידיו:

משנה יב

אלו דברים שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש כתב הרי"א ז"ל ס"א להודות ונ"ל דטעות דאי גרסי' להודות היה צריך לומר לדברי ע"כ:

האשה שבאה ממדינת הים ואמרה וכו' שנוייה בפט"ו דמסכת יבמות:

בש"א תנשא וכו' שם ג"כ היא שנויה:

משנה יג

מי שחציו וכו' שנויה בגיטין פרק השולח. וראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם:

שנאמר לא תוהו בראה כתב הרב הנזכר ז"ל נ"ל דהא דלא מייתי ראיה ממאי דכתיב בתורה פרו ורבו שהיא מ"ע דה"ק ליבטל והלא לא נברא וכו' כלומר היאך אפשר לו ליבטל והלא הקב"ה ברא את היצר של התשמיש כדי שיפרו וירבו א"כ אי אפשר ליבטל כיון שיש בו יצר הרע והיינו הא דמייתי ראיה מפסוק לא תהו בראה וכו':

משנה יד

כלי חרס מציל על הכל כלי חרס המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו וכו' לשון רעז"ל וכתב עליו הר"ר יהוסף ז"ל פי' זה אינו נראה ואינו מדבר אלא על ארובה שבין הבית לעליה והמת מלמטה וכלי חרס נתון ע"ג הארובה שהוא מציל על כל מה שבעליה מטומאת המת שלמטה ועל זה היא המחלוקת במסכת אהלות פ' חמישי עכ"ל ז"ל:

לעצמו טהרנו פי' לעם הארץ לבדו טהרנו. ורישא דמתני' שנויה בכלים פ"ט וגם באהלות פ' חמישי. ואיתה בפ' חומר בקודש (חגיגה דף כ"ב:)

חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ביד ספכ"ג דהלכות טומאת מת:

פרק ב

משנה א

ר' חנניא סגן הכהנים העיד וכו' שנוייה בפ"ק דמסכת פסחים. ועיין במ"ש שם בשם החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל מייתי לה הכא משום דתני ד' דברים שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש תני כולהו מילי דרבנן דאמרי ד' דברים או שלשה דברים והדר תני בפרק אלו דברים קולי ב"ש וחומרי ב"ה ואפסיק בפ' כל המטמאין במילתיה דר' דוסא דדמו נמי לקולי ב"ש דאורחייהו דב"ש לאחמורי ומשום דמילי דמקילי הפך שיטתם קייטי נינהו תני להו הכא כי היכי דלא אתו תנאי למנשיינהו ומילי דר' דוסא קייטי נינהו ומשום דלא לינשיינהו תני להו ומן הדין כולהו תנויי דתני ד' ה"ל לאסוקי אלא משום דתני מילתיה דר' עקיבא דשלשה דברים תני אגב שבעה דברים דאגדה דיליה והוו להו עשרה ואגב תני כולהו מילי דר' דוסא בן הרכינס נמי דהוו עשרה דברים ושוב חזר לסדרו ושנה תנאי דתנו ד' דברים ושוב חזר לענייננו דהיינו קולי ב"ש וחומרי ב"ה עכ"ל ז"ל:

משנה ב

א"ר חנניא וכו' שנויה היא בפי"ב דמסכת זבחים. וראיתי שכתב הר"ר יהוסף ז"ל מימי לא ראיתי עור יוצא ברוב הספרים גרסינן עור חולין יוצא וכו' אין לא ראינו גרסינן וכן הוא ברוב הספרים:

משנה ג

אף הוא העיד וכו' פ' שני דגיטין דף כ' ונראה שמה שכתב שם רש"י ז"ל אף הוא העיד ר' יהודה בן בבא במסכת עדויות טעות סופר וצריך להיות ר' חנינא סגן הכהנים אע"פ שלא מצאתיו מוגה בר"ש לוריא ז"ל:

שהאשה כותבת את גיטה שם היא שנויה:

שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עדי מסירה אליבא דר' אלעזר דהלכתא כותיה דעדי מסירה כרתי ותוי"ט כתב מה שפירש הר"ב העדים החותמין וכו' לא דק לפרש בהלכה אלא כמ"ש שם בשם הר"ן ז"ל דכלומר עדי מסירה ועוד אפשר דמשום חתימת השובר נקט הכי ע"כ:

ועל המחט בפ"ק דפסחים דף י"ט. והתם מסיים בה א"ר עקיבא זכינו שאין טומאת ידים במקדש ופריך התם ונימא ר' עקיבא זכינו שאין טומאת ידים וכלים במקדש דהא סכין

נמי טהור משום חשש הפסד הקדשים ומסיק רבא הנח לטומאת סכין דאפילו דלחולין נמי לא ימטמאה דהאי סכין דנגע דמאי אילימא דנגע בבשר הא אין אוכל מטמא כלי אפילו מדרבנן ואי דנגע במחט הא אין כלי מטמא כלי אפילו מדרבנן. בפירוש רעז"ל כאילו נזרק דמו במקדש כחב החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל כל זה מדברי רש"י ז"ל וסיום דבריו ונמצא טרפה לאחר הפשט בשרו בקבורה דאין מאכילין קדשים לכלבים ושריפה ליכא דאין שרפה בקדשים אלא כשהובאה לעזרה ונפסלו לאחר שחיטה ע"כ:

ואם נמצאת בפרש הכל טהור ולא מטמא פרש לבשר משום דהוי משקה סרוח וקרא כתיב וכל משקה אשר ישתה. ואיתה בתוס' פ"ק דנדה דף ה'. וביד ס"פ עשירי דהלכות טומאת אוכלין. ופירש הר"ש שיריליו ז"ל וכותב בכתב ידו השטרות איך היה לוקח שדות מן הלווין שלו וכותב בכתב ידו השטר והקלף שלו והא קמ"ל ר' חנינא דאע"ג דהקלף שלו והמקנה דהיינו הלוה צריך לכתוב בקלף שלו ולהקנות שטר המכירה לקונה ובזה קונה השדה כדכתיב ואקח את ספר אפ"ה מהני בכה"ג שכותב בשלו ומקנהו למוכר ולא אמרינן דלא מקני ליה שפיר כיון דאין בדעתו שיעכב זו המקבל אצלו:

שהאשה כותבת את גיטה אע"ג דבעינן וכתב ונתן שהבעל יכתוב בקלף שלו אפ"ה האשה כותבת ומקנה הגט לבעל והוא מצוה לחתום:

שאין קיום הגט אלא בחותמיו ובשעת החתימה הקלף שלו גמור דגמרא האשה ומקנייא. וקשה היכי ילפינן גט משאר שטרות והא שטרות אינם אלא לראיה בעלמא דאפילו מלוה על פה היתה גובה ממשעבדי אי לאו משום דאין להקל כדאמרינן בפ' חזקת הבתים דמאן דיזיף בצנעא יזיף ומוכר שדהו בעדים אמרינן התם דגובה מנכסים משועבדים וכל שטרי מכר אינם אלא לראיה כדאמרינן בפ"ק דגיטין גבי כל השטרות העולים בערכאות של נכרים בשלמא מכר מדיהיב זוזי קמייהו קני ושטרא ראיה בעלמא הוא וי"ל דמשמע ליה לתנא דמתני' כיון שאותו הזקן היה מלוה לכל בני הכפר מסתמא שגם הם היו גומלין עמו חסד ונותנין לו מתנות או היו מוכרין לו שדותיהם מפני דוחקם ופעמים שלא היו קנויין לו אלא בשטר כגון שדי מכורה לך שדי נתונה לך וכל שטרי הכפר היה הוא כותב ואחרים חותמין והכא ודאי בעינן ספר המקנה עכ"ל ז"ל. והם דברי התוס' ז"ל שם בגיטין:

משנה ד

שלשה דברים א"ר ישמעאל ס"א רבן גמליאל כך כתב החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל:

על ביצה טרופה שנוי ממנה בפ"ג דטבול יום סי' ב'. ומצאתי כתוב על משנה זו גמרא מני מתני' כר' יוסי דתנן ירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו ונגע ט"י בביצה

לא פסל אלא הקלח שכנגדו ר' יוסי אומר כל הסדר העליון ואם היתה כמין כובע אינה חבור. ת"ר ירק של תרומה וביצה נתונה על גביו כל הסדר העליון חבור דברי ר' יוסי ר"ש ור' יהודה ור"מ אומרים אינו חבור אלא קלח שכנגד ידו ועל זו העיד ר' ישמעאל לפני חכמים בכרם שאין חבור אלא קלח שכנגד ידו א"ר יוסי לא על זה העיד אלא על העשוי כמין כובע שאינו חבור. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל לפני חכמים בכרם ביבנה כולה מכלתין נמי נשנית שם באותו זמן והא דתני הכא בכרם ביבנה משום דעדותו דר' חנינא סגן הכהנים בפני הבית היה ועדות זו הועד בפניהם שם ביבנה מש"ה תני הכא גבי ר' ישמעאל דהוא גופיה העיד לפניהם שם בכרם ביבנה:

טרופה שטרפוה בקערה ונתנוה ע"ג ירק של תרומה וכיון שהיא טרופה נכנסת בתוך הירק ואם נגע בה טבול יום פסל את הירק וכמה פסל פליגי תנאי בברייתא:

ואם היתה כמין כובע פירשו הראב"ד והרא"ש ז"ל שהחלמון לא היה טרוף וזהו כמין כובע הלכך לא הוי חבור ואין דבריהם נכונים דהא עדותו לא הוי אלא בטרופה וליתני אינה טרופה ועוד דבברייתא משמע דעיקרי עדותו דר' ישמעאל לא היה אלא כשהיא כמין כובע אבל הנכון כפי' רבינו שמשון ז"ל דסיפא נמי בטרופה מיירי אלא שמחמת הבטול נתנפחה הביצה ונעשית כמין כובע על הירק ע"כ:

שבלת שבקציר שנוייה בפ"ה דמסכת פאה ועיין במ"ש שם:

וכמלא בוצר וכו' ירושלמי פ' ששי דכלאים א"ר יונה אמה בוצר ואמה סלו אמה בוצר ואמה סלו דהיינו שתי אמות פנויות מצד הגדר מזה ושתי אמות פנויות מצד הגדר מזה. וביד בפ"ח דהלכות כלאים סימן ז':

שהיא מוקפת עריס חמש גפנים הנטועות ומודלות וכו' לשון רעז"ל. כתב עליו הר"ר יהוסף ז"ל פי' זה אינו נראה דהא תנן במסכת כלאים פ' ששי הנוטע שורה של חמש גפנים וכו' נותנין לו עבודתו ד' אמות וגם ריב"ן לא פליג אלא כשיש שם ד' אמות אבל כשאין שם ד' אמות כ"ע מודו שלא יביא זרע לשם אפילו כשהיא שורה וכל שכן כשהיא מוקפת גפנים על כן נראה דמיירי שלא יש שם ה' גפנים אלא פחות ע"כ:

משנה ה

ולא אמר בהן לא איסור ולא היתר ופירשן ר' יהושע בן מתיא (הר"ר יהוסף ז"ל כתב שברוב הספרים ל"ג מלת רבי):

המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב משום בונה דשייך בנין באדם כדכתיב ויבן ה' אלהים את הצלע. והרמב"ם ז"ל פירש משום מכה בפטיש וכן בסמ"ג לאוין ס"ה. ואיתא בשבת ס"פ ר"א דאורג בדף ק"ז ובפ"ק דכתובות דף ו' וגם בפ"ק דשבת דף ג'

ושם פירשו תוס' ז"ל אם לעשות לה פה חייב דפתח זה עשוי להכניס ולהוציא להכניס אויר ולהוציא לחה ע"כ. והתם בשבת ר"פ שמונה שרצים מוקי לה כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון הני דמפיס מורסא ודנחש פטור עליה. ואיתא למתניתין בירוש' פ' הזורק. ומפיס מורסא דפטור ומותר בס"פ ר"א דאורג אמרינן דהיינו מדתנן שם בשבת בפ' כל הכלים מחט של יד ליטול בה את הקוץ והיינו דומיא דליחה דמצער ליה וצד נחש בשבת דפטור ומותר נמי מדתנן שם בפ' כל כתבי כופין קערה על עקרב בשביל שלא תישך ואע"ג דממילא מיתציד ועיין במ"ש בפ' שני דברכות סי' ה' וביד פרק עשירי דהל' שבת סי' י"ז. ובטור א"ח סי' שכ"ח [והגי' הר"ר יהוסף ז"ל המפיש בסין [בשין שמאלית] מורסה בה"א]:

ועל הצד וכו' ביד שם סוף הפרק:

ועל לפסים וכו' ביו"ט פ' המביא דל"ב. ועי' במ"ש שם באותו פרק. וז"ל הראב"ד ז"ל לפסים עריות ויש שגורסין אירוניות מפני שהן סתומות כעין ארון האלפס והקדרה דרכם לעשותם בבת אחת וראיה לזה הא דגרסינן בברייתא אמר ר"ש תמה אני למה נחלקו אבות בבריאת שמים וארץ שאני אומר כאלפס הזו וכסוייה נבראו ומקרא מסייעני קורא אני אליהם יעמדו יחדו ע"כ וכן בערוך בערך אלפס אירניות פי' סתומות. וביד פ"ח דהל' מטמא משכב ומושב סי' ג'. והא לך פירוש הר"ש שיריליו ז"ל על כולה מתני' המפיס מבקיע מורסא ועל שם שבבקיעתה שוקט הכאב קרי ליה פיוס. מורסא בליטת הבשר כמו מורשא דקרנתא ונתקבצה שם ליחה ופותח אותה אם כיון לעשות לה פה כדי שתזוב משם הליחה ולהכניס בו הפתילה כדרך הרופאים חייב מטעם בונה כמי שעושה פתח ליכנס ולצאת בו וכדאיתא בברייתא. ואם לא פתחה אלא להוציא משם ליחה לפי שעה פטור דאינו חושש אם תחזור ותסתם מיד דהליחה מצערת אותו ואינו מחזר אלא ליטול הצער ממנו:

אם לרפואה חייב שצד אותו שיודע בו סגולה אבל אין לפרש שיודע בו רפואה עתה לרפאות אדם מסוכן דחמירא סכנתא מאיסורא ומחללין שבת אלא שאינו צריך לו אלא שיהא סגולה מזומנת לו חייב משום צד ע"כ:

משנה ו

השום והבוסר וכו' בפ"ק דשבת דף י"ט. והתם אמר רבב"ח א"ר יוחנן במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאפי' ר' ישמעאל מודה דאסור דטעינתן היא גומרת ונמצא הכל עשוי בשבת כי פליגי במחוסרין שחיקה בלבד ולהכי ר' ישמעאל מתיר לגמור ע"כ בקיצור ועיין במגיד משנה רפ"ג דהל' שבת וישמח לבך. ואיתא בירוש' דשבח פ"ח שרצים וביד

פכ"א דהל' שבת סי' י"ג. כתב התוי"ט ומ"ש הר"ב דהל' כר' ישמעאל ואע"פ שהוא תלמיד ר' עקיבא כמ"ש הרמב"ם ז"ל וקיי"ל הל' כר"ע מחבירו כ"ש מתלמידו הכא ר' חנינא כר' ישמעאל כדאיתא התם בגמ' ע"כ. [הגה"ה הן אמת שכן כתוב בפירוש הרמב"ם ז"ל כאן במשנה ואיני יודע מנין לו ז"ל ובהקדמתו לא מנאו בכלל תלמידי ר' עקיבא אכן בהקדמת הי"ד מנאו בכלל תלמידיו. ועיין במ"ש פ"ק דעירובין סי' ב']:

משנה ז

יוצאה אשה בעיר של זהב בשבת פ' במה אשה סתם לן תנא דלא כר' אליעזר והתם בירושלמי נמי מייתי לה:

ומפריחי יונים בפ"ק דמסכת ר"ה ובפ"ג דמסכת סנהדרין סתם לן תנא כותיה. ועיין במ"ש בפ"ק דר"ה:

ואחד משום ר' יהושע השרץ וכו' משנה סתמית בפ"ד דמסכת טהרות:

משנה ח

על סנדל של סיידין פי' הראב"ד ז"ל של קש הוא וטמא מדרס והא אשמועינן דלא תימא לאו להילוכא עביד אלא להגן על המנעלים שלא ישרפם בסיד קמ"ל פעמים שהוא מטייל בו עד ביתו ואשמועינן תו דמנעל של קש דינו ככלי עץ וככלי עץ דמי ולאפוקי מדר' יוחנן בן נורי דאמר לאו כלי הוא והכי איתא בפ' במה אשה ע"כ. פי' דהתם בדף ס"ו איכא ברייתא דקתני על סנדל של סיידין דלא הודו לו ומשני רב יוסף דמאן הודו לו ר' יוחנן בן נורי. וביד פכ"ה דהלכות כלים סי' י"ח:

שירי התנור ד' כך שנינו ברפ"ה דמסכת כלים:

כסא שניטלו שנים מחפוייו זה בצד זה משנה בפכ"ב דמסכת כלים. בפי' רעז"ל שר"ע מטמא דסבר אע"פ שאינו ראוי לישיבה הוא ראוי לקבל רמונים וכו' כתב עליו הר"ר יהוסף ז"ל פי' זה אינו נראה דאין ראוי לטמא הכסא בעבור שהוא מקבל רמונים יותר מדף של עץ שגם הוא מקבלם כמו הכסא של עץ וכבר פירשתי לעיל פ"א ציור הכסא והכא קאמר ר' עקיבא שאע"פ שניטלו שתים מחפוייו עדיין הוי מחובר:

וחכמים מטהרין כיון שהם זה בצד זה אבל אילו היו שניהם בצד אחר גם חכמים מודים שטמא כך נ"ל. אך צ"ע במסכת כלים פכ"ב כי משמע קצת שאינו כן עכ"ל ז"ל. ופי' הראב"ד ז"ל בכסא של כלה שחפוייו יוצאין קא מיירי ר' עקיבא מטמא דאכתי חזי לישיבה בזרוע השלישי ע"י הדחק וחכמים מטהרין דלא חזי לישיבה מפני שהיא ישיבת צער ואין אדם יושב בו ע"כ. והילך פי' הרר"ש שיריליו ז"ל סנדל של סיידין פי' רש"י ז"ל בפ' במה אשה מוכרי סיד דמתעסקין בו נועלין אותו והקשה הר"ר אליעזר בר נתן א"כ

מאי פריך תלמודא והא לאו להילוכא עביד והלא הסייד מהלך בו ופי' רשב"ם ז"ל דאחד מכלי האומנות של הסיידין הוא ועשוי כמין סנדל ולמטה הוא ארוך ורחב כשולי המנעל ובית יד מקיפו ומכניס בו ידו כשהוא טח את הבית ויכול לתת רגלו ולהלך בו ולהכי פריך והא לאו להילוכא עביד אלא לעשות בו המלאכה ומשני שכן הסייד מניחו ברגלו ומטייל בו עד שמגיע לביתו. ויש ליישב פי' רש"י ז"ל דהכי פריך והא לאו להילוכא עביד שאין נעלו לצורך הילוכו אלא להנאתו לצורך מנעליו שלא ישרפו כשהוא מהלך ע"ג הסיד ומ"מ משני שכן סייד מטייל בו לפעמים. ובערוך ערך סנדל פי' בלשון ראשון דלאחר גמר בנין סדין את הכותל בסיד בלוח שהוא כשיעור סנדל ויש בו רצועות שאוחזין בהם ומעבירו על הסיד כמה פעמים עד שנעשה שעיע. פ"א כלי יש לבנאים שדומה לסנדל ויש שעושין של ברזל ויש שעושין של עץ ובשעה שטחין הבית מחליקין בו וכגון זה כף של סיידין ע"כ. שֶׁנִּיטְּלוּ שנים מחפוייו הכא גרסי' חפוייו לשון חפוי ולא בכסא של כלה מיירי אלא כסא של בע"ה וכבר פירשתי לעיל בפ"ק דהיו נוהגין דמן המושב ולמטה היו מחפין המלבן בנסרים כל צדדיו כמין תיבה והיה לחזוק המושב שלא יסתר מחמת כובדו של אדם וקסבר ר"ע דאע"ג שניטלו שני כותלים זה בצד זה כיון שנשארו שנים אחרים כמין גאם לעולם יטנו על צדו ויסמך בכל כחו לצד שסמוכים בו הכותלים ולא לצד הפרוץ ורבנן מטהרין דמושב של צער לאו מושב הוי ע"כ. וראיתי שנקד הר"ר יהוסף ז"ל בקצת מקומות מֻחָפּוּיָיו המ"ם בציר"י והחי"ת בשב"א פתח והפ"א בשור"ק והיו"ד הראשונה בקמ"ץ ע"כ:

משנה ט

האב זוכה לבן עיי' בתוי"ט. גרסינן בירושלמי פ"ק דקדושין וכשם שהוא זוכה לו בחמשה דברים כך הוא חייב לו בחמשה דברים מאכיל ומשקה מלביש מנעיל מנהיג דכתיב וכו' ועיין בילקוט בספר שמואל ראש סימן קמ"ב במה שכתב בשם תנחומא. ובתוספתא חלוקים עליו חכמים דדוקא עד הפרק דהיינו עשרים שנה שאין אדם נתפש על עונותיו זוכה לו אבל מכאן ואילך הוא זוכה לעצמו:

מספר הדורות שלפניו והוא הקץ מילתא אחריתי ובהא לא איפליגו רבנן עליה דר' עקיבא:

ובכח ובעושר וכו' בס"א ל"ג הווין הרי"א ז"ל. אבל מלת ובמספר ברוב הספרים ל"ג וי"ו גם אלו דבריו ז"ל. ועל מה שפי' רעז"ל והאב זכה לאותו הדור וכו' כתב אין נראה לי לפרש שזה חוזר על האב זוכה אלא דבר אחר הוא שאמר ר"ע שלפי מספר הדורות הוי הקץ ולא למספר השנים שהרי הקב"ה דלג על הקץ של השנים ולא דילג על מספר

הדורות. ועוד נראה לפ' דה"ק האב זוכה לבן בכל דילוג והקץ אינו תלוי באב לבדו אלא בכל הדורות תלוי כן נ"ל. אך אח"כ מצאתי ספר אחר דגרסינן האב זוכה לבן בנוי בכח בעושר בחכמה ובשנים במספר הדורות ושלפניו הוא הקץ ומשמע שכיון שכתב ויו גבי בשנים ולא גבי כולם שבשנים הוא ענין אחר ולפי נ"ל דדייק בשנים וגם במספר הדורות הוא הקץ אך הוא דחוק ואפשר ליישב שתיבת ובשנים חוזרת למעלן ובעבור זה שם בו ויו כדי ללמד שזהו האחרון שבאלה הדברים שהוא מזכיר כמו אברהם יצחק ויעקב ומן במספר הדורות מתחיל ענין אחר וכן נ"ל עיקר עכ"ל ז"ל. והא לך פי' הר"ש שיריליו ז"ל מספר הדורות שלפניו כלומר אע"פ שנותן הקב"ה קצבה ואומר כך וכך יהא קץ זה לדבר זה מ"מ אין אותו הדבר קיים לפניו אלא מספר הדורות שגלוי לפניו הוא הקץ הקיים לפניו כיצד הרי שאמר בגלות מצרים ת' שנה ובזכות האבות קפץ על המנין ומנה משנולד יצחק מ"מ הדבר הקיים לפניו הוא ודור רביעי ישובו ואפילו שנתגלגלו עונות ישראל עגל וכולהו עשרה נסיונות קץ זה לא נתבטל שהרי קהת יצא מן הארץ ומת ועמרם בנו ומשה בנו ובני משה נכנסו לארץ וכן לגלותנו יש שנים לפניו קצובים כך וכך אבל אם היו זכיות כבר אמרו זכו אחישנה אבל הקץ האמתי הקיים הם הדורות שכך וכך דורות עד שיבא המשיח וכדי שלא להאריך הקץ של מצרים שרצה לקפוץ על המנין מיהר שיולידו ששה בכרס אחד ואילו לא היה הזמן כ"כ קרוב לא היה מביא כ"כ נשמות להבראות אלא כדרך העולם ועשה באותו זמן דכל שנה שתעלה לשש שנים כדי שהדורות שגלויים לפניו יבאו לעולם ולא יחסרו כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות. והקשה הראב"ד ז"ל שני קצים למה וזו אינה קושיא כי שני קצים אכסדרו של עולם ואחד אינו מוכרח ואחד מוכרח דהיינו מספר הדורות לפי מה שצריך לטוהר הנשמות וגלגולן וראיה לדבר שאע"פ שנאמר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה וקצרם כאשר ידענו ולא שמר השיעור מפני אהבת האבות ובענין הארץ תלה הדבר במספר הדורות ולא בסכום שנים. וצער הרמוז בקרא ידע תדע היינו ג"כ שיהיו גרים בארץ לא להם בענין שתשלום דברו לא יושלם עד שיכניסם לארץ והוא יתברך קבע אותו הקץ לקצב הדורות דכתיב ודור רביעי ישובו הנה:

קורא הדורות מראש כלומר מתחלת ברייתו עשה קצבה לדורות כמה דורות יהיו עד סוף ומפני שזהו דבר קיים לפניו הכריזו לאדם הראשון וכתב אותן בספרו כמו שאמרו אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף עד כאן לשונו זכרונו לברכה:

משנה י

אף הוא היה אומר ר' עקיבא. חמשה דברים של י"ב חדש דור המבול כו' קראי נינהו ועוד נוסף עליהם אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה: [הגה"ה וכן פי' רש"י ז"ל ג"כ בפרשת נח בפסוק ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש וז"ל וירידתן בחדש השני (בי"ז לחדש) אלו אחד עשר ימים שהחמה יתירה על הלבנה שמשפט דור המבול שנה תמימה היה ע"כ]: בפי' רעז"ל באותו החדש שמת בו יצא מגיהנם וכו' כתב עליו הרי"א ז"ל פי' זה אינו נראה כלל אלא מדבר ביום הדין הגדול שעתיד להיות שעליו נאמר פסוק זה והיה מדי חדש וכו' ע"כ:

משפט איוב י"ב חדש פי' הראב"ד ז"ל ראיה דסדר עולם [הובא בתוי"ט] וכתב עליו הר"ש שירילי"ו ז"ל נ"ל דמדלא כתיב ירחים לשוא מפיק ליה לסדר עולם דנראה שהם ירחים נודעים שהם של שוא דהיינו תמוז ואב שהן שוא לכל העולם והוא כן הונחלו לו כל ירחיו שהן של שוא ע"כ: ומצאתי כתוב גמרא תנן כמ"ד איוב מקמי משה הוה פירוש דפלוגתא דתנאי היא בפ"ק דב"ב (גם במ"ר סוף פ' וירא) ומתני' סברא כמ"ד מקמי מלכות משה הוה דהא תני לה מקמי משפט המצריים:

משפט המצריים תוס' פ"ק דר"ה דף י"ג [הגהה נלע"ד רמז לדבר פ'ר'ע'ה' בגימטריה ש'נ'ה' דהיינו י"ב ירחים]:

משפט גומ"ג הר"ר יהוסף ז"ל מחק מלת ומגוג:

לעתיד לבא י"ב חדש ובסוף מדרש תילים נמי אמרינן לא פירש יחזקאל כמה זמן החיה והעוף אוכלות בנבלתו של גוג ובא ישעיה ופירש שנאמר וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף קיץ וחורף י"ב חודש ע"כ:

משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש דכתיב והיה מדי חדש בחדשו מדקאמר בחדשו משמע באותו חדש עצמו כלומר מניסן לניסן או מתשרי לתשרי וקאמר יבא כל בשר וכו' ובמשפט רשעים קמיירי דכתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי אבל אותם שיש בידם חלול ה' או שכפרו בעיקר ומשומדים ומסורות אין דינם י"ב חדש דהנהו גיהנם כלה והם אינם כלים: ואיידי דתנא לעיל שלשה דברים אמרו לפני ר"ע ושלשה דברים א"ר עקיבא תנא נמי הוא היה אומר שהן דברים הרבה נכללין באחד ותנא נמי הוא היה אומר חמשה דברים וכו' דדמי ליה הראב"ד ז"ל: ופי' הר"ש שירילו ז"ל שנאמר מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו מה שבת למנוייה אף חדשים למנוייהם דר' עקיבא דריש האי דכתיב חדש ושבת לאו כר' יוחנן בן נורי אלא למילף חדש משבת מה שבת שבעת ימים קרויין שבת אף חדשים כל הנמנים לצורך השנה וי"ב חדש הוו שנה:

מן הניסן ועד עצרת דכתיב מדי שבת בשבתו פסח נקרא שבת דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת דהיינו ממחרת י"ט ראשון של פסח ועצרת נקרא שבת דכתיב עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום וה"ק משיתחיל מנין משבת זו עד תשלום המנין בשבת אחרת הצריכה למניינו והאי דקאמר מדי חדש בחדשו מפני שאין מן הפסח ועד העצרת אלא לבנה אחת שלימה ע"כ לשונו ז"ל:

פרק ג

משנה א

כל המטמאין וכו' ברפ"ג דמסכת אהלות היא שנוייה ומייתי לה בחולין פ' העור והרוטב (חולין דף קכ"ד) ודף קכ"ה ותוס' פ' מרובה (בבא קמא דף ס"ט.) וביד פ"ד דהלכות טומאת אוכלין סי' ח' ט"ז: וגרסי' המְטמאין המ"ם בשב"א:

הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה פתח באהל ומפרש נבלה כך צ"ל בפירש רעז"ל. ה"ג ובמת הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית טהור או נוגע בכחצי זית וכחצי זית וכו'. ודבר אתר מאהיל עליו ועל כחצי זית או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור אמר ר"מ אף בזה ר' דוסא בן הרכינס מטהר וכו'. והא לך פירוש הר"ש שיריליו ז"ל כל המטמאין תנא דמתני' בשלשה וד' קא עסיק אלא משום דתני מילי דר' עקיבא דהיינו תלתא דהלכתא ואגב תני שני דברים דאגדה שהן חמשה דברים שהאב זוכה לבן ומספר הדורות ותני נמי שאמר חמשה דברים של י"ב דהוו להו עשרה תני עשרה דברים דר' דוסא דפליג בהו ארבנן והדר למילתיה ומסיים מילי דתנאי דשלשה וארבעה:

כל המטמאין באהל אותם השנויין במסכת אהלות כזית מן המת ואבר מן המת שיש עליהם בשר כראוי ורובע עצמות ומלא תרווד רקב וכו' כל אחד מאלו שנחלק השיעור לשנים והכניס שניהם לתוך הבית כל אשר בבית טמא שהרי הבית מאהיל על שניהם וה"ה שניהם מאהילין עליו וטעמא כדמפרש ר' יוחנן בגמרא דס"ל לר' דוסא דאין חוזר ומאהיל:

הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה יש מפרשים שאמרו דל"ג ליה דהא מתני' לא קמיירי אלא בטומאת אהל ולא בטומאת נבלות והכי נמי משמע מדברי ר' יוחנן בגמרא דאמר ר' דוסא בן הרכינס ור' ישמעאל אמרו דבר אחד לאו א"ר דוסא אין מאהיל חוזר ומאהיל הכא נמי אין נוגע חוזר ונוגע והשתא מה לו לדקדק מאהיל הא בהדיא קתני בנבלה דאין נוגע חוזר ונוגע ועוד קשה דהיכי קאמר אמרו דבר אחד אדרבא מיפלג

פליגי דר' ישמעאל מטמא במשא ור' דוסא בן הרכינס מטהר וכתבו דבעדויות לא היה כתוב בספרים ובספרינו כתוב בין בעדויות בין באהלות. ותירץ הראב"ד ז"ל דהא דר' יוחנן מייתי ראיה ממאהיל ולא מייתי ראיה מנוגע משום דאיכא לדחויי בהאי נגיעה דקאמר ר' דוסא דילמא בשני חצאי זתים המחוברים בעור ובנוגע מאחריו כדס"ל לבר פדא טעמא משום דאין שומר נעשה יד לחצי זית אבל בנוגע מלפניו דלמא יש נוגע וחוזר ונוגע הלכך ליכא למיגמר להא מילתא אלא מנושא או ממאהיל וכיון דבמאהיל מיירי עיקרא דמילתא גמר לה ממאהיל ומאי דקשיא נמי דקתני הכא דלר' דוסא אין נושא וחוזר ונושא ואילו התם תנן כר' ישמעאל דמטמא במשא דסבר יש נושא וחוזר ונושא התם בשני חצאי זתים המחוברים בעור קאמר דבבבת אחת קא מסיט להו על גב העור אבל הכא בשני חצאי זתים מפורדים וחלוקים קאמר דה"ל כמגע מה מגע אין נוגע וחוזר ונוגע אף משא אין נושא וחוזר ונושא:

הנוגע ומאהיל על כחצי זית משמע הכא דרבנן סברי דמגע עם אהל מצטרפים וא"כ סיפא דקתני אבל הנוגע וכו' ודבר אחר מאהיל וכו' משמע דאין נוגע מצטרף עם האהל האי קושיא בגמ' פריך רישא אסיפא ומשני לה. שלשה מיני אהלים יש. א' שהטומאה מאהיל עליו. ב' שהוא מאהיל על הטומאה. ג' שהוא והזית תחת אהל א' וקרוי אהל המשכה בלשון הגמרא. ודע שיש חילוק ביניהם. שכשהזית מאהיל עליו או הוא מאהיל על הזית ל"ש יש פותח טפח בינו ובין הזית בין מלמטה בין מלמעלה ל"ש אין בו טפח בין זית למעלה ובינו וזית למטה ובינו לעולם טמא מטעם טומאה רצוצה דקיי"ל טומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כדתנן באהלות אבל כשהזית והאדם תחת אהל אחד כדי שהאהל יביא הטומאה צריך שיהא בין האהל לזית פותח טפח דאי לא בוקעת ועולה ואין האהל מביא את הטומאה:

אף בזה וכו' כלומר אף בזה נחלקו עליו חכמים והיו מטמאים. וכתב הראב"ד ז"ל דר"מ סבר כרבנן דכל מיני אהל נגיעה הוי ואפילו אהל המשכה וכיון דקרוי אהל לא מפליגינן בין אהל לאהל ואי קשיא לך הא דגרסינן בפ' העור והרוטב מאן האי תנא דקרי לאהל נגיעה ר' יוסי הל"ל בהדיא ר"מ מהכא. איכא למימר משום דר"מ אליבא דרבנן קאמר ודילמא לא ס"ל לדידיה מש"ה אייתי ליה מדר' יוסי דקאמר אליבא דנפשיה עכ"ל ז"ל. וצ"ע זה הכלל דקאמר ר"מ לאתויי מאי ושמא סימנא בעלמא נקט כדמשני תלמודא בר"פ הקורא עומד כמ"ש שם סי' ב' וכן מצאתי ג"כ שפירש בתוי"ט ברפ"ג דאהלות. ועיין במ"ש ר"פ שני דאהלות ורפ"ג. וראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל ארכינס באל"ף. גם כתב

מלות ודבר אחר אית דל"ג להו אלא גורסין וחצי זית והגירסא הנכונה היא דגרסי' ודבר אחר ע"כ. עוד כתב ברוב הספרים לא גרסינן ומאהיל על כשני וכו' עד ר' דוסא ע"כ:

משנה ב

אוכל פרוד פ"ח דמסכת טהרות תנן אם היה משקה עומד אפילו כעין חרדל מצטרף ר' דוסא אומר אוכל פרוד אינו מצטרף וכההיא מתני' דמיירי ע"י משקה מפ' הראב"ד ז"ל להא דהכא ורעז"ל שפירש כגון צבור של אגוזים וכו' תפס פי' הרמב"ם ז"ל. וביד פ' ששי דהלכות טומאת אוכלים סי' י"ז:

מחללין מעשר שני על אסימון וכו' מציעא פרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ז) מייתי לה בברייתא והגיה הר"ר יהוסף ז"ל וחכמים אוסרים:

מטבילין ידים לחטאת דברי ר' דוסא וכו' בחגיגה פ' שני סתם לן תנא כרבנן:

משנה ג

מעי אבטיח ירושלמי דתרומות פי"א מייתי לה וא"ר אבהו בשם ר' יוחנן לא שנו אלא בקניבת ירק של גנני אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודו דמותר. ונ"ל דוקא כשהוא משליכם אבל אם מכנסם אסור דלא גרעי מגלעיני תרומה דתנן בההוא פרקא גלעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן אסורות ואם השליכם מותרות הראב"ד ז"ל. וביד פי"א דהלכות תרומות סי' י':

חמש רחלות שנויה בפי"א דתולין וגרסינן התם בגמ' כי סליק איסי בר היני אשכחיה ר' יוחנן דהוה קא מתני לה לבריה רחלים א"ל ר' יוחנן אתנייה רחלות א"ל כדכתיב רחלים מאתים א"ל ר' יוחנן לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן ע"כ:

מנה ופרס מנה ופרס כך היה נראה שהיה צריך להיות או לכל הפחות צריך לפרש דפרס קאי אכל מנה ומנה. ומסוגיית התלמוד דס"פ ראשית הגז מוכח דהאי מנה דהכא במנה בן מ' סלעים וכדאיתא נמי בברייתא דהתם בהדיא מנה בן מ' סלעים אבל המנה דבכוליה תלמודא בן כ"ה סלעים:

משנה ד

כל החוצלות בפ"ק דסוכה דף כ' מייתי לה ומפ' התם דיש להם שפה סביב שאם אין להם שפה הא אמר ר' דוסא מסככין בהם אלמא לא מקבלי טומאה אלא ודאי כאן בדאית לית גדנפא כאן בדלית ליה וכתבו שם תוס' ז"ל ואע"ג דפשוטי כלי עץ הרחבים העשויין להניח עליה דבר כדף של נחתומין מטמאים מדרבנן כדאמרי' פ' המוכר את הבית הכא היכי דלית להו גדנפא עשויין לסכוך ע"כ. עוד אמרינן התם לא נחלקו ר' דוסא וחכמים על מחצלאות של אושא שהן טמאות אף מדרס דמיוחדים לשכיבה הם ולא לתשמיש

אחר ועל של טבריא נמי לא נחלקו שהן טהורות דקשים הם ואין לך אדם שוכב עליהם על מה נחלקו על שאר מקומות מר סבר כיון דליכא דיתיב עלייהו שאין רוב בני אדם רגילים לייחדם לכך כדטבריא דמיין ומ"ס כיון דמיקרי ויתבי עלייהו כדאושא דמיין. וביד כולה מתני' עד סוף סימן ה' פכ"ב דהלכות כלים סי' ג' ורפכ"ג. ועיין בתוספתא שהביא הר"ר שמשון ז"ל בפכ"ו דכלים במשנת ואלו עורות:

כל הקליעות טהורות בהא פליגי דר' דוסא סבר דלא מצינן לרבויי מאו בגד ארוג דהיינו קליע דאו בגד איצטריך לרבות שלשה על שלשה כדאיתא בפ' במה מדליקין ורבנן סברי דמרבינן מאו בגד כל שהוא דהיינו קלוע:

חוץ משל גלגילון נראה לע"ד שהאזור נקרא כן על שם שמגלגל אותו על גופו וכן מצאתי אח"כ שכך פירש ג"כ הר"ש שיריליו ז"ל בשם המפרשים ז"ל וכתב עוד ז"ל ובברייתא קתני חוץ משל שק ושל בגד ולמדנו דפירוש גלגילון לשון גלגול זה שעושין לפי השקים כעין קורדון ותופרין אותו סביבות פי השק זהו טמא דבטל לגבי השק ואפילו בפני עצמו כיון דייחדו לכך וכן לשפת הבגד שלא יקרע עושין קורדון ותופרין אותו שם משום דבטל לגבי בגד ואפילו בפני עצמו אבל קלועה לאשתמושי באנפי נפשה ר' דוסא מטהר לה וכן גבי עור דלית ליה גבי עור טומאה אלא או בית קבול או חמש על חמש כדתנן במסכת כלים פכ"ז:

חוץ משל צמרים של מוכרי צמר דההוא לא בעי מהודק כשאר גדילות אלא אפילו רפוי סגי הלכך לית לן לרבויי אלא מאי דדמי לאריגת בגד ע"כ:

משנה ה

הקלע שבית קבול שלה ארוג נ"ל כשהקבול שלה ארוג אפילו לר' דוסא טמאה משום אריג כל שהוא אבל של עור ר' דוסא מטהר דקסבר תשמיש הקלע לאו תשמיש הוא כדי לעשותו כלי לפי שאינו עשוי רק לזרוק אבנים ומעשה מקל בעלמא הוא עושה ורבנן סברי כל שהוא ואע"פ שאין בו חמש על חמש כדין העור טמא משום כלי:

נפסק בית אצבע שלה טהורה לפי שאינה ראויה לתשמישה אבל אם נפסק בית הפקיע שלה טמאה. בית הפקיע הוא הראש האחד שנותנים בו חוטי משי כדי להשמיע קול בשעת זריקתה הראב"ד ז"ל. והא לך פי' הר"ר שלמה שיריליו ז"ל הקלע בשתי קצותיה יש כמין שתי פתילות ארוכות ובאחת מכניס בה אצבעו ועשוי בה כמין נקב להכניס אצבעו ונקרא בית אצבע והשני מחזיקו בידו כשרוצה להשליך האבן וכשיסוב הקלע באויר ורוצה שתצא ממנה האבן בשעת זריקתו פותח הפתילה השנית שחוץ לזרועו ונזרקת והולכת בכח וקרוי כאן בית הפקיע שכל דבר הנראה קצת עגול קרוי כן כמו

שאמרו על האווילין פקעת פקעיות של שתי ופקעים מתרגמינן צורת ביעין והאבן שזורקין מתקנין אותה שנראית כעגילה ולפי שדרך אותו מקום נזרקת קרוי בית הפקיע:
שבית קבול שלה ארוג טמאה לדברי הכל והוא שלא יהא קלוע ולרבנן אפילו קלוע לא בעי אלא כיון דקשורות המשיחות סביבותיה כדי שתתיישב האבן סגי דה"ל קלוע ואיתרבי:
של עור ר' דוסא בן הרכינס מטהר דשיעור עור חמש על חמש כדתנן בכלים פכ"ז ורבנן מטמאין מרבוייא דאו בעור:
בית אצבע שלה טהורה דלא חזיא לכלום:
בית הפקיע טמאה דאע"ג דנפסק בית הפקיע אפשר לתפור בה חוט אחר ועודנה בטומאתה והך בבא דברי הכל ובתוספתא מפרש דהיינו דוקא שנשתייר בה טפח:

משנה ו

השבויה אוכלת וכו' פ' אלו נערות (כתובות דף ל"ז) ובגיטין דף פ"א ברייתא:
האשה שאמרה נשביתי וכו' שנויה בפ' שני דמסכת כתובות בשנוי לשון קצת וסתם לן התם כחכמים:
שהפה וכו' ופי' בתוי"ט נ"א לא גרסינן לה וכו'. וגם הר"ר יהוסף ז"ל מחקם. וביד פ' ששי דהלכות תרומות סימן י"א:

משנה ז

ד' ספקות וכו' שנויה בפ' ששי דמס' טהרות. וביד בפט"ו דהל' שאר אבות הטומאות סי' ו' ט':
כיצד הטמא עומד והטהור עובר הטהור עומד והטמא עובר טומאה וכו' כך צ"ל. ופי' הראב"ד ז"ל הטמא עומד פי' אדם טמא שנגע במת ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב א"נ בזב או מצורע ואותו הטמא עומד ברה"י סמוך ומצומצם לר"ה שכל מי שעובר שם אם יקרב לפתח הבית אפשר שיגע בו ואפשר שלא יגע בו א"נ אככא שהטהור עומד ברה"י מצומצם לר"ה והטמא עובר בצדו ר' יהושע מטמא דקסבר כיון שהטמא או המטמא עומד ברה"י ספק טומאת [רשות] היחיד הוי ורבנן סברין בעינן מיטמא ומטמא ברה"י. והטומאה והטהרה השנויין כאן לא שהם מונחים ע"ג קרקע דהתם אפילו תרוויהו ברה"י טהורה משום דאין בו דעת להשאל אלא בידי אדם כגון שזה מסיט נבלה או כזית מן המת וזה נוטל טהרות ועוברים זה בצד זה סמוך לרה"י וכל הטומאות הללו אפשר שתבא בהן טומאת אהל או טומאת היסט או טומאת מגע בכולן ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין על הטעם שפירשתי. ויש לדקדק למה לא הזכיר רה"י ור"ה בטמא עומד וטהור

עובר ובטמא עובר וטהור עומד כאשר הזכיר בטומאה וטהרה ואפשר לומר דרישא ודאי בטומאה מצומצמת לר"ה או לרה"י כאשר פירשתי ודייקא מדקתני בלשון טמא עומד ועובר אבל סיפא לאו בטומאה וטהרה מצומצמין לר"ה אלא בטומאה שהיא לפני לפנים אלא כשהאדם יכול לפשוט ידו ליגע בטומאה א"נ שהן לפני לפנים והספק הוא שמא נכנס הטהור לפני הטומאה ואם הטהרה ברה"י והטומאה בר"ה שמא נכנסה הטומאה אצל הטהרה בכולן ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין ורישא להודיעך כחו דר' יהושע דאע"ג דמיטמא ודאי או מטמא ודאי בר"ה טמא הואיל ואחד מהן ודאי ברה"י כדאמרן וסיפא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דאיכא לספוקי דילמא ברה"י ממש אפ"ה מטהרי רבנן דקסברי הא דאמרי ספק טומאה ברה"י טמא דוקא כי איתנהו לתרוייהו ברה"י בודאי אלא שהוא ספק נגע ספק לא נגע אבל כי הוי ספק ביאה טהור וראיה לזה הפירוש מדקא חשיב להו בד' ספיקות אלמא רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא כדפרישית עכ"ל ז"ל. וז"ה פי' הר"ש שיריליו ז"ל הטמא עומד והטהור עובר קיימא לן דבין טומאה נזרקת ובין טהרה נזרקת ספק נגע ספק לא נגע ואפילו ברה"י ספקו טהור כדתנן ברפ"ד דמסכת טהרות הזורק טומאה ממקום למקום ככר לבין המפתחות מפתח לבין הככרות טהור וטעמא דספק טומאה ברה"י דטמא מהיכא גמרינן לה מסוטה דאיכא בועל ונבעלת מה התם אין טומאה אלא דלא ניידי אף ספק דעלמא לקבל טומאה בעינן דבין הטומאה ובין הטהרה דלא ניידא והשתא ר' יהושע ורבנן בהכי פליגי ר' יהושע סבר דוקא בזורק שהוא הולך באויר בכח הוא דאמרינן הכי אבל בטהור עובר לא אמרינן וה"נ שמעינן לבן עזאי דאמר גבי שבת מהלך כעומד (טמא) [דמי] ורבנן אזלי לטעמייהו דמהלך לאו כעומד (טמא) [דמי]. הטהור עומד והטמא עובר דאע"ג דקיימא לן כל הנזרקים ספיקם טהור ואפילו ר' יהודה דפליג בטהרה נזרקת מודה בטומאה נזרקת כדאיתא התם ברפ"ד דמסכת טהרות הכא ר' יהושע אזיל לטעמיה דשאני ליה בין זורק לעובר ורבנן כדאית להו דלא שאני בין זורק לעובר והני קולי דטומאה עוברת או טהרה עוברת לא שרו רבנן אלא דוקא גבי חולין אבל לא גבי תרומה כדתניא גבי טומאה צפה ומש"ה תני הכא הטהור עובר או טמא עובר ולא תני טהרה עוברת או טומאה עוברת כדתני טומאה ברה"י וטומאה בר"ה דהתם בתרומה נמי קא מטהרי רבנן דסתם טהרה תרומה משמע כדאמרינן בעלמא מטמא טהרותיו של חברו ובברייתא נמי מפ' סיפא לגבי תרומה:

ספק האהיל ספק לא האהיל הך דינא לא שייך אלא דוקא גבי סיפא משום דטומאה במקום אחד וטהרה במקום אחר אבל רישא דמדמינן לה לזריקה הא תניא בהדיא כל הנזרקים ספקם טהור חוץ מכזית מן המת שהן מטמאים למטה כלמעלה ולמעלה

כלמטה וכ"ש בעובר דנחית דרגא מזורק אלא דוקא גבי סיפא הוא דקאמר. והאהיל דקאמר היינו שהיה זית מן המת ע"ג החמור בר"ה וספק לו אם הגביה ידו על גביו והאהיל על הזית כיון דעומד בר"ה ובידו תרומה והטומאה ברה"י וספק לו אם הגביה או לא הגביה מטהרי רבנן אבל אם היה נוטף לצד חלל ר"ה כיון דמטמא למטה מודו רבנן לר' יהושע דהא טומאה וטהרה נינהו במקום אחד כן כתב רבינו שמשון ז"ל. ואני אומר דאיברא ודאי אם האהיל כל הטומאה במקום אחד הויא וטמא אבל ספק האהיל ספק לא האהיל קתני וא"כ אפילו אירישא נמי מצי קאי תדע דהא תנן התם בראש אותו פרק כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם ועל הכלים ברה"י ספק אדם טמא ספק כלים טהור וטעמא דספק כלים משום דאין בהם דעת להשאל וספק אדם דטמא משום דיש בו דעת להשאל וטעמא משום דהוי רה"י דספקו טמא הא בר"ה ספקו טהור אפי' באדם וא"כ מתני' אתיא כפשטה ואפילו לרישא נמי מצי קאי ובריייתא היינו דקמ"ל דכל המאהילין שהן מטמאין למטה כלמעלה טמאין אפילו נזרקין אבל בודאי האהיל קאמר ובספק האהיל ברה"י מטהרי רבנן בכלים ובר"ה מטהרין אפילו אדם כיון דספק האהיל ספק לא האהיל ובסיפא נמי טעמא דרבנן דבעינן דומיא דבועל ונבעלת דשניהם במקום אחד ונמצינו למדין דהני ד' ספקות אינם שוין טומאה נזרקת כ"ע מודו בה ובעוברת פליגי ר' יהושע מטמא ורבנן מטהרי. טהרה נזרקת פלוגתא דר' יהודה ורבנן וקיימא לן כרבנן ור' יהושע כרבנן ס"ל אלא דמפליג בין טהרה נזרקת לטהרה עוברת ורבנן לא מפלגי וטומאה נזרקת דשרינן ה"מ בטמא שאין מטמא למעלה כלמטה אבל אי מטמא למעלה טמא ובודאי האהיל אבל ספק האהיל ספק לא האהיל טהור בר"ה בין באדם בין בכלים וברה"י בכלים טהור. וטומאה ברשות א' וטהרה ברשות אחר מטהרין ואפי' במונחת ואפי' בטומאה שמטמאה למעלה כלמטה ואפי' בתרומה נמי מטהרינן ורישא בתרומה לא מטהרינן אלא בחולין עכ"ל ז"ל:

משנה ח

שלשה דברים ר' צדוק מטמא וכו' שנויה בפי"ב דמסכת כלים. ופי' הראב"ד ז"ל וארון של גרוסות ומסמר של ארון של גרוסות ומה שלא הזכיר בו מסמר כמו שהזכיר באחרים משום שהמסמר של שלחני והארון שניהם לענין אחד הם עשויין שאינם רק לחיזוק לכך הוציא שניהם במסמר אחד ע"כ ועוד יש לי ז"ל פי' אחר וטעמו קרוב לזה. וכתב הר"ש שירילו ז"ל שלשה דברים איכא לעיוני מאי סדרא דמתניתין כיון דתנא במילי דשלשה דברים קאי לעיל בפ' שני מ"ש דתני ד' דברים דר' יהושע ברישא ליתני שלשה דר' צדוק ברישא דעשרה מילי דר' דוסא לאו הפסקה נינהו כדאמרי' לעיל טעמא אלא

שלשה דברים דר' צדוק ליתני להו ברישא ותו אמאי לא תני ד' דברים דר"ג בהדי ד' דברים דר' יהושע והוה תני ד' בהדי ד' וי"ל דתני מילתא דר' יהושע ברישא משום דסליק ממילתא דר' דוסא ור' דוסא מיירי בתרומה כדתנן שבויה אוכלת בתרומה ור' יהושע אייר נמי בתרומה כדאמרינן לעיל תני תרומה בהדי תרומה והדר תני למילתיה דר' צדוק בהדיה משום דמכילתין משום תוקפא דר"ג מתנייא ור' יהושע בר עולבנא דר"ג הוה ותרתי זימני ה"ל עולבנא בהדיה וחד מינייהו בבכור דר' צדוק ומש"ה תני למילתיה דר' צדוק בהדיה:

מסמר השלחני פי' הראב"ד ז"ל דרך שלחני פותח חנותו ומורידו את התריסין ע"ג ספסלין לפני החנות ועליו הוא נותן את מעותיו ונועץ מסמרין בנקבי התריסין בספסלין כדי שלא ימוטו ונראה לפ' שיש לו מסמר מיטלטל וקובעו בכותל לפעמי' ושם במסמר נותן המאזנים שלו לשקול מעותיו ובהא פליגי ר' צדוק ורבנן ר' צדוק סבר כיון דפשוטי כלי מתכות טמאין האי נמי משמש ליה למלאכתו וטמא ורבנן סברי לא נעשה אלא לשמש עם הקרקע וטהור:

וארון של גרוסות של טוחני פולים וקולה אותם באור ומוכר אותם ומוליך אותם בארון לשוק ופי' הראב"ד ז"ל דמוליך ארונו מלא גריסין ע"ג עגלה ונועץ מסמרין בעגלה כדי להדקו שלא ימוט ויפול. וכתב עוד ומה שפירשתי בארון של גרוסות על המסמר שנועץ בעגלה שלו הוא המחלוקת למדתי אותו מן הסוגיא השנויה בהן במשנת כלים פי"ב דתנן מסמר הגרע טמא פי' של המקיז דם טמא של אבן השעות טהור ור' צדוק מטמא מסר הגרדי טמא וארון של גרוסות ר' צדוק מטמא וחכמים מטהרין היתה עגלה שלה מתכת טמאה פי' אע"פ שאינה מקבלת כלום ותנן נמי בתר הכי מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית ר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין עד שיצרפנו ומסמר של שלחני טהור ור' צדוק מטמא אלמא כולה מילתא במסמרים קא מיירי וקאמר בהאי מסמר מודים ובהאי מסמר פליגי ומזה למדתי דהאי ארון אינו אלא במסמר שלו שאם היה המחלוקת בארון עצמו מה טיבו של ארון להבליעו בין המסמרים היה לו להקדים או לאחר מה לו להפסיק במחלוקת המסמרים דר' צדוק ורבנן. ועוד כי אין לו טעם למחלוקת הארון דמ"ש ארון של גרוסות משאר ארונות דעלמא ואם יאמר האומר למה לא הזכיר בו מסמר כמו שהזכיר באחרים נשיב ונאמר מפני שהמסמר של שלחני והארון לענין אחד הם עשויין שאינם אלא לחיזוק ולכך הוציא את שניהם במסמר אחד עכ"ד. והקשה עליו הרא"ש ז"ל דה"ל למיתני מסמר של שלחני ושל ארון גרוסות ושל אבן שעות אלא מדהדר ותני ומסמר של אבן השעות משמע דלא מיירי במסמר גבי ארון ובודאי דדברי הראב"ד

ז"ל הם נכונים וקושיית הרא"ש ז"ל נכונה לכך נ"ל לפרש דבתרתי פליגי ר' צדוק ורבנן פליגי בארון ופליגי במסמר וכמו שאפרש. נ"ל שיש להם לבעלי הגרוסות כמו תיבה שקבועות שלש דפנותיה והרביעית מיטלטלת ותלויה ויש לתיבה זו כמו עגלה להוליך את התיבה על העגלה לשוק כשהיא מלאה ובצד הדופן הרביעי יש כמו נקבים לנעוץ בו מסמרים ומגביהו ומשפילו כשרוצה להוציא גריסין הרבה מגביהו וכשרוצה לסתום משפילו ודוחק ותוחב המסמרים בנקבים שיש בארון לאותו הצד וכשמגביה הדופן מרפה המסמרים ומגביהו והשתא בהכי פליגי ר' צדוק סבר מסמר חשיב כלי שמשמש למלאכתו ורבנן סברי משמש לארון לדחוק הדף ולאו כלי הוא כיון דאין כותליו קבועין בו אלא מיטלטלין ולר' צדוק כיון דע"י המסמר נעשה ארון טמא דכלי הוא ולדידיה אפי' נגע השרץ במסמר טמא דעמו נעשה המלאכה דהיינו עצת האדם ומחשבתו כדאמרינן גבי תיק הסייף וכסוי טני וכיסוי מיחם ודומיהם ואם נגע בארון טמא הארון והמסמר ולרבנן אפילו נגע השרץ בארון טהור דפשוטי כלי עץ הוי וכ"ש נגע במסמר כך נ"ל:

מסמר של אבן השעות היה להם אבן ורשומות בה רשומות ועגולין כמו שיש לאורולוגין של ספינה ויש כמו מסמר באמצע האבן ולהיכן שנוטה המסמר יודעין איזו שעה היא ונראה שאותו המסמר שמיטלטל אילך ואילך הוא עובר כל עובי האבן והאבן גבוהה על ידו עכ"ל ז"ל:

משנה ט

ד' דברים ר"ג מטמא וכו' גם זו שם בפי"ב דכלים היא שנוייה:

כסוי טני פי' טני כמו מחתה כאותה ששנינו הטני דומה לתרקב וכו' והוא עשוי לגמר בו ושל רופאים תנן בכלים טמא לדברי הכל מפני שרופא משתמש בכסויו לשים בו סמנים שחוקים כדרך שמשתמש בטני עצמו ובכסוי של מתכת של בעלי בתים פליגי ר"ג סבר בכסויו נמי משתמשין בשעת המוגמר הלכך כלי הוא ואע"פ שהוא פשיט טמא שהרי של מתכת הוא ורבנן סברי לאו משתמשי ביה ולא מידי ובכסוי שאינו מחובר לטני קמיירו והוא פשוט ואינו משוקע לתוכו אלא שהוא מוצק עליו מלמעלה ועוד יש לפרש כי הכסוי של רופאים צריך הוא כל שעה לטני מפני שהוא נותן בטני סמנים שחוקים וצריך לכסותם כדי שלא תפיג ריחם ואפילו בשעה שאין בו סמנים צריך לכסותו כדי שלא יכנס עפר ועפרורית שהרופא מקפיד עליהם אבל של בעלי בתים אינו צריך לכלי אלא בשעת המוגמר אבל שלא בשעת המוגמר אין מקפיד עליו לכסותו הלכך לאו כלי הוא:

וטבלא שנחלקה לשנים שתי חתיכות שוות דר"ג סבר אי אפשר לצמצם הלכך שניהם טמאים דאמרינן בכל חד וחד זהו הגדול. עוד אני יכול לפרש דבהא פליגי דר"ג סבר טומאה דאורייתא ואע"פ שאין לה לבזבזין מפני שהיא דומה לשק שהיא משמשת את האדם ואת משמשי האדם שהוא אוכל עליה אוכלין ומשקין שהן משמשיו של אדם וכן השק משמש את האדם ואת משמשיו שנותן לתוכו תבואה ורוכב עליו ורבנן סברי כל כלי עץ שאין לו בית קבול טומאתו מדרבנן הלכך בדרבנן תלינן לקולא הראב"ד ז"ל. והר"ש שיריליו ז"ל פירש כסוי טני נראה בעיני דדמי לטני שהוא סל עגול שאין לו זויות והאי נמי אין לו זויות והוא אותה תיבה קטנה ארוכה קצת וקורין אותה עולבא בלעז ומן התוספתא משמע דהכסוי הוא בפני עצמו ותוחבין אותו ע"ג פי הטנא אבל אינו מחובר לו בצירים שקורין גוזעש אלא הוא בפני עצמו ומכסין בכסוי העולבא שמכסה הכסוי קצת מדפנותיה ומיירי שאין מכסה דפנות הטנא אלא פחות משליש גובהו דאי תימר שמכסה שלישו אפילו הוי של עץ טמא כדתניא בברייתא דחשיב כטני גופיה ומיירי שהטני הוא פתוח והכסוי נטול הימנו וחשבינן כאילו מכוסה הטני ואע"פ שלא נגע השרץ בטני אלא בכסוי טמא ואפילו לרבנן דתניא בתוספתא חפוי בית הלגינין ובית הכוסות טהור ומשום חבירי כלים טמא:

תלאי המגררת אזן שעושין לחבית דעבדא ככפה כדמפרש בתוספתא וקרוי' מגררת שהעבדים מגררין בה רגליהם:

וטבלא שנחלקה לשנים המפרשים פירשו דבחלקים שוין הוא דפליגי וטעמא דר"ג הוי משום דאיהו מדמי ליה לתנור ותנן חלקו לשנים והן שוין שניהם טמאים שאי אפשר לצמצם וזיל הכא איכא רובא וזיל הכא איכא רובא ורבנן סברי תרי רובא בחד מנא ליכא ושניהם טהורים וזה לפי שחשבו דמתניתין פליגא אברייתא ואין דבריהם נכונים דלדידהו ר"ג מטמא לשניהם וא"כ קשה היכי תנן ומודים חכמים לר"ג בטבלא שנחלקה לשנים אחד גדול וכו' דמשמע דאתו רבנן לסברא דר"ג ואחד טמא לחוד והא ר"ג לשניהם קא מטמא כיון שאי אפשר לצמצם אלא פירושא דמתניתין כדברי התוספתא ולא מטמא ר"ג אלא הגדול וכי קא מודו רבנן כשהחלק הגדול הוי פי שנים בקטן ונראה ודאי דהך טבלא מעץ היא ואע"ג דפשוטי כלי עץ טהורים היינו מדאורייתא אבל מדרבנן טמאים כדתניא בת"כ ומשמע נמי הכי בפ' המוכר את הבית ע"כ. ובתוספתא א"ר יהודה לא נחלקו ר"ג וחכמים על טבלא שנחלקה לשנים ואחד מהם גדול כשנים בחברו שהגדול טמא והקטן טהור על מה נחלקו על שאין אחד מהם גדול כשנים בחברו עד שהשנים

שוין שר"ג מטמא וחכמים מטהרין ופירש עד שהשנים ולא עד בכלל דאילו שניהם שוין לא נחלקו ושניהם טהורין עכ"ל הר"ש שירילו ז"ל:

משנה י

שלשה דברים ר"ג מחמיר וכו' עד סוף הפרק הכל שנוי בפ' שני דמסכת ביצה:
א"ל מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין על כל ישראל וכו' כצ"ל:
בפירוש רעז"ל שבזמן שהפת מרובה היא נאפית יפה כך צ"ל: ופי' הר"ש שירילו ז"ל אין זוקפים משמע אם נפלה מנורה של מתכת אין זוקפין ומושיבין אותה. פתין גריצין בלעז גרואשו:
וחררין שאופים על הגחלים ע"כ. והר"ר יהוסף ז"ל הגיה פיתן גריצות:

משנה יא

ועושין גדי מקולס תניא ר' יוסי אומר תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גוזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את בני ישראל קדשים בחוץ קדשים ס"ד אלא אימא כעין קדשים:

משנה יב

בריחים שלהם הוא כלי עשוי משלש חתיכות העליון יש לו ברזל חרוץ בעל פיפיות והאמצעי כמותו חרוץ מלא נקבים עשוי ככברה והתחתון יש לו בית קבול ונופלין בו הפלפלין שחוקים:

פרק ד

משנה א

אלו דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ק"ק לע"ד דה"ל למיתני אלו דברים קולי ב"ש וחומרי ב"ה דהא אלו הכ"ד השנויין בפרק זה כ"ע מודו בהו ועל התוספת שמוסיפין תנאים אחרים בפירקין דלקמן הוא דפליגי וא"כ מאי מקולי במם דקתני ודוחק לומר דה"ק אלו דברים קולי ב"ש וחומרי ב"ה השנויים בשני פרקים הללו דהיינו רביעי וחמישי ויש קצת מהם דכ"ע מודו בהו דהיינו הכ"ד השנויים בפרק זה ואפשר לומר דמכאן ראיה קצת למה שכתבתי לעיל פ"ק סימן ח' בשם הר"ש שירילו ז"ל שפירש דסובר רש"י ז"ל דכי פרכינן בכל דוכתא וליתנייא גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה לאו למימרא דבאותו פרק שמתחיל אלו דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה דוקא קאמר דליתנייה אלא ר"ל דליתנייה בעדויות בכולה מסכתא וכו' והיינו דקתני אלו דברים מקולי ב"ש ומחומרי

ב"ה כלומר אלו דברים שזכרנו כבר מקצתם בפ"א הם קצת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ותו איכא כ"ד מוסכמים דו"ק. ועדיין אני צריך למודעי:

ביצה שנולדה וכו' בריש מסכתא יום טוב היא שנוייה. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל לפי שברוב מחלוקתם של ב"ש וב"ה ב"ש מחמירין וב"ה מקילין וכל השנויים כאן ובפ' הבא אחר זה הן בהפך אלא דהני דפירקין דהכא הן אליבא דכ"ע דב"ש מקילי וב"ה הוו מחמרי ובפירקין דלקמן היינו אליבא דתנאי דאיכא דהוו מוסיפים עלייהו דקמאי איכא מאן דמוסיף כך וכך ואיכא מאן דמוסיף כך וכך אבל השגורים בפי הכל הם כ"ד ובו ביום שמינו נשיא לר' אלעזר בן עזריה רצו לחברם יחד כי היכי דלא ליתו למיטעי בהו ולהחליפם:

תאכל בו ביום:

לא תאכל ואפילי בטלטול נמי אסירא כדתניא וכו' והא דלא תנא אוסרין ומתירין כדתניא מותר השמן שבנר ושבקערה וכו' ר' יהודה אוסר י"ל דתנא תאכל להודיעך כחו דמאן דשרי דאפילו באכילה נמי קא שרי ליה:

ככותבות היינו כותבת הגסה דיום הכפורים והיינו תמרה ע"כ:

משנה ב

בהמה שנולדה ביום טוב הכל מודים שהיא מותרת ואפרוח שיצא מן הביצה הכל מודים שהוא אסור אית דלא גרסי לה וגם הר"ר יהוסף ז"ל מחקה וכתב בכל הספרים לא מצאתי זה עכ"ל. אבל רבנו עובדי' ז"ל שפירשה נראה דהוה גריס לה. בפי רעז"ל ואפרוח שיצא הכל מודים שהוא אסור משום שרץ העוף. אמר המלקט ואפילו בחול וכר' אליעזר בן יעקב ורבנן פליגי עליה ולא אסרי רק כשנולד בי"ט כדאי' בפרק קמא דמסכת יום טוב ובסוף פרק אלו טרפות (חולין דף ס"ד.) ועיין גם כן בפ' ר"א דמילה (שבת דף קל"ו:)

השוחט חיה ועוף וכו' גם היא שנוייה ברפ"ק דמסכת יו"ט:

יחפור בדקר ס"א בדקל. הרי"א ז"ל. גם הגיה ושאפר הכירה מוכן ומחק מלת הוא:

משנה ג

בש"א הבקר ר"פ ששי דמסכת פאה היא שנויה. ופי' הראב"ד ז"ל וכן מפרשים אחרים דהבקר גרסינן בבית ופי' הרא"ש ז"ל ונטשת תרגם יונתן ותבקרינון. והרמב"ן ז"ל פי' שהבי"ת והפ"א מתחלפין מפני שהן ממוצא אחד והוא כמו הפקר וכן בלשון תורה בקורת תהיה כמו פקורת תהיה כלומר מופקרת היא שאינה אשת איש והא דאמרי ב"ש הבקר לעניים הבקר דוקא לעניים אבל שיזכה בו עשיר לא ובה"א אף לעניים עצמם אינו הפקר עד שיופקר לכל:

ואחד של ד' קבין בש"א אינו שכחה. מפרש בירושלמי דפאה פ' ששי מפני שהוא מסויים בין שאר העמרים כלומר ולעולם דעתו עליו מפני גודלו אבל אם היה של שני קבין או של שלשה שכחה הוי אפי' לב"ש ע"כ:

משנה ד

העומר שהוא סמוך וכו' גם היא שנויה בר"פ ששי דפיאה. וכתב שם רבינו שמשון ז"ל משנתינו לא מצאנוה במסכת עדויות אבל בירושלמי במסכת פאה פריך אמאי לא תני בכלל קולי ב"ש וחומרי ב"ה הא דתנן בכתובות רפ"ח נפלו לה משנתארסה בש"א תמכור ובה"א לא תמכור ומשני לא תני אלא דבר שהוא חומר משני צדדין וקל משני צדדין וכו' כדכתבינן התם בכתובות בשם תוס' ז"ל והדר פריך והא תני העומר שהוא סמוך לגפה וכו' ומשני קל הוא לבעה"ב ואינו חומר לעניים שעדיין לא זכו בהם משמע מן הירושלמי דגרסינן לה הכא בעדויות ועל הירושלמי עצמו תמה הרב רבינו שמשון ז"ל. ופי' הר"ש שירליו ז"ל בקר שעומדין שם הבקר החורשות בָּקָר גרסינן והוא בית בקרות:

משנה ה

כרם רבעי וכו' שנוייה היא בפ"ז דמסכת פאה ובפ"ה דמסכת מעשר שני. ואיתא בקדושין פ' האיש מקדש (קידושין דף נ"ד.) ובר"פ כיצד מברכין פליגי תנאי מ"ס בכולהו מתני' גרסי כרם רבעי כדכתיב בהדיא אשר נטע כרם ולא חללו וגמר לה בג"ש דתבואה תבואה כדאיתא התם ומ"ס בכולהו גרסינן נטע רבעי דס"ל דרבעי בהדי ערלה שייך וכל היכא דנהגא ערלה נהוג רבעי. ובברייתא תניא רבי אומר לא אמרו ב"ש אלא בשביעית אבל בשאר שני שבוע בש"א יש לו חומש ויש לו ביעור:

ובה"א יש לו ביעור מחק הר"ר יהוסף מלת ביעור. ופי' הר"ש שירליו ז"ל ובה"א יש לו למ"ד דפליגי בשביעית טעמא דב"ה היינו משום דקסברי דלחומרא הוא דילפינן קדש קדש ממעשר לקולא לא ילפינן ולמ"ד בכולהו שני נמי פליגי טעמייהו כדמפרש בפרק האיש מקדש דב"ש לא גמרינן קדש קדש ממעשר וב"ה סברי גמרינן קדש קדש ממעשר:

יש לו פרט ויש לו עוללות הך בבא בין לרבי בין לרשב"ג בכולהו שני שבוע איתא דלרבי דגמרי ב"ש נטע רבעי ממעשר שני אית להו לב"ש כר' יהודה דמעשר שני נכסיו הוי ומש"ה חייב בחלה וה"נ גבי כרם רבעי יש לו פרט ויש לו עוללות דנכסיו הוי ולרשב"ג דלא גמרי אתי שפיר טפי דשניהם נכסיו גמורים נינהו והא דכתיב בתרוייהו קדש היינו דצריך להעלותם לירושלים וב"ה דפליגי היינו משום דס"ל דמעשר שני ונטע רבעי ממון גבוה נינהו כר"מ דהאיש מקדש:

והעניים פודים לעצמם אית ספרים דגרסי ליה ואית ספרים דלא גרסי ליה: [הגהה עיין במ"ש שם פ"ז דפאה ושם פ"ה דמעשר שני]:
כולו לגת ואין לעניים בו כלום עכ"ל ז"ל. ופירש הראב"ד ז"ל והא מילתא נמי חומרא לב"ה שהוא מחמיר אצל העניים משום גזל בעל הבית ע"כ:

משנה ו

חבית של זתים ביבמות פ"ק דף ט"ו. ותוס' פ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ה) ודפ' כל קרבנות הצבור דף פ"ו. וביד פי"א דהלכות טומאת אוכלין סי' ז':
הסך בשמן טהור וכו' ירושלמי דברכות פ' אלו דברים דף י"א רמי דב"ה אדבית הלל דהכא אמרי טמא והתם בבבא דמקנח אדם ידו במפה אמרי טהור ומשני דהכא בעינו הוא ברם התם בלוע במפה ע"כ. ועיין בהראב"ד ז"ל שנראה שהוא יש לו נוסחא אחרת בירושלמי שהקשה הוא ז"ל דמה יש שם משקה טמא מתחלתן ותירץ ז"ל דלהכי קרי ליה משקה טמא מתחלתו דלפעמים אפשר שעדיין לא נבלעו מי הידים במפה ונגעו בכסת ויקבלו טומאה ממנה ויחזרו ויטמאו את הידים דה"ל משקה טמא מתחלתו ומשני דל"ד דהכא בעינו הוא שאינו בלוע באדם הלכך טמא ולא נטהר אבל התם בלוע במפה הוא ולאחר שעה תהא נגובה ואין שם משקה טמא כלל. וברוב הספרים גרסינן אע"פ מנטף וספרים אחרים שמנטף:
כדי סיכת אבר קטן חשוב ואינו בטל אבל פחות מכאן טהור וכן עיקר הראב"ד ז"ל. וביד ס"פ שני דהלכות טומאת אוכלין: תניא א"ר אליעזר ב"ר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן בן החורני וראיתי שהיה אוכל פת חרבה בשני בצורת באתי והודעתי את אבא אמר לי הולך לו זיתים והולכתי לי זיתים ראה אותם שהם לחים אמר לי אין אני אוכל זיתים באתי והודעתי את אבא אמר לי לך ואמור לי חבית נקובה היתה אלא שסתמוה שמרים ותנן ומודים שאם ניקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה ואע"פ שתלמיד ב"ש היה ר' צדוק כל מעשיו לא עשה אלא כב"ה. ופי' הר"ר שלמה שיריליו ז"ל זיתים מגולגלין לשון ביצה מגולגלת שעומדים לאכילה ונותנים בהם מלח ומניחין אותם בחבית במימיהם כדי שיהיו רכין ונוחין לאכילה והשתא היינו טעמא דב"ה דסברי דמוכשרין הן דאע"ג דאמרינן בפ"ק דשבת דלא גזרו על המסיקה דמוהל אינו מכשיר שאני הכא דכיון דמגולגלין הם ניחא לי' במימיהם וטעמא דב"ש היינו דסוף סוף מוהל הוא ולא מכשיר הלכך אינה צריכה לינקב כדי שיצא משם המשקה וב"ה סברי כיון שהוא רוצה בקיומו ע"ג הזיתים מכשיר את הזיתים הלכך צריך לינקב כדי שילך המשקה לאיבוד לגלוייה דעתיה דלא ניחא ליה ביה. ומודים שאם ניקבה מאלייה

וכל שכן נקבה הוא לדעתו שהיא טהורה דכיון דגלי דעתיה דלא בעי ליה למשקה כיון שמתחלתן נתן אותם בחבית נקובה ולא תקנה אע"פ שסתמוה שמרים אחרי כן אין אותו משקה מכשיר וי"מ שאפילו כבר סתמו השמרים קודם שנתנם בה ואח"כ נתן בה את הזיתים אינו מכשיר לפי שאותה הסתימה אין לה קיום עם כובדן והוא ידע שלא יתקיים בה המשקה הלכך כשנתן בה הזיתים גלי דעתיה דלא בעי ליה למשקה. והקשה הראב"ד ז"ל דתנן בפ' עשירי דמסכת כלים ומייתי לה בבבא קמא פ' הגוזל רבה חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה אלמא סתימת השמרים הויא סתימה ומצלת באהל המת כמו צמיד פתיל ותירץ דהתם לאו בגלויי דעתא תליא מילתא הלכך כל מידי דסתים מציל והוא דקאי באנפיה נפשיה אבל לענין הכשר כיון שע"י טורח התשמיש נבקעת הסתימה והמשקה אינו מתקיים בה הא גלי אדעתיה דלא בעי ליה למשקה. וכן כתבו שם ג"כ תוס' ז"ל:

הסך שמן טהור ונטמא כשהיה גופו טהור סך שמן טהור ואח"כ נטמא וירד וטבל ולא נשטף השמן מעליו בטבילתו:

ואם היה שמן טמא מתחילתו וסך בו וטבל:

בש"א כדי סיכת אבר קטן של קטן בן יומו חשוב הוא ואינו בטל ולא נטהר השמן אלא אם היה פחות מכאן וטעמא דמפליגי ב"ש בין טמא מתחלתו לטהור מתחלתו גזרה שמא יאמרו ראינו שמן טמא שנטהר ועולה לו טהרה במקוה וב"ה מחמרי הכא דאם יש בשמן טופח לת"ק ולר' יהודה ע"מ להטפיח לא נטהר השמן עכ"ל ז"ל ומשמע אבל האדם נטהר וגם דברי הרמב"ם ז"ל שם ס"פ שני סתומין. ועיין במ"ש בשם הר"ר שמשון ז"ל בפ' בתרא דמכשירין סי' ה'. וראיתי שכתב החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל וז"ל על מה שכתב רעז"ל ונשאר על בשרו וטמאהו זה אי אפשר שאין משקה טמא מטמא אדם והראב"ד ז"ל פירשה דקאי טמא וטהור אשמן למ"ד טהור משום דבטל לגבי גוף האדם ולמ"ד טמא משום דלא בטל ועדיין הוא בטומאתו וכן פי' הרמב"ם ז"ל בס"פ שני מהלכות טומאת אוכלין וכך צריך לדחוק לפרש לשונו בפירוש המשנה ע"כ:

משנה ז

האשה מתקדשת בדינר וכו' שנוייה ברפ"ק דקדושין וצ"ע לע"ד מאי כדברי ב"ש בכף דקתני הכא וגם בפירקין דלקמן בכמה דוכתי:

בש"א פוטר אדם וכו' שנוייה פ"ח דגיטין:

המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק גם היא שנויה שם:

ומודים בשנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה וכו' כצ"ל וכן הגוה הרי"א ז"ל:

משנה ח

ב"ש מתירין וכו' שנויה בפ"ק דיבמות. ומצאתי במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל שכתב וז"ל בכל המשניות ל"ג לכל זו המשנה ע"כ:

משנה ט

שלשה אחים וכו' שנוייה בפרק שלישי דיבמות:

משנה י

המדיר את אשתו מתשמיש וכו' שנויה בפ' חמישי דכתובות:

המפלת לאור שמונים ואחד נ"א אור לשמונים ואחד ושנויה בארך בפ"ק דכריתות:

סדין בציצית בשבת פ' במה מדליקין (שבת דף כ"ה) וגם במנחות פ' התכלת (מנחות דף מ') ברייתא דמסיים בה התם ר' אלעזר בר' צדוק והלא כל המטיל תכלת בירושלם אינו אלא מן המתמיהין ופירש הר"ב רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל וכן בערוך וגם רש"י ז"ל בלשון שני דאב"ש קאי היאך ב"ש פוטרין והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלם אינו אלא מן המתמיהין שתמהין עליו בני אדם אותם שאין יודעים שהוא מותר תמיהא איכא איסורא ליכא ופירשו עוד ז"ל דהאי דנקט לשון פיטור וחיוב ולא נקט לשון אוסרין ומתירין משום דציצית חובה הוא לבגד ואפילו אינו לובשה ואיסור והיתר נמי בהא תליא דכיון דלב"ש פטור הוו להו כלאים שלא במקום מצוה ועובר עליהם משום כלאים ולב"ה דמחייבי ליה בציצית מותר ללובשו. ור"ת ז"ל חלק עליהם דאנן קיימא לן חובת גברא וב"ש חיובי מחייבי ליה מדאורייתא ולא פטרי אלא משום הנך טעמי דאיכא התם והלכך שייך שפיר לשון פיטור ע"כ. וז"ל הר"ן שם פ' במה מדליקין ובדין הוא דליתני אוסרין אלא הא דקתני פוטרין משום דס"ל דכלי קופסא חייבים בציצית והכא פטירי ולא שייך למיתני בהו אוסרין ע"כ והוא דעת רש"י ז"ל דדוקא מן התכלת היה נפטר משום גזרה אבל במינו דהיינו לבן חייב. אבל התוס' ז"ל ס"ל דב"ש אף מן הלבן היו פוטרין אותו והיינו דקתני לישנא דפטורין משום לבן עכ"ל ז"ל בקיצור כל מאי דאפשר. והשתא נמי דייק לישנא דקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדא"ר אלעזר בר' צדוק כל המטיל תכלת בסדינו וכו' כמו שכתבו שם תוס' ז"ל. ועי' בקולין שרש קמ"ז. ורבינו נתן בעל הערוך בשם הגאונים ס"ל דסדין אפילו ציצית של פשתן בטלית של פשתן וכן דעת רבינו תם ז"ל ג"כ. ועיין ג"כ בהלכות קטנות דהרא"ש ז"ל או באותן שבתלמוד או בפירושו שעל הרב אלפסי דף פ"ח ודף פ"ט ע"א ותוסיף לקח טוב וז"ל בקיצור מופלג ואפשר לדעת הרי"ף ז"ל שכשאמרו ב"ש וב"ה דבריהם בבית המדרש אמרו ב"ה דבריהם תחלה ואמרו מחייבין דאפילו בתכלת מחייבין והשיבו ב"ש על דבריהם ואמרו דאיסור איכא

בתכלת מדרבנן וכששנו מחלוקתם הקדימו בית הלל דברי בית שמאי מפני ענותנותם שהיו מקדימין בכל פעם דברי ב"ש לדבריהם ואגב דב"ה שנו מחייבין שנו גם בדברי בית שמאי פוטרין ולעולם במינם מחייבין פשתן לפשתן ע"כ. ורבינו עובדיה ז"ל הביא טעם אחרון דקאמר ר' זירא התם. ואיתא בתוס' פ"ק דסוכה דף ג' ובהרא"ש פ' ואלו מגלחין דף מ"ג. והיא אחת מששה מקומות שהלכה כבית שמאי כדכתבינן בברכות ס' אלו דברים. ובית יוסף א"ח סימן ט' האריך בזה ובסוף דבריו כתב וכבר כתבתי דכיון דהרי"ף והרמב"ם ז"ל סוברים דשאר מינים בר מפשתים וצמר רחלים לא מחייבי בציצית מדאורייתא כמו שנתבאר בראש הסימן נכון שלא לעשות הטלית משום דבר אלא מצמר רחלים כי היכי דלקיים מצות ציצית מדאורייתא וכן כתב האגור בשם הר"ר ישעיה והר"ר מולן ז"ל שירא שמים יוציא נפשו מפלוגתא ולא יעשה טלית אלא מצמר ומיהו היכא דלא אפשר לו יעשה משאר מינים ובלבד שלא יעשה של פשתן כדי לחוש לכתחלה לדברי האוסרים ואי לא אפשר לו יעשה אפילו של פשתים ומברך עליו בהסכמת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ע"כ. וזה לשון הר"ר יהוסף ז"ל על מה שכתב רעז"ל וסברי ב"ש גזרינן וכו' כתב ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה שפירש מגומגם כי כך היה לו לומר סדין ב"ש פוטרין מן הציצית וכו' מהו זה שאמר סדין בציצית א"נ היה לו לומר סדין בציצית ב"ש אוסרין וכו' ואם היינו מפרשים סדין שיש בו ציצית ב"ש פוטרין את הלובשו מלאו דלא תלבש שעטנז הוה אתי שפיר טפי וצ"ע ע"כ:

כלכלת שבת וכו' שנויה בפ"ד דמסכת מעשרות:

משנה יא

מי שגזר נזירות מרובה האי בבא וגם בבא דמי שהיו שתי כיתי עדים שתיהן שנויות בפ' שלישי דמסכת נזיר. וכתב הרי"א ז"ל נזירות מרובה יותר משלשים יום:

שתי כיתי עדים מעידות גרסינן דכיתות לשון נקבה ובסיפא גרסינן מעידין דהוי לשון זכר:

משנה יב

אדם שהוא נתון וכו' שנויה במסכת אהלות פי"א. בפי' רעז"ל שאין מביא את הטומאה אלא דבר שיש בו חלל טפח. אמר המלקט מבואר בהרמב"ם ז"ל דכשיהיה בארץ כנגד אותו הסדק אהל ברוחב טפח או יותר נחשבהו כאילו עלה וסתם אותו הסדק כיון שהוא כנגדו ונתחברו טומאת הכלים וחזר הכל תחת אהל אחד. ופי' הר"ר יהוסף ז"ל תחת הסדק פי' שהוא מונח על גבי קרקע כנגד מקום הסדק שהוא למעלה בתיקרה ע"כ. עוד כתב והצד העליון מביא פי' כשאין הטומאה לגמרי כנגדו צד העליון וכו' ע"כ. גרסינן

בגמרא דבני מערבא בפ' הריני נזיר ואני א"ר יוחנן משום ר"מ כ"ד דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ופי' הראב"ד ז"ל א' ביצה שנולדה. ב' שאור בכזית. ג' השוחט חיה ועוף. ד' הבקר לעניים הבקר. ה' כל עמרי השדה. ו' העומר שהוא סמוך. ז' כרם רבעי ח' (אין) [יש ועיי' פי' הראב"ד] לו פרט. ט' חבית של זיתים. י' הסך שמן טהור. י"א אם היה שמן טמא. י"ב האשה מתקדשת. י"ג פוטר אדם את אשתו. י"ד המגרש את אשתו. ט"ו ב"ש מתירין את הצרות היא וכל אבזרהא חדא היא. ט"ז שלשה אחין. י"ז המדיר את אשתו. י"ח המפלת אור לשמונים ואחד. י"ט סדין בציצית. כ' כלכלת שבת. כ"א מי שנזר נזירות מרובה. כ"ב מי שהיו שתי כיתי עדים. כ"ג אדם שהוא נתון תחת הסדק. כ"ד האיש מדיר את בנו בנזיר אליבא דר"מ פי' מדירו כשהוא קטן וחלה נזירות עליו ואפילו לכשיגדל ובכתובות פ' האשה שנתארמלה מקשו לה בגמרא דבני מערבא ולמה לא תנינן לה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ותריץ דלא תני במתני' אלא דבר שהוא קל משני צדדין וחומר משני צדדין אבל הכא חומר מצד אחד וקל מצד אחד כלומר קולא הוא אצל האשה וחומר הוא אצל הבעל ע"כ. וראיתי שכתב הר"ש שיריליו ז"ל ותנא דידן דתני עדויות מ"ט לא תני לה בקולי ב"ש וחומרי ב"ה קסבר דהלכה למשה מסיני בהלכות נזיר ולא שייך בה פלוגתא ע"כ. ועיין במה שכתבתי בשמו ז"ל בפ' שני דמסכת מעשר שני בסי' ח' ט'. וכתבו תוס' ז"ל בפ"ק דיבמות דף י"ד דבכל מקום ב"ש מחמירין לעניין טומאה דכי חשיב בעדויות קולי ב"ש וחומרי ב"ה לא חשיב אלא תרי מילי דטומאה אבל כל שאר מילי דטומאה וטהרה כגון שדרה וגולגולת ושוקת יהוא הוו ב"ש לחומרא עד כאן:

פרק ה

משנה א

ר' **יהודה אומר וכו'** בא להוסיף על כ"ד קולי ב"ש וחומרי ב"ה שהוא קבל עוד ששה אחרים ור' יוסי לא בא להוסיף על דברי ר' יהודה ולא ר"ש על דברי ר' יוסי ור' יהודה אלא כל אחד מוסיף על הכ"ד ופליג אדחבריה. ואיתה למילתיה דר' יהודה ברפ"ח דשבת דף ע"ז ופי' שם רש"י ז"ל ר"י אומר ששה דברים מקולי ב"ש וכו' לאו דאיכא הני ותו לא אלא כשנכנסו לכרם ביבנה והעידו כל אחד על אותן שבידו העיד ר' יהודה על אלו:

ב"ש מטהרין דאינו כבשר לטמא כנבלה בכזית ולא תורת משקין לטומאה קלה ולי נראה דהאי דב"ש מטהרין מטומאת נבלות לחודה קאמר שלא יטמא ארם אבל טומאה קלה יש בו ע"כ. ואיתה נמי בפ' המנחות דף ק"ד וירושלמי דשקלים פ"ג דף מ"ז:

דם נבלות בכריתות פ' דם שחיטה (כריתות דף כ"א) ותני התם עלה א"ר יוסי בר' יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית ור' יוסי בר' יהודה מפרש דברי אביו. ובשבת שם ר"פ המוציא אמר רב יוסף דר' נתן נמי ס"ל כר' יוסי בר' יהודה אלא דאביי דחי ליה התם:

ביצת הנבלה תוס' פ"ק דביצה דף ו' ור"פ הפרה דף מ"ז ור"פ אלו טרפות (חולין דף נ"ח) וירושלמי פ"ק דביצה:

כיוצא בה נמכרת בשוק תוס' פ' אע"פ דף ס':

ומודים בביצת טריפה פ' אלו טרפות (חולין דף נ"ח.) וביד פ"ג דהלכות מאכלות אסורות סי' י'. וכתב שם הרב המגיד וזה מבואר שהוא סבור שביצת נבלה אסורה ע"כ ומצאתי מוגה עליו שזה הפך ממה שפסק בפירוש המשנה כנראה ע"כ. ובטור י"ד סימן פ"ו. ומפרש שם שביצת נבלה אין איסורה מן התורה דהא ודאי נגמרה מחיים שאי אפשר שתגמר לאחר מיתה אלא מדרבנן הוא שהיא אסורה ואפילו נתערב באלף לא בטיל משום דקיי"ל דבריה לא בטלה אפילו באיסור דרבנן הלכך אם יש ספק אם היא ביצת נבלה או ביצת שחוטה מותרת אפילו בלא תערובות דהוי ס' דרבנן ולקולא ואע"ג דכשנתערבה ביצת נבלה באחרות כולן אסורות שאני התם דאיתחזק בהו איסורא אבל הכא תולין לומר שאין כאן איסור כלל ומותרת אבל ספק אם היא של טרפה או של שחוטה אסורה משום דהוי ספקא דאורייתא ולחומרא. ודם טַהֲרָה כך מצאתי שנקד הר"ר יהוסף ההא בשבא:

דם נכרית ודם טהרה של מצורעת שנויה בפ"ד דמסכת נדה ולא נזכר שם ר' יהודה:

אוכלין פירות שביעית בטובה שיתן לבעל השדה חִנוּת וחסד דהיינו בטובה תרגום חסד טיבו:

ה"ג ובה"א אין אוכלין בטובה וכתב הרא"ש ז"ל טעמא דאי מחזיק לו טובה נראה כמוכרן לו וכאילו נותן לו דמים וגירסא זו עיקר והכי משמעא מתניתין דשביעית פ"ד וכן כתב ר"י ז"ל וז"ל וב"ה לחומרא דאין אוכלין אלא שלא בטובה והכי נמי העיד ר' יהודה במשנת עדויות ע"כ. אבל לפי פירוש הראב"ד ז"ל שאכתוב בס"ד בפ' ר' ישמעאל דע"ז סי' ג' גרסינן אין אוכלין אלא בטובה ומ"מ הוא עצמו ז"ל כתב ג"כ בפירוש תורת כהנים דהגירסא העיקרית היא כדאיתא בשביעית:

החמת וכו' בפ' עשרים דמסכת כלים מייתי רבינו שמשון ז"ל פלוגתא דר' יהודה ורבנן בתוספתא דכלים דרבנן סברי ב"ה לקולא. והא לך פי' הראב"ד ז"ל כוליה פירקין דלעיל והא פירקא נמי לא ישנו במסכת עדויות אלא מפני ד' דברים שהעיד עקביא בן מהללאל

ואחד מהם דם הירוק שהוא מוסיף על ב"ש וב"ה במראה דמים א"נ משום דם נבלות דר' יהודה תני לה לחומרא ובפ' בתרא דעדויות חלק עליו ר' יהושע בן בתירא שהעיד שהוא דם טהור:

ביצה נבלה ב"ה אוסרים אי קשיא לך הא דתניא השוחט את התרנגולת ונמצאו בה בצים גמורות מותרות לאכלם בחלב אלמא לאו כגופה דמי לא קשיא דהתם בשר עוף בחלב דרבנן הוא וכיון דהני ביצים נינהו לא גזרו עליהם משום תורת בשר אבל נבילה איסורא דאורייתא הוא:

החמת בש"א אומרים וכו' שנינו בכלים פכ"ו כל חמתות צרורות טהורות חוץ משל ערביין ר' מאיר אומר צרור שעה טהורות צרור עולם טמאות ר' יוסי אומר כל חמתות צרורות טהורות פי' עד שיתפור ותניא בתוספ' דכלים החמת בש"א מלאה עומדת ובה"א מלאה וצרורה ר' יוסי ב"ר יהודה אומר חלוף הדברים מכל זה לא מצינו מטמא אותה בשאינה צרורה מעתה יש לנו לפרש משנת עדויות דב"ש סברי בעינן צרור ועומד כר"מ דאמר צרור עולם טמאות וב"ה סברי אע"פ שאינה צרורה כלומר אע"פ שאינה צרורה עומדת אלא אפי' צרור שעה טמאות וכולהו תנאי דבכלים דלא כר' יהודה דאינהו ס"ל ב"ה לקולא ומתרוייהו שמעינן דבעינן שתהא נפוחה אלא מר ס"ל בעינן נפוחה בצרור עומד ומ"ס נפוחה בצרור שעה ות"ק דברייתא הוא ר' יהודה דעדויות וששה דברים דמתניתין היינו דקא חשיב דם נכרית ודם טהרה של מצורעת בתרתי ובתוספתא דעדויות לא קתני אלא חמשה וקחשיב להנך תרתי בחדא עכ"ל [הראב"ד] ז"ל. ופירש הר"ר שמשון ז"ל בפ' עשרים דכלים מלאה ועומדת סתם דמלאה למעוטי חמת חלילים ע"כ. וכתב הר"ש שירליו ז"ל החמת נראה לפרש בחמת של ערביים קא מיירי דאי לאו של ערביים דכ"ע דטהורות כדתנן בפכ"ו דכלים. צרורה עומדת מפרש בתוספתא שאם ימלאוה מים היא מעמדת הצרור שקשרו הבקוע שיש בה דלא שאני להו לב"ש בין ערביים לעלמא:

אע"פ שאינה צרורה כלומר אע"פ שאין צרורה עומדת אי נמי כשימלאוה מים לא תשאר צרורה שכובד המים דוחה הקשר ממנה ונמצאת אינה צרורה וטעמא דערביים עצלים ודרכן בכך ע"כ:

משנה ב

העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל כדברי ב"ש ובה"א לא עולה ולא נאכל שנויה בשם ר' יוסי בפ"ח דמסכת חולין:

תורמין זיתים על שמן שנויה פ"ק דמסכת תרומות ולא נזכר שם ר' יוסי ואי קשיא לך דתמן תנינן ובה"א אין תרומתן תרומה והכא קתני ובה"א אין תורמין דמשמע דוקא לכתחלה אבל בדיעבד מה שעשה עשוי והוי תרומה הא פריך לה התם בירושלמי ומשני לה: אח"כ מצאתי שכתב הר"ש שיריליו ז"ל אין תורמין בגמ' דמערבא מפ' דמתניתין משבשתא היא ולא גרסי' בה זיתים על שמן דזיתים על שמן תנן התם בפ"ק דתרומות דב"ש סברי דלכתחילה אין תורמין ואם תרמו בדיעבד בש"א תרומת עצמן בהן כלומר דקדשו מדומעין והוו להו הני זיתים תרומה וחולין מעורבין יחד וימכרו לכהן בדמי תרומה וב"ה סברי דאין תרומתו תרומה וטבל גמור הוי ואפילו לכהן הוי במיתה ומוכח התם דר' יוסי גריס בזיתים על שמן פלוגתא דב"ש וב"ה כנוסחא דלעיל והכא קתני אליבא דר' יוסי דלב"ש לכתחילה תורמין ולב"ה לכתחילה הוא דאין תורמין אבל בדיעבד תרומתו תרומה ואפילו חומרא האמצעית דהיינו תרומה ויחזור ויתרום לא קתני משמע דאין צריך לתרום ומשום קושיא דב"ש אדב"ש ודב"ה אדב"ה אמרינן דתורמין שמן על זיתים הוא דקתני דהשתא מועיל הוא לכהן דלא טרח ושכר שנגמרה מלאכתו יהיב ליה ומש"ה שרו ב"ש לכתחילה ותבא עליו ברכה ע"כ ושם בפ"ק דתרומות הארכתי עוד בשמו ז"ל. שוב מצאתי שכתב הר"ר יהוסף ז"ל צ"ע אי ר"ל דאפי' לכתחילה תורמין ופליג אמתניתין דמסכת תרומות פ"א או אם דוקא כשתרם אז הוי כההיא דתנן במסכת תרומות פ"א ואם תרמו בש"א תרומת עצמן בהן וכו' ע"כ:

הזורע ד' אמות שבכרם שנוייה בפ"ד דמסכת כלאים ולא הוזכר שם ר' יוסי:

המעיסה שנוייה בפ"ק דמסכת חלה ולא נזכר שם ר' יוסי ונלע"ד דהכא תנא המעסה דהוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה וה"ה החלטה כדאיתא בפרק כל שעה (פסחים דף ל"ז) בשם ר' ישמעאל ב"ר יוסי שאמר משום אביו וכמו שכתבתיו בפ"ק דחלה סימן ו':

מטבילין בחרדלית שנויה בפ"ה דמסכת מקואות ולא נזכר שם ר' יוסי ופי' הראב"ד ז"ל פירוש הר דלית כגון הר היושב על הבקעה ומי גשמים יורדין מן ההר אל הבקעה ושם הם מתקבצין כמו במקוה ב"ש סברי מטבילין במים היורדין בשיפוע ההר וסופם מחובר אל מי הבקעה שברגליו ואף על פי שאין בתחתית מקום הראוי לטבילה מפני שהמים היורדין מתפשטין לכאן ולכאן ואין בכנוסן מ' סאה ואפ"ה מטבילין בהם מפני שהם כמו גל שנתלש ראשו אחד מן הים ובו מ' סאה ונפל על האדם שהוא טהור אע"פ שבנפילתם עדיין לא נחו המים וב"ה סברי לא דמו לגל שנתלש כי הגל שנתלש ראשו במקום האשבורן ובאין ממקום טהרה וסופו נופל במקום אשבורן אבל זה סופו למקום אשבורן וראשו מן ההר שהוא שופך למדרון ומש"ה בעינן שיהיה ברגלי הזוחלים מקום

עגול מ' סאה שהוא מקום הראוי לטבילה והוא שיש באותו מקום מ' סאה ורואים את העליונים כאילו הן למטה ואתיא כמ"ד גוד אחית במסכת חגיגה. צ"ע קצת כיצד פירוש סיפא דמתניתין דפ"ה דמקוואות ולא הזכיר ובמקוואות מסיים עלה דמתניתין ומודים וכו' והכי פירושו. ומודים שהוא גודר כלומר עושה גדר של כלים בפני המים ואע"פ שהמים יורדין בין כלי לכלי אין בכך כלום שאלו מי מקוה הנקוים ממקומות הרבה ואם נשארו בו מ' סאה מטבילין בו ומ"מ כלים שגדרו בהן לא הוטבלו מפני שצד החיצון שלהם לא טבל במקום אשבורן ע"כ. וז"ל הר"ש שיריליו ז"ל חרדלית פי' רש"י ז"ל בפ' שני דחולין זרם גשמים המקלח מן ההר בכח ואין טובלין בו דהנצוק והקטפרס אינו חבור ולא הוו מקוה דמ' סאה שהרי אין מ' סאה במקום אחד ואע"פ שיש הרבה למטה ולמעלה הא קתני אינו חבור. חרדלית היינו קטפרס מדרון ונראה משום דחריפי מיא כחרדל קרי ליה חרדלית ורב האיי גאון ז"ל גריס הר דלית שבאים מדליו של הר ע"כ והתוס' ז"ל כתבו דאפילו יש כמה סאין באותו מדרון אסור לטבול בו דמקוה כיון דאינו מעין אינו מטהר בזוחלין כדתניא בתורת כהנים אלא באשבורן וב"ש סברי שאני חרדלית של גשמים דכמעין דמי ע"כ:

גר שנתגייר וכו' ספ"ח דמסכת פסחים וגם שם לא נזכר ר' יוסי. בפירוש רעז"ל צריך להגיה אשתקד לא טהרתי מכל טומאה עד יום ערב פסח שטבלתי וכו':

משנה ג

ר"ש אומר שלשה דברים וכו' כך צ"ל. וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל:

קהלת אינה מטמאה פ"ג דמסכת ידים היא שנויה בשם ר"ש:

מי חטאת. פ' בתרא דמס' פרה סתם לן תנא כבית שמאי:

הקצח וכו' בפ' בתרא דמס' עוקצין היא שנויה ולא הוזכר שם ר"ש:

משנה ד

ר' אליעזר וכו' מצאתי מוגה ר' אלעזר בלתי יוד וגם במתניתין דבסמוך. וכן הגיה ג"כ הר"ר יהוסף ז"ל:

דם יולדת שלא טבלה שנויה היא בפ"ד דמסכת נדה ולא הוזכר שם ר' אליעזר ושם בגמ' מוקי לה ללוי דאמר שני מעיינות הם נסתם הטמא לאחר ז' לזכר או לאחר שבועים לנקבה ונפתח הטהור נסתם הטהור לאחר מ' לזכר או לאחר פ' לנקבה ונפתח הטמא בשופעת דם מתוך ימי טומאה לימי טהרה ולא פסקה ומש"ה מטמאי ב"ה לח ויבש הא אם פסקה אפילו לב"ה טהור דהא מעין טהור הוא דכי פסקה נסתם הטמא דב"ה ס"ל דשני מעיינות הם וב"ש דמטהרי ס"ל כרב דאמר דמעין אחד הוא התורה טמאתו בתוך ז'

לזכר וי"ד לנקבה והתורה טהרתו לאחר מכאן אפילו בשופעת. ופירשו שם תוספות ז"ל והשתא אפילו טבלה יטמא לח ויבש לב"ה ומתני' דנקט שלא טבלה משום ב"ש וא"ת דבעדויות קתני לה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה הלא בשופעת מתוך מ' למ' הוו ב"ה לקולא וי"ל דכי אתשיל בתחלת לידה אתשיל ע"כ. ולרב דאמר דמעין אחד הוא התורה טמאתו בתוך ז' לזכר וי"ד לנקבה והתורה טהרתו לאחר מכאן בהא פליגי דב"ש סברי ביומי לבד תלה רחמנא וב"ה סברי ביומי וטבילה ל"ש שופעת ל"ש פוסקת כל זמן שלא טבלה הוי דמה טמא כימי לידתה וע"ש במסקנא דמשמע דגם ללוי בהא פליגי דלב"ש ביומי תלה רחמנא ולב"ה ביומי וטבילה ומסיק התם דהלכתא כותיה דרב בין לקולא כגון שופעת מתוך י"ד לאחר י"ד דהתורה טהרתו ולא בעי הפסקה בין לחומרא כגון שופעת מתוך פ' לאחר שמנים דמטמאה ולא אמרינן ממעין טהור אתא:

משנה ה

ד' אחים שנים מהם וכו' שנויה היא ברפ"ג דמסכת יבמות:

יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו בגמרא ביבמות פרק ד' אחין מפכינן וכו' כך צ"ל בפי' רעז"ל. ומצאתי שכתב החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל וז"ל בודאי לא עיין רבינו ז"ל בגמרא ששם לא היפך המשנה אלא ר' אליעזר ואבא שאול חולקים בסברת ב"ש וב"ה וס"ל לאבא שאול בהפך בש"א יוציאו ובה"א יקיימו והלכה כאבא שאול דבכל מקום ב"ה לקולא וזוהי כונת הרמב"ם ז"ל בפירושו ורבינו נמשך אחר לשון הרמב"ם ז"ל ולא ירד לעומק כונתו ע"כ:

משנה ו

עקביה בהא:

חזור בך וכו' ירושלמי פ"ק דיומא דף ל"א ודפ"ק דמגלה דף ע"ב ודפ"ג דמסכת הוריות. ואמרינן התם הדא אמרה שממנין זקנים בפה וממתניתין נמי מוכח כן:

שיער פקודה פלוגתא דעקביה וחכמים בפ"ה דמסכת נגעים וכן ג"כ דם הירוק פלוגתא בפ' שני דמסכת נדה וכן ג"כ שיער בכור בעל מום פלוגתייהו בפ"ג דמסכת בכורות וסתמא דהכא כר' יהודה ודלא כר' יוסי דאמר דבששחטו אח"כ כ"ע ל"פ דשרי דמגו דמהניא שחיטה לצמר המחובר בו להתירו מהניא נמי לתלוש ומונח בחלון וכי פליגי במת אח"כ דצמר המחובר בו טעון קבורה ועקביא מתיר מה שנשר קודם מיתה וחכמים אוסרין גזרה שמא ישהנו וכו' ועיין במה שכתבתי שם בפ"ג דבכורות סוף הפרק. בפי' רעז"ל צריך להגיה מטמא דסבר האי ירוק כקרן כרכום היה וכו':

אין משקין לא את הגיורת וכו' ברכות פ"ג דף י"ט מייתי לה. ופירש שם רש"י ז"ל לא את הגיורת דבני ישראל אמור בפרשה פרט לאשת גר ועבד משוחרר ע"כ. ויש להסתפק אם כוונתו ז"ל לומר דדוקא אשת גר אבל גיורת אשת ישראל משקין או שמא ר"ל דכל שכן דגיורת אשת ישראל אין משקין וכדמשמע לישנא דמתניתין עיין:

והשקוה שמעיה ואבטליון ירוש' פ' שני דסוטה איתא ששתתה ושנתה ושלשה לפניהם מאיש אחד:

דוגמא השקוה בערוך ספר אחר דיכמא פי' גרים שכמותה. וכן הוא בירושלמי פ' ואלו מגלחין דיכמה ומפרש דכוותה. אכן הר"ר יהוסף ז"ל ראיתי שכתב על מה שפירש רעז"ל כלומר גרים כמותה כתב פירוש זה אינו נראה שהרי אומר במשנה השקוה ולא אמר השקו ע"כ:

א"ר יהודה וכו' בפ' תמיד נשחט (פסחים דף ס"ד.) ובילקוט סוף פרשת בהעלותך א"ר יהודה בן בתירה עתיד ליתן את הדין כל מי שאומר שעקביא בן מהללאל נתנדה וכו' ע"כ:

ואת מי נידו את אלעזד בן חנוך כן הגיה הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל בגמ' שם פ' מי שמתו (ברכות דף כ'.) וי"ס דגרסי בן הינד וכן הוא בירושלמי ר"פ ואלו מגלחין וגם בערוך ערך פק ופירש פקפק ענין זלזול היתר ושבור. ובקצת ספרים מצאתי מוגה הינוד בוי"ו ודלי"ת. ובטור א"ח סימן קנ"ח:

ללמד שכל המתנדה ומת בנדויו שב"ד סוקלים את אדונו תניא מנודה שמת ב"ד סוקלין את ארונו ר' יהודה אומר לא שיעמידו עליו גל אבנים כגלו של עכן אלא ב"ד שולחין ומניחין אבן גדולה על ארונו ללמדך שכל המתנדה ומת בנדויו ב"ד סוקלין את ארונו. ובטור י"ד סי' של"ד. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל דוגמא השקוה בירושלמי למדו מכאן למזלזל לזקן ואפילו לאחר מיתה חייב נידוי ובגמ' דילן אמרו על זה מספר אחר מיטתן של תלמידי חכמים מיטתן לשון מטו ממלכות בל ימוט ר"ל שנשמטו מדרך הישרה וחטאו א"נ צריכין אנו לפרש כדברי רש"י ז"ל שפירש שהן השקוה כדי להחשיבה כישראל שהיו שמעיה ואבטליון מבני בניו של סנחריב:

וסקלו ב"ד את ארונו כדי שיתכפר לו ע"י הבזיון ההוא:

א"ר יוסי ח"ו וכו' ר' יוסי פליגי אדלעיל דקתני שנידו את עקביא ועוד שעמד בנדויו ומת בנדויו ונראה שהיה רשע וגס רוח:

שאין העזרה ננעלת בערבי פסחים שהיו שערי העזרה ננעלים כששוחטין פסחים של כל כת וכת שהפסח נשחט בשלש כיתות כדתנן בפסחים:

על כל אדם מישראל כלומר כשהיתה ננעלת עליהם והיינו כשנתמלאה מפה לפה ולא היה בכולן אדם חשוב בחכמה וביראת חטא כעקביא ובודאי שלא נידוהו. ודוגמא השקוה שאמר הוי כמו שפירש רבינו האיי גאון ז"ל וה"ק עקביא לא השקוה מי סוטה אלא היו כמיראין אותה שמא תודה שנטמאת והראוה כאילו מי סוטה הן כדרך שאמר שלמה גזרו את הילד החי ושלא לעשות כן אלא דרך חקירה כדי שיתגלה הסוד ע"כ מפני שהיה הקול שעמד אדם רשום בירושלם בנדוי בימי הבית הוצרך ר' יוסי לומר מי היה שעמד בנדוי שהיה אלעזר בן חנוך שפקפק בטהרת ידים שזלזל והיינו שלא היה נוטל מרביעית א"נ שלא היה נוטל עד הפרק וקיימא לן דכל המזלזל באחד מד"ס צריך נדוי:
והניחו אבן על ארונו גם בזה פליג את"ק דסבר דסקלו ממש וקאמר איהו דאין צריך אלא רמז להודיע שצריך לב"ד לסקול את ארונו אבל אין סוקלים וכדאיתא בתוספתא עכ"ל ז"ל. משמע מתוך פירושו ז"ל שנמצא לו ז"ל שום משניות מוגהות במקום א"ר יהודה ח"ו א"ר יוסי ח"ו. וכן פירש ג"כ דר' יהודה דברייתא דכתיבנא לעיל בסמוך ס"ל כר' יוסי דמתניתין. וכן בברכות פרק מי שמתו כתוב ר' יוסי אלא שרש"ל ז"ל נראה שהגיה ר' יהודה. ואיתא בירושלמי שהביאו תוס' ז"ל בס"פ שני דסוטה דכרכמית שתתה ושנתה ושלשה לפני שמעיה ואבטליון וכתבתיו לעיל. וסקלו ב"ד את ארונו פי' בהנחת אבן על ארונו כדאיתא בסיפא והכי איתא בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תשס"ג. וכתב עוד אבל מתעסקין עמו לכל דבר:
חס ושלום שעקביה נתנדה שאין וכו' [הגהה דוק שלא אמר ח"ו שעקביא לא אמר כך אלא אע"פ שאמר כך לא נתנדה מתשובת הר"ר מרדכי ב"ר יצחק ן' קמחי ז"ל]:

משנה ז

בשעת מיתתו הרא"ש ז"ל פ' ואלו מגלחין דף מ"ג. ואית דגרסי בשעת מיטתו בטית לשון ומטה ידו. וכתב הר"ן ז"ל בהלכות נדה לרב אלפס ז"ל דבפרק שני דשבועות בדף ש"ד בשם הרמב"ן ז"ל דבירוק נקטינן כר' יוסי שהרי הוא שנוי בלשון חכמים במשנתינו ותנינן בבחירתא דם הירוק עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין וכיון ששנו שם ר' יוסי בלשון חכמים אלמא הלכתא כותיה כדאמרינן בר"פ תפלת השחר הלכה כר' יהודה הואיל ותנן בבחירתא כותיה ועוד דאף עקביא בן מהללאל חזר בו דתנן התם בשעת מיתתו אמר לבנו חזור בך בד' דברים שהייתי אומר וחדא מינייהו האי דדם ירוק וסתמא דמילתא לגבי ר' יוסי חזר בו ולא לתלות כת"ק דמתניתין דהא לא קתני התם בפלוגתא אלא חכמים דהיינו ר' יוסי ומסתמא לגבי מאן דפליג עליה התם הדר ביה ועוד וכו' ע"ש:

אני עמדתי בשמועתי. לרב כהנא ה"פ והורתי מעשה כמו ששמעתי ולר' אלעזר עמדתי בשמועתי כשנשאתי ונתתי עמהם לא חזרתי משמועתי ומ"מ לא הורתי כשמועתי ופלוגתייהו בפרק הנחנקים:

איני מפקד כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל:

שמא עילה מ"מ שמא עִוְלָה וכך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל:

פרק ו

משנה א

ר' יהודה בן בבא וכו' ברכות פ"ד דף כ"ח ובפ"ק דנדה דף ח'. והגיה הר"ר יהוסף ז"ל בן אבא. ובירושלמי דיבמות ר"פ ב"ש ומפרש התם בירושלמי דב"ש וב"ה דהתם ראש הפרק על עיקר עדות חולקים דב"ש סברי כך היתה עיקר עדות דאין ממאנים אלא ארוסות ובה"א ארוסות ונשואות:

שממאנים את הקטנות בפי"ג דמסכת יבמות תנן ר' אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו. ותנן נמי בההוא פירקא בבא אחריתי ר' אלעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו והתם בגמ' דנדה מפ' אמאי תני הכא קטנות לשון רבים לאו חדא דר' אליעזר וחדא דר' אלעזר ומהדר לא מאי קטנות קטנות דעלמא ולא קאי אלא אדר' אלעזר ולא אדר' אליעזר ופריך אי הכי גבי עדות אשה נמי ניתני ושמשיאין את הנשים ונימא נשים דעלמא אלא מדהכא קתני אשה והכא קתני קטנות ש"מ דוקא קתני קטנות שתים אחת דר' אלעזר ואחת דר' אליעזר ואשה דליכא למימר הכי נסבה בלשון יחיד ש"מ:

ושנסקל תרנגול בירושלים בירושלמי ר"פ המוצא תפילין. וז"ל רש"י ז"ל שם בברכות שנקר קדקדו של תינוק במקום שהמוח רופף וניקב את מוחו ע"כ. עוד בפי' רעז"ל מה להלן ה"ה בהמה חיה ועוף. אמר המלקט פירוש דהא כתיב שם וכל בהמתך חיה בכלל בהמה וכל לרבות העוף אף כאן וכו'. וכתבו תוס' ז"ל במנחות דף ס"ד ועל תמיד של שחר שקרב בד' שעות רש"י ז"ל פירש בתפלת השחר דבימי שלמה כשנשא בת פרעה שישן עד ד' שעות והיו מפתחות של בית המקדש תחת מראשותיו והכי נמי איתא בפסיקתא ע"כ. וז"ל הר"ר יונה ז"ל שם פ' תפלת השחר אומר במדרש שהמלך שלמה היה ישן עד שלש שעות כדרך בני מלכים ופעם אחת הטעתו בת פרעה וישן עד ד' שעות ומזה היתה קבלה ביד ר' יהודה בן בבא שהעיד שתמיד של שחר קרב בד' שעות ע"כ. ופירש הראב"ד ז"ל ועל יין בן מ' יום שמתנסך ע"ג המזבח אע"פ שלא נקרא תוסס אלא עד שלשה ימים מ"מ לענין ניסוך בעינן נסך שכר יין המשכר ובן מ' יום כבר הוא משכר ע"כ. ומצאתי

מוגה שם בתלמודו של הר"ר בצלאל אשכנזי ז"ל ועל היין בן מ' יום שמתנסך על גבי המזבח. וביד פ"ז דהלכות איסורו מזבח סי' ז'. וכתבו תוס' ז"ל שם פ"ק דנדה ועל היין וכו' פירש רש"י ז"ל דקודם לכן הוי יין מגתו אע"ג דאמרינן בהמוכר פירות יין מגתו אם הביא כשר בן מ' יום לכתחילה נמי יביא אפילו יש הרבה מיין אחר ע"כ:

ועל תמיד של שחר שקרב בד' שעות. פלוגתא דר' יהודה ורבנן היא בברכות פ' תפלת השחר. ובירושלמי פ"ד דתעניות דף ס'. וכתב הראב"ד ז"ל ונ"ל דהאי עדות דתמיד מפי שמועה העיד ולא מפי מעשה שאם ראה תמיד שקרב בד' שעות מאי סהדותיה דילמא כי אישתהי נמי לחמש שעות או לשש שעות ה"נ הוו מקרבי ליה ע"כ אכן הרמב"ם ז"ל משמע שמפרש שעל מעשה שאירע פעם אחת כמו שפירש רעז"ל והקריבו התמיד בד' שעות ביום הוא שהעיד. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סימן ב':

משנה ב

בן אלינתן מצאתי מוגה אלנתן בלי יוד:

על אבר מן המת שהוא טמא פי' אבר מן המת שיש עליו כזית בשר כראוי דהיינו כדי להעלות ארוכה מטמא באוהל ואע"פ שאין עליו כזית בשר והכי איתא במשנת כלים ואהלות. ופי' הר"ר יהוסף ז"ל שהוא טמא פי' האבר מטמא באהל אבל לטמא במגע ובמשא הוא טמא אפילו אינו אבר שלם אם יש בו עצם כשעורה לכ"ע:

שר' אליעזר אומר לא אמרו אלא על אבר מן החי פי' והוא שיש עליו בשר כראוי הראב"ד ז"ל. ועיין במ"ש בפ"ק דאהלות סי' ז':

ומה אם החי שהוא טהור וכו' גרסי'. ובס"פ העיר והרוטב מסיים ר' יהושע על האי קל וחומר והלא כתיב במגלת תענית פסחא זעירא דלא למספד הא רבה למספד אלא כל דכן הכא נמי כל דכן א"ל כך שמעתי בפירוש שאבר מן החי מטמא ולא אבר מן המת ומיירי כגון דליכא כזית בשר ולא עצם כשעורה. וביד בפ' שני דהלכות טומאת מת סי' ד' ובספ"ה:

משנה ג

כזית בשר הפורש וכו' ס"פ העור והרוטב. ועיין בתוספתא שהביא הר"ר שמשון ז"ל עלה דמתניתין בפ' שני דאהלות:

אמרו לו לא אם טמאת וכו' כך צ"ל:

תטמא כזית בשר כצ"ל:

מה המת עצם כשעורה הפורש ממנו וכו' כך צ"ל:

לא אם טמאת כצ"ל:

לחלוק מדותיך אית דגרסי מדתך לשון יחיד בתרתי באבי. בפירוש רעז"ל דכתיב ועל הנוגע בעצם כך נלע"ד להגיה כאן וגם בפ"ק דכלים סימן ה'. עוד בפירוש רעז"ל רוב כגון שתי שוקיים וירך אחת. אמר המלקט כן נראה שפירש הראב"ד ז"ל כמ"ש בשמו ז"ל בפ"ק סי' ז'. ורבינו עובדיה ז"ל פירש בר"פ שני דאהלות דרוב בניינו כגון השוקיים והירכים והצלעות:

אע"פ שאין בהם רובע טמאים כצ"ל:

אמר להם לא אם אמרתם במת וכו' בנזיר פ' כהן גדול (נזיר דף נ"א.) ומפ' התם שאין בחי רקב כלומר דאי ארקיב כוליה ה"ל מת ולא חי ואי ארקיב חד אבר אפילו במת אין לו תורת רקב דמת שחסר אין לו רקב וכ"ש אם חתך אבר מן החי ונרקב אפילו כי מת אחרי כן אין האבר שנרקב בעודו חי מטמא כדין רקב. וביד בפ' שני דהלכות טומאת מת סי' ג' ו'. ובפ"ג סי' ב'. וברפ"א דהלכות מטמאי משכב ומושב ובפ' שני דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ג'. בפי' רעז"ל והיינו דקאמר חסר הבשר טמא ע"כ. כתב עליו החכם הר"ס אוחנא ז"ל הרמב"ם והראב"ד ז"ל מפרשי חסר הבשר ואין בו כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא ומשנה שלמה היא בפ"א דכלים ומה שפירש חסר העצם טהור משום אבר אבל טמא משום בשר איני יודע מנין לו כי הרמב"ם והראב"ד ז"ל מפרשי טהור לגמרי ועוד מהו טמא משום בשר אע"פ שיש בו כזית ה"ל כבשר הפורש מאבר מן החי ועליו אנו דנים ע"כ לשונו ז"ל. עוד מצאתי שכתב שהבשר הפורש מן החי טהור צ"ע שהרי כמו שהבשר הפורש מן החי טהור כן עצם הפורש מן החי טהור ובהצטרף שניהם אז טמא משום אבר וא"כ מאי מרובה טומאת העצמות וכו' וי"ל שאבר של בשר כלומר שכולו בשר כגון הלשון והכליות טהור אע"פ שהוא אבר שלם ואבר שכולו עצמות והוא כברייתו אע"פ שמעט בשר שיש עליו צפד על עצמו יבש היה כעץ טמא הרי מרובה טומאת העצמות מטומאת הבשר א"נ ה"ק הבשר הפורש מן החי טהור אפילו שנשאר בו קצת מהעצם אבל אבר הפורש ממנו והוא כברייתו ויש עליו מעט בשר כדי להעלות ארוכה טמא עכ"ל ז"ל. וכתב הר"ר יהוסף ז"ל והוא כברייתו פירוש אפילו הוא כחוש הרבה שאין בו בשר כברייתו שלא נחתך מבשרו כלום הוא טמא כיון שיש בו עצם ש"מ שמרובה טומאת העצם מטומאת הבשר ע"כ. עוד כתב דבר אחר כל בשר המת וכו' פירוש אפילו יש בכאן כל בשרו של מת ואין בו כזית הוא טהור אבל עצמות אע"פ שאין כל העצמות של מת אחד כאן אלא רוב הבנין או רוב המנין שלו הם טמאים אפילו הם מעט הרי ראינו שמרובה טומאת העצמות מטומאת הבשר ע"כ:

פרק ז

משנה א

על פדיון פטר חמור שמת שנויה בהפך לשון בפ"ק דמסכת בכורות:
שאין כאן לכהן כלום כך מצאתי מוגה וכמו שהוא שם בפ"ק:
אלא כפדיון אית דלא גרסי מלת אלא וכדאיתיה שם פ"ק:

משנה ב

על ציר חגבים וכו' שנויה בפ' עשירי דמסכת תרומות ובת"כ פרשת שמיני ספ"ה. וביד פ"ג דהלכות מאכלות אסורות סי' כ"ב ובפי"ו דהלכות טומאת אוכלין סי' ד'. וכתב הראב"ד ז"ל מפ' בגמרא דבני מערבא פ' עשירי דתרומות מהו טהור טהור מלהכשיר הא לטמא אפילו כל שהוא טמא נ"ל הא דאמר לטמא אפילו כל שהוא טמא הכי קאמר הא לאסור אפילו כל שהוא אסור ואוסר כעין שאמרו בדג טמא שהציר שלו אוסר רביעית בסאתים ומשנה ראשונה היו אומרים שאין צירם אוסר כלום דזיעה הוא וזיעת חגבים לית בה מששא ופירשא בעלמא הוא ובא הוא והעיד שאין בו קולא אלא לענין הכשרו משום דלא חשיב אבל לאסור אוסר בכל שהוא אבל לענין טומאה הא קיימא לן ציר לאו בר קבולי טומאה הוא בבכורות פ"ג. ויש לפרש דר' צדוק בא להקל נמי לומר שהציר של חגבים טמאים אין דרך בני אדם לכונסו וכ"כ הוא נמאס שאפילו המים שבו הוא מבטלם מלהכשיר מפני שהוא כמשקה סרוח וכ"ש שאינו אוסר את עירובו בציר חגבים טהורים אבל לטמא טמא בכל שהוא דקסבר ר' צדוק לענין טומאה כיון שכבר היו המים טמאים קודם עירובם ועדיין הוא ראוי לאכול ע"י תערובות לא בטלה טומאתם מהם אבל הכשרם שהוא מכאן ולהבא אחר שנתערבו בציר בטלו מלהכשיר נמצא מעדותו של ר' צדוק למדנו שאפילו להכשיר אינו ראוי ואפילו ע"י רוב מים שבו ואילו למשנה ראשונה מכשיר היה שלא היו חושבין אוחו כמשקה סרוח וזה הפירוש נראה יותר שאילו בא ר' צדוק להחמיר כפירוש שנכתב לפנים לא היה פותח דבריו בטהרה והאיסור בא מן הכלל אבל היה פותח באיסור והטהרה היתה באה מן הכלל ע"כ וע"ש. וז"ל רבינו שמשון ז"ל בפרק עשירי דתרומות אמרינן בירושלמי מהו טהור טהור מלהכשיר הא ליטמא כל שהוא מיטמא ובמסכת מכשירין נמי תנן ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ע"כ. והר"ש שיריליו ז"ל פירש דטהור ומותר קאמר ואפילו בעיניה מותר לאכלו ואפילו מדרבנן ויישב לשון הירושלמי על פי דרכו ושכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג דמאכלות אסורות שכתב ציר חגבים טמאים מותר דאין בהם לחלוחית ותירץ השגת הראב"ד ז"ל וכתב בסוף דבריו ועוד מצאתי בתוספתא דמותר

וטהור קאמר ר' צדוק דתניא התם העיד ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור ומותר לאוכלי תרומה ע"כ כך נ"ל. ושוב מצאתי להרא"ש ז"ל בפירוש עדויות כדברי שמה שדקדקו בירושלמי משום ששנינו טהור ולא שנינו מותר וז"ל שם ומשנה ראשונה אסרה ציר חגבים טמאים בפני עצמן ולכך הוצרך ר' צדוק להעיד שציר חגבים טמאים לא אסרו חכמים כמו שאסרו ציר דגים טמאים ומן הדין היה לו לשנות מותר ומה ששנה טהור מפרש בירושלמי כדי לדקדק מהו טהור טהור מלהכשיר הא ליטמא אפילו כל שהוא מטמא פירוש אם נפל לתוכו מים כל שהוא מטמא והכי תנן בפ' ששי דמסכת מכשירין ר"א בן יעקב אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ואמרינן עלה בבכורות פ' הלוקח בהמה דציר לאו בר קבולי טומאה הוא אלא דנחשדו עמי הארץ לערב מים מחצה בצירם וכשנתן לתוכו מים כל שהוא אע"פ שהן טהורין טהרה מעוררת טומאה וכיון דמים רובא הכל טמא ולהכי שנה טהור לאשמועינן דציר חגבים זיעא בעלמא הוא ומותר וגם טהור מלהכשיר אבל לענין טומאה החמירו לטמאתו בנפילת מים כל שהוא כדמפרש טעמא בגמרא דבכורות והראב"ד ז"ל והר"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל פירשו בענין אחר והמדקדק במשניות אי אפשר לפרש אלא כמו שפירשתי עכ"ל הר"ש שיריליו ז"ל. וכבר כתבתי שם בתרומות פ' עשירי דבריו ז"ל אבל כאן הארכתי קצת. ושם הבאתי בארך תשובת הרשב"א ז"ל ג"כ:

משנה ג

על הזוחלים שנויה בפ' חמישי דמסכת מקואות ועיין במ"ש שם בשם הר"ן ז"ל:

ושרבו על הנוטפין דקתני מתניתין דמשמע הא אי כהדדי נינהו אינם כשרין לטהר בזוחלין כתוב בכסף משנה פ"ט דהלכות מקואות בשם הראב"ד ז"ל שכתב בספר בעלי הנפש ד"ה דר' צדוק משום דאי אפשר לצמצם הוא ומספיקא בעינן רובא א"נ איכא למימר דהא דר' צדוק לאו לענין אשבורן הוא אלא להכשירן לטבילת זבים ומצורעים וכו' דבעו מים חיים אבל לענין אשבורן אפילו מחצה על מחצה לא בעו וכן עיקר דתנן בפ"ק דמקואות למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא ע"כ וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה דהא דר' צדוק להכשירן לזבים ולמצורעים וכו':

משנה ד

שקלחן בעלי אגוז וכו' וכן תנן בפ' ששי דמסכת פרה עלי קנים ועלי אגוזים כשרים ומייתי לה בזבחים פ' קבלה דף כ"ה. וביד פ"ט דהלכות מקואות סי' ט"ו. ופירש הר"ש שיריליו ז"ל עלי אגוז לא חזו לאכילה ועדותו הוי לומר דוקא עלי אגוז וכי ה"ג הוא

דמכשירינן אבל עלי ירקות דחזו לאכילה פוסלין ואפילו לנדה דתנן נוטפים שעשאן זוחלין במקל או בקנה אפילו זב או זבה יורד וטובל דברי ר' יהודה כלומר סומך להם המקל או הקנה כדי שיעשו זוחלין אליבא דר' יהודה דלא בעי הוייתם ע"י טהרה ור' יוסי פוסל וקיימא לן כר' יוסי וכי הוו ע"י דבר דלא מקבל טומאה כשרים אפילו לזב ע"כ:

משנה ה

איש חדיד בשני דלתין גרסינן ליה:

קלל של חטאת וכו' וכן נמי שנינו בפ' עשירי דמסכת פרה נתנו על גביו ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים. ופירש הראב"ד ז"ל קלל של חטאת פירש קלל כמו שפופרת של חרס או של אבן של חרס אינו מטמא מגבו ושל אבן אינו מטמא כלל ואפ"ה אם נתנו על גביו טמא האפר דאמר קרא והניח במקום טהור שיהא מקומו טהור ומסתמא דלהכי אקרי קלל לשון קליל ולא כדברי הערוך שמביאו בערך קלתא תרגום וכדה על שכמה ע"כ פירוש דבריו דתרגום של מעט קליל פירש כלי קטן של חרס קרוי קלל לשון קל:

העיד ר' פפייס שנויה בפ"ג דנזיר:

משנה ו

העיד ר' יהושע ור' פפייס כותיה דר"ש דאוקי פלוגתייהו דר' אליעזר וחכמים בולד בפרק שלישי דתמורה פַּפְּיַס כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל ביוד א' והיוד בפתח:

משנה ז

הן העידו על ארוכות וכו' פט"ו דמסכת כלים סתם לן תנא כעדותן. בפירוש רעז"ל כדמוכח במסכת כלים פ' שני. אמר המלקט נלע"ד שצריך להיות כדמוכח בגמרא בבבא בתרא ואם הוא כמו שכתוב בדפוס רוצה לומר כמו שפירשתי בהוכחה בפ' שני דכלים ויותר טוב היה לומר [*) ובעל נמוקי הגרי"ב ז"ל כ' שצ"ל כמ"ש כי שם כתב מקודם הר"ב כן במשנה א' עכ"ל.] כדמפורש או כדהוכחנו וכמו שכתוב בלשונו ז"ל על דומה לזה בפ' ששי דטהרות סי' ב'. וכן פירש הרמב"ם ז"ל דיש להם טומאה מדרבנן והרא"ש ז"ל חולק בזה דאין לפשוטי כלי עץ טומאה אלא דוקא שלחן וטבלא ודולפקי וכמ"ש שם בס"ד:

על תנור שחתכו חוליות שנויה במחלוקת פ"ה דמסכת כלים:

ונתן חול בין חוליא לחוליא החול אינו מניח אותו להתחבר יפה ועל כן היה ר' אליעזר מטהרו אע"פ שהוסק וחכמים מטמאים קא סברי רבנן אין החול מונע אותם מלהתחבר הראב"ד ז"ל:

הן העידו שמעברין ר"ה פ"ק דף ז'. ובסנהדרין פ' הנחנקין (סנהדרין דף פ"ז.) ובירושלמי פ"ק דמגילה דף ע"א ותוס' דפ' מעשר בהמה (בכורות דף נ"ז.) והתם בירושלמי הוכיח ממתניתין דאדר הראשון הוא התוספת מדקתני הן העידו שמעברין את השנה על תנאי. ועיין בסנהדרין פ"ק דף י"ב דפרכינן התם למאי דהעידו שמעברין את השנה בכל אדר מכדי מפוריא לפסחא תלתין יומין ותניא שואלין בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח רשב"ג אומר שתי שבתות והשתא כיון דלא עברוה קודם הפורים ושמעו דרשא של הלכות הפסח כי הדר מעברי ב"ד לשתא ומודעי לעלמא לא מהימני להו לשלוחי ב"ד ומזלזלי בחמץ וא"כ יפה היו אומרים עד הפורים ומשנינן מידע ידעי דשתא מעברתא בחושבנא תליא מילתא ואמרי חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד השתא:

מהגמון שלטון וכן הוא הלשון בברייתא שם בסנהדרין:

לכשירצה רבן גמליאל וכשבא אמר רוצה אני ונמצאת השנה מעוברת כך צ"ל. וכן הוא בברייתא דבפ"ק דסנהררין דף י"א דאין מעברין אא"כ ירצה הנשיא. וביד פ"ד דהלכות קדוש החדש סי' י"ב. ופירש הר"ש שיריליו ז"ל ארוכות בכאף גרסינן כמו ערוכות פינייריאש בלעז וכן קרוי העץ המתוקן שקורין רוליידור מערוך בלשון משנה וכיון ששיפה אותם אע"ג דפשוטי כלי עץ טהורים מדאורייתא מדרבנן טמאים דכלים נינהו ושל נתחומים כיון שמלאכתן לכך לא בעי סירקם או כרכמן ושל בעלי בתים בעינן יחוד בהדיא שאין מלאכתן לכך:

ור' אליעזר מטהר דאפילו של נחתומין בעינן יחוד בהדיא או סרוק או כרכום:

תנור שחתכו וכו' ודאי אם לא נתן החול בין חוליא לחוליא היה מתחבר יפה מפני שכל חוליא כובדה נופל על שלמטה ממנה ומתחברת כיון דמרחו בטיט אלא משום שיש חול בנתים בין חוליא לחוליא פליגי ר' אליעזר סבר חול באש פקע ובודאי יתפרשו החוליות ונהרס הוא ורבנן סברי כיון דיש לו טפלה לא יתפרשו החוליות ובלא טפלה מודו רבנן לר' אליעזר כדתנן במסכת כלים פ"ה הרחיק את הטפלה ונתן חול או צרור בנתים בזה אמרו הנדה והטהורה אופות בו והוא טהור:

ליטול רשות לדבר על עסקי צבור ומסתברא דהאי רבן גמליאל ר"ג הזקן דאי ר"ג בר מחלוקתו של ר' יהושע היכי שייך עדות באותו זמן שעל ידו נכתבה עדויות והוא היה בפניהם והוא היה בעל מעשה והיאך מעידין מה שאירע בפניהם אלא ודאי ר"ג הזקן הוא ע"כ:

משנה ח

מנחם בן סגנאי צבע היה כדאיתא בברייתא וכתב הר"ש שיריליו ז"ל ומשנה זו יפה פירשה הר"א בר' דוד ז"ל והנני כותב לשונו היורה היא של מתכת ואינה מיטמאה מאוירה ומוסף היורה עטרה של טיט שעושין על שפת היורה של שולקי זיתים הפריצים והיא מחוברת בבית הכירים שלה וכדי שלא תעלה הרתיחה ותצא לחוץ מוסיפים על שפת היורה עטרה של טיט אותה עטרה הרי היא כמו תנור של חרס ומטמאה נמי מאוירה אבל של צבעים לא מפני כי של שולקי זיתים היא צורך גדול ליורה יותר משל צבעים מפני הרתיחה שהיא עולה עם הזיתים ואם לא היתה העטרה היה הכל נשפך לחוץ אבל של צבעים אינו יכול לצאת לחוץ כי הצמר או הפשתן שהם צובעין בה הם עולין למעלה ומגינין על המים שלא תעלה רתיחתן ותצא לחוץ ובתחלה היו אומרים בחלוף מפני כי הצבעים חסין על מי הצבע [כו' ע"י בתוי"ט]. בפירוש רעז"ל ועושין להם תוספת של טיט על שפתם וכן כתב הר"ר יהוסף ז"ל יותר היה נראה נכון לפרש בתוספת של מתכת וצ"ע ע"כ:

משנה ט

העיד ר' יוחנן בן גודגדא כצ"ל וכך היא שנויה בגיטין פ' הניזקין כולה מתניתין ורישא דמתניתין שנויה ג"כ בפ' חרש ביבמות:

שבנאו בבירה שיטיל את דמיו מפני תקנת השבים כך נראה שצ"ל ושכן גורס רעז"ל. אמנם הר"ר יהוסף ז"ל הגיה בפ' הניזקין שיתן את דמיו. ואיתה להאי בבא פ' מרובה (בבא קמא דף ס"ו) ובפרק הגוזל עצים (בבא קמא דף צ"ה.) וביד פ"ה דהלכות איסורי מזבח סימן ז' ובפ"א דהלכות גזילה ואבדה סימן ה':

פרק ח

משנה א

העיד ר' יהושע בן בתירא וכו' בפ' המנחות דף ק"ג ברייתא העיד ר' יהושע ור' יהושע בן בתירא על דם נבילות שהוא טהור אמר ר' יהושע בן בתירא מעשה והיו נוחרין ערודיות לאריות באסטרטיא של מלך והיו עולי רגלים שוקעין ארכובותיהן בדם ולא אמרו להם דבר ע"כ. ואיתה למתניתין בירושלמי דשבת פ' המוציא דף י"א ודשקלים פרק שלישי דף מ"ז:

העיד ר"ש בן בתירא תוס' פ' הוציאו לו (יומא דף מ"ח) ובגמרא פ' חומר בקדש דף כ"ג:

הוסיף ר' עקיבא פסחים פ"ק דף י"ט ותוס' ס"פ טרף בקלפי ובגמ' שם ביומא פ' הוציאו לו (יומא דף מ"ח) פשיט ממתני' קס"ד מדפסיל ט"י פסיל נמי לינה ומדלינה פסלה פסלה נמי מחשבה. ועיין במ"ש ס"פ שני דמעילה. ואיתה נמי בפ' חומר בקדש דף כ"ג. ועיין במ"ש שם סי' ב'. ואיתה בתוס' דפ"ק דשבועות דף י"א ובזבחים פ' טבול יום (זבחים דף ק"ד) ודפ' כסוי הדם בחולין דף פ"ח. ובירושלמי פ' חומר בקדש דף ע"ט:

והגחלים של יום הכפורים אותן שכהן גדול חותה במחתה אבל גחלים של כל יום לא קדשי והיה מכבדן לאמה כדתנן פ' אמר להם הממונה זוטא דתמיד ושם האריך בזה הראב"ד ז"ל וכמו שכתבתי בשמי ז"ל בארך שם על בבת מכבדין לאמה. וביד פי"ג דהלכות פרה אדומה סימן ה' ובפ"א דהלכות שאר אבות הטומאה סימן ד' ובפ"ח דהלכות טומאת אוכלין סימן ט':

משנה ב

העיד ר' יוסי הכהן וכו' ירושלמי פ' שני דכתובות וגם שם בבלי בדף כ"ו:

וריחקוה בני משפחתה פנויה היתה וריחקוה הכהנים שחששו פן נבעלה לעו"ג הפוסל בביאתו לכהונה דאי באשת ישראל מיירי ומשום חשש שמא נבעלה ברצון היה לו לומר וריחקה בעלה מספר הרוקח סימן תע"א והם כדברי התוס' אשר שם בכתובות. ומאי דקשה אמתניתין מההיא דתנן התם פ' שני דכתובות ע"י ממון מותרת לבעלה כתבתיו שם. ואיתה בתוס' פ' אין מעמידין (עבודה זרה דף כ"ג) ודפ' ט"י דף ק"ד:

ועדים מעידין אותה י"ס דגרסינן ועדיה מעידין וכן נכון לגרוס:

משנה ג

העיד ר' יהושע ור' יהודה בן בתירה בפ"ק דכתובות דף י"ד אלא ששם הגרסא ור' יהושע בן בתירא ונראה ששם נפל הטעות וגם רש"ל ז"ל הגיה שם ור' יהודה בן בתירא. אכן הר"ר יהוסף ז"ל הגיה ור' יהושע בן בתירא וכתב כן מצאתי. וכבר כתבנו שם בפ"ק דכתובות סי' ח' מאי דקשה אמתניתין. ובקדושין פ' עשרה יוחסין (קידושין דף ע"ה) מייתי לה נמי. ואמר רב חסדא דאתיא האי עדות דלא כר' יוסי ודלא כרשב"ג ות"ק דידהו דהתם. ופירוש בערוך אלמנת עיסה כלומר שדומה לעיסה של שאור שהיא מגובלת ונפל בה כלום שאין ידוע איזהו ע"כ. וביד ספי"ט דהלכות איסורי ביאה ושם כתב דגם מפסולי קהל כגון ספק ממזר שנתערב באיזו משפחה קרי אלמנת עיסה ודלא כמה שפירש הראב"ד ז"ל כאן בפירוש המשנה שלא אמרו אלמנת עיסה כשרה אלא כשנתערב בה ספק חלל שאינו מפסולי קהל אבל אם נתערב בה אחד מספק פסולי קהל כגון ספק ממזר ספק נתין ספק עבד אותה העיסה אינה כשרה אע"פ שהיא ספק ספיקא ע"כ. ובטור אבן העזר סימן ז':

שהעיסה כשרה פירש הרמב"ם ז"ל שזו היא עדות אחרת וכו'. והר"ר יהוסף ז"ל כתב ס"א ושהעיסה וכך נ"ל עיקר. והילך ג"כ לשון הר"ש שיריליו ז"ל והעיסה כשרה וי"ס גורסין והעיסה נאמנת וי"ס גורסין שהעיסה והכי תניא בתוספתא בית דין של אחריהם אמרו נאמנת עיסה לטהר ולטמא לאסור ולהתיר ובאלמנת עיסה לא נגעו ע"כ כלומר הוצרכו לעדות זו של ר' יהושע שמה שהיו אומרים לא היה אלא שהעיסה כשרה כלומר בת משפחה של חלל זה שאמרנו אבל לא באלמנתו והן העידו דאף אלמנתו כשרה:

לטמא ולטהר ר"ל המשפחה נבדקת כמנהגה בשתיקה או בצויחה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולטהר שייך בענין ממזרות ונתינות כדפליגי תנאי בפ"ק דכתובות. ועוד היו אומרים לאסור ולהתיר נמי נאמנת והיינו בשיש במשפחה שנטמעו בה מעבדי שלמה הא נמי במנהגה נאמנת להכשיר את משפחתה לבא בקהל בצויחה או בשתיקה והך בבא אגב נקט לה ולאו להכשירה לכהונה דאילו להכשירה לכהונה כבר מפורש בברייתא דצריך שאין בה חשש לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים:

לרחק ולקרב שייך אחללות כדתנן לקמן וריחקום בני משפחתם והא נמי בצויחה ובשתיקה ובהך בבא היכא דאין בה אלא ריעותא דספק חלל הוא שהעידו על אלמנתו והיינו דקתני סיפא הכהנים שומעים לכם לרחק אבל לא לקרב ואי גרסינן והעיסה תנא דמתני' קאמר לה ולאו מילתייהו דר' יהושע ור' יהודה בן בתירא הוי עכ"ל ז"ל. לטמא ולטהר לרחק ולקרב לאסור ולהתיר כך מצאתי בספר כתיבת יד וכמו שפירש הר"ר שלמה שיריליו ז"ל וכמו שמבואר בתוס' פ"ק דכתובות דף י"ד בדבור המתחיל תנו רבנן:

אמר רבן גמליאל קבלנו עדותכם גרסינן וכדמוכח ממה שכתבתי בפ"ק דכתובות. וז"ל תוי"ט ז"ל אמר רשב"ג נ"א אמר ר"ג והיא עיקר דהא בכתובות רמינן לה אדר"ג דהתם כדלקמו וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל ג"כ וכתב ס"א אמר רשב"ג ונ"ל דשבוש הוא כי אלו לא העידו לפני רשב"ג ע"כ:

משנה ד

העיד יוסף בן יועזר וכו' (כן הגיה הר"ר יוסף ז"ל בפ"א וכן הגיה גם כן בפ"ק דמסכת אבות. ואיתא בפ"ק דפסחים דף ט"ז ודף י"ז (ולא גרסי מלת רבי כן הגיה הרי"א ז"ל גם מחק אלף דקמצא וכתב במקומה ב' יודין גם הגיה דכי ביוד והשני בנון לבד). וכתבו תוס' ז"ל שם בדף י"ט דלר' עקיבא דאית ליה התם טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא לית ליה דכן פי' דכיון דמדאורייתא טמאין היכי מצו רבנן לטהורינהו. ואיתה בפ' ואלו [מותרין] ד' י"ט ברייתא ובפ' אין מעמידין (עבודה זרה ד' ל"ז) מתני' גופה ותוס' פ' אלו טרפות (חולין ד' ס"ה.) ורב הוא דס"ל התם בפסחים דדכן לגמרי ושמואל

ולוי ס"ל דלעצמן יש להן טומאה מן התורה להטמא. וכתבו תוס' ז"ל בפסחים ד' ט"ז דבחולין פ' שני ד' ל"ו משמע דמשקי ביוד גרסינן וכן נמי משמע בסוף פירקין מדקתני דכן לשון רבים ודלא כמ"ד דלא קאי רק אדם ולא אמים של בית המטבחיים ומאי משקים משקים דעלמא כדאמרינן מאי בוגרות בוגרות דעלמא ע"כ. וכן כתבו ג"כ שם בחולין. ושם בפסחים בדף י"ז אמרינן רב תני משקי בית מטבחייא בטית דהיינו הדם והמים ושמואל נמי הכי ס"ל ולוי תני משקי בית מדבחייא דהיינו היין והשמן ג"כ שהם משקי המזבח ותניא כותיה דרב ותניא כותיה דלוי. וכתב שם רש"י ז"ל דלר"ש דההיא ברייתא דת"כ דרב כי אתמר דכן דיוסי בן יועזר אמים לחודייהו אתמר למאי דמפרש רב פפא התם מילתיה דר"ש ע"ש. וכתוב בהר"ן ז"ל בהלכות נדה לרב אלפס ז"ל דבפ' שני דשבועות בדף ש"ו דמאחר דמשקי בי מטבחייא ודאי הם כולם שאובין ואעפ"כ קתני בפ"ק דפסחים בברייתא משקי בי מטבחייא בכלים טמאים ובקרקעות טהורין משום דחזו למיטבל בהו מחטין וצנוריאות אלמא מדאורייתא אפילו כולו שאובין כשר וכן כתבו תוס' ז"ל שם בפסחים דף י"ז וכתבו עוד די"ל דטעמיה דגזרו שאיבה אטו דילמא אתי לאטבולי במאנא דבתוך הכלי ודאי אסור לטבול מדאורייתא ע"כ. ועיין עוד במה שכתבתי בפ' שני דמקואות סי' ג' ד' כי שם הארכתי בס"ד. וביד בפ' עשירי דהלכות טומאת אוכלין סי' י"ו ובפ' שני דהלכות ממרים סימן ח'. ושם בפ' עשירי כתב הואיל ודם הקדשים אינו מכשיר קדשים שנשחטו בעזרה לא הוכשרו בדם שחיטה ואין לבשר הקדשים הכשר אלא במשקין שיפלו על הבשר חוץ ממשקין בית המטבחיים עכ"ל ז"ל:

איול קמצא כך מצאתיו מוגה בויו. ודיקרב למיתא מסאב כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל:

משנה ה

העיד ר' עקיבא בשם ר' נחמיה איש בית דלי וכו' כן שנינו ס"פ בתרא דיבמות ותנן התם מצאנו חבר לר' יהודה בן בבא פי' שהוא ג"כ העיד עדות זו לעיל ר"פ ששי וכתב הרא"ש ז"ל דעקרוה רבנן לקדושי קמאי דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והסכימו בדעתם שאם יעיד עד א' על מיתת בעלה שיתבטלו הקדושין מעיקרן וסמכו על זה דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה כדמפרש בפרק האשה רבה דייקא אחר דברי העד ואינה נשאת עד שיתברר לה הדבר היטב היטב ע"כ:

העיד ר' יהושע על עצמות שנמצאו בלשכת דיר העצים שאמרו חכמים מלקט וכו' כך צ"ל. וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל ואיתה בזבחים פ' בתרא ברייתא בדף קי"ג:

והכל טהור פירש הראב"ד ז"ל י"מ מפני כי היו משליכין שם עצמות הקדשים ונמצאו שם עצמות אדם בין העצמות לפיכך מלקט עצם עצם כלומר בורר עצמות אדם מבין עצמות

הקדשים והשאר הכל טהור וי"מ שמצאי אותם מפוזרים טמונים בארץ וכשחפרו בה מעט נתגלו ואמרו חכמים אע"פ שבשלש מקומות וארבע נמצאת הטומאה לא מחזקינן עוד טומאה אלא מלקט אותם עצם מכאן ועצם מכאן והשאר הכל טהור. עוד יש לפרש מלקט עצם עצם והכל טהור לומר שאין להם שכונת קברות וכן שנינו בתוספתא דאהלות וכו' גם במשנת אהלות פי"ו בור שמטילין לתוכו נפלים או הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור ר' שמעון אומר אם התקינו לקבר מתחלה יש לו תבוסה והנך עצמות דלשכת דיר העצים כה"ג הוא דהוו ולא חיישינן לשכונת קברות וזה עיקר וברור עכ"ל ז"ל:

משנה ו

א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונים בהיכל מלת בהיכל קשה לע"ד וי"ס דל"ג לה. ואיתה בשבועות פ' ידיעות דף ט"ז ובזבחים פ' השוחט והמעלה (זבחים דף ק"ז) כולה מתניתין:

וקלעים לעזרות פי' כשבונים בעזרות:

בונין מבחוץ פירש היו עושין הקלעים סביב להיכל ובונים חוץ לקלעים כדי שלא יכנסו בהיכל ובעזרות היו הקלעים בחוץ ובונים לפנים מהם הר"ר יהוסף ז"ל וראיתי שהגיה בשם רוב הספרים שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשיה לע"ל ע"כ. וביד פ' ששי דהלכות בית הבחירה מסימן י"ד עד סוף הפרק:

אלא שבהיכל פי' נתנו קלעים לפנים ממקום החומה ובונים את החומה מבחוץ כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל:

א"ר יהושע שמעתי שמקריבין וכו' תוס' פ' לולב הגזול (סוכה דף מ"א) ובגמ' פ"ק דמגלה דף י'. והתם פ' ידיעות קס"ד למימר דר' אליעזר דקאמר עושים קלעים לעזרות היינו כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה בטלה לה ופליג אר' יהושע דאמר דמקריבין אע"פ שאין בית דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לביא ודחינן דילמא דכ"ע אית להו דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ומר מאי דשמיע לי' קאמר ומר מאי דשמיע לי' קאמר וקלעים לר' אליעזר בעזרות לצניעותא בעלמא ע"כ:

אע"פ שאין חומה בירושלם קודם שנבנית החומה רש"י ז"ל שם פ' ידיעות ואפשר שהוא סיום פירוש למאי דס"ד מעיקרא כדכתיבנא כדי שתהא המשנה כולה בסגנון אחד:

קְדֻשָּׁה לשעתה וּקְדֻשָּׁה לעתיד כך נראה לע"ד שצ"ל במפיק בהא במלת קדשה דקאי אַשְׁלֹמה וכדפירש רעז"ל:

משנה ז

משפחת בית צריפה קדושין פ' עשרה יוחסין (קידושין דף ע"א) ובירושלמי דפ' הערל ודפ' עשרה יוחסין:

וריחקה בן ציון. וקרבה בן ציון כצ"ל. ובערוך וריחקה בן ציון בזרוע מפני שפסולין היו ועוד אחרת היתה שם וקירבה שהיו כשרין פירש בן ציון שם אדם חשוב הוא ע"כ. ושם בקדושין תנא עוד משפחה אחרת יש לבד אותה שקירב בן ציון ולא רצו חכמים לגלותה אבל חכמים מוסרין אותה ביניהם לתלמידיהם פעם אחת בשבוע. ופירש הר"ן ז"ל ר"פ עשרה יוחסין שהטעם כדי שלא ידבקו בהם אע"פ שאם היו נדבקים בהם בלא ידיעה לא היה שם איסור כלל אבל מפני שאין הזרע מוכן לקדושה ולטהרה שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל כשר הדבר לגלותו לצנועין ע"כ. עוד כתב שם בשם הרמב"ן ז"ל דהא דתנן כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר ולקרב ולרחק משום פסולי עבדות וחללות קאמר עבדים לפי שאינם מכלל ישראל וחללים לפי שמטהר שבט לוי ואינם נדחין מקהל ופסול עבדות קרוי טומאה ופסול כהונה קרוי ריחוק כדאמרינן וריחקוה בני משפחתם. הכהנים שומעים לכם לרחק אבל לא לקרב אבל פסול ממזרות ונתינות הא אפסיקא הלכתא כר' יוסי דאמר שהן טהורים כולן לעתיד לבא ומשמע אפילו בידועים דאילו אותם שנטמעו השתא נמי טהורים הם שאפי' הידועים בהם אינם מעידין בהם לפוסלן לפי שהן טהורין מן התורה וכן משמע כל הסוגיא וכו' ע"ש שהר"ן ז"ל דחה כל ראיותיו:

ר' שמעון אומר להשוות את המחלוקת שבעולם כצ"ל. והר"ר יהוסף ז"ל הגיה המחלקות:

אלא לעשות שלום בעולם שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' כך צ"ל. ביד סוף הלכות מלכים ומלחמותיהן. ובטור א"ה סי' ב':

סליק פירקא וסליקא לה מסכת עדויות. בעזר הבורא שרפים ואופנים וחיות.